

4253

ΚΩΣΤΑ Γ. ΓΙΩΡΓΑΝΤΙΔΗ

ΣΧΟΛΙΚΟΝ

SISYPHOS
ΛΕΥΚΩΜΑ

ΜΕ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ
ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΕΑΔΩΝ ΜΑΣ

1945

Πρωτότυπο

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΓΙΩΡΓΑΝΤΙΔΗΣ

ΣΧΟΛΙΚΟΝ

ΛΕΥΚΩΜΑ

ME THN EYNEPΓAΣIAN
KATHHTON
KAI ΛIΔA EKΔOΣHΣ MAΣ

SISMANOGLIO
MEGARO

ARTISTIK Basımevi—Galata, Kocık Balıkçı Han No. 3

ISTANBUL

1945

ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥ

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ
ΙΣΜΕΤ ΙΝΟΝΟΥ

SISMANOOLIO
MEGARO

Ο ΠΡΕΚΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΧΑΣΑΝ ΑΛΛΗ ΓΙΟΥΤΖΕΛΑ

ΣΑΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στήν έκδοσι τοῦ λευκώματος αὐτοῦ δὲν μᾶς ὤθησαν, οὔτε ἡ κενὴ φιλοδοξία τῆς χάρτινης ἀθανασίας, οὔτε καμιὰ ὑλιστικὴ σκέψις.

Ἄπλούστατα ὁ μοναδικὸς μᾶς στόχος εἶναι νὰ χαρίσουμε, σ' ὄσους ἀρέσκονται σ' αὐτό, λίγη πνευματικὴ ἀπόλαυσι.

Μιὰ τέτοια ἀπόλαυσις, ὅσο ρηχὴ καὶ ἂν εἶναι, πάντα εἶναι κάτι, πρὸ πάντων ἐδῶ σὲ μᾶς, ποὺ τόσο σπάνια μᾶς δίνεται ἢ εὐκαιρία νὰ ξεκουρασθοῦμε πνευματικὰ μὲ κάτι καθαρῶς δικό μας, πρωτότυπο καὶ μὲ γνήσιο ἐντόπιο χρῶμα.

Καὶ ἀκριβῶς γιὰ νὰ μὴν κατηγορηθοῦμε πῶς ἐπιζητᾶμε λογοτεχνικὲς δάφνες περιορίσαμε τὸν ὄριζοντα, ἀπ' ὅπου θὰ μπορούσαμε νὰ διαλέξουμε τὰ θέματα μᾶς, στὸ στενὸ σχολικὸ περιβάλλον.

Ἀναμνήσεις τῆς μαθητικῆς μας ζωῆς, ἐπεισόδια τῆς διδασκαλικῆς μας σταδιοδρομίας, ἕνα δὺν μελέτες, ἅς τις ὀνομάσουμε ἔτσι, σχετικὸς πάντα μὲ τὸ ἐπάγγελμά μας, ἀποτελοῦν τὰ θέματα τοῦ Λευκώματος αὐτοῦ.

Φιλοδοξήσαμε μονάχα μαζί μὲ τὴν λιγοστὴ ἀπόλαυσι, νὰ χαρίσουμε στοὺς ἀναγνώστας μας καὶ κάτι θετικὸ, κάποιον ἠθικὸ καὶ πνευματικὸ κέρδος, ποὺ ὅσο μικρὸ κι' ἂν εἶναι, πάντα κέρδος λογίζεται.

Ἄν πλησιάσαμε στὴν ἐπιτυχία τῶν δυὸ αὐτῶν στόχων μας, ἀφήνουμε νὰ κρίνῃ ὁ ἀναγνώστης. Ἀπὸ μέρους μας δὲν ἔλειψε οὔτε ἡ σχετικὴ προσπάθεια οὔτε ἡ ἀγνὴ διάθεσις.

Καθήκιοι, 30-IV-45.

Κ. Γ.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ ΜΟΥ ΒΙΟΥ

Τελειοφοιτήσας ἀπὸ τὴν Μ. Γ. Σχολὴν ἀπεφάσισα νὰ γίνω διδάσκαλος π ρ ο σ ω ρ ι γ ῶ ς καὶ μετὰ τινὰ ἔτη νὰ συμπληρώσω τὰς σπουδὰς μου τὰς γυμνασιακὰς εἰς τὴν Πανεπιστήμιον, χωρὶς νὰ δώσω σημασίαν εἰς τὰς συμβουλάς τοῦ ἀοιδίμου Φ. Ἀριστοβούλου, εὐεργέτου, δύναμαι νὰ εἶπω μεγάλου, τῆς Κοινοῦτος Νέβσεχιρ ὅτι, ἂν ἔχω σκοπὸν νὰ συμπληρώσω τὰς σπουδὰς μου, νὰ μὴ τὰς διακόψω, πρὸ πάντων μεταρχόμενος τὸν διδάσκαλον, διότι ἄπαξ ἐνδυσθῶ τὸν διδασκαλικὸν τρίβωνα, θὰ μοῦ εἶναι δύσκολον, ἂν ὄχι ἀδύνατον, νὰ τὸν ἀποδυθῶ. Τὸ ἄχαρι τοῦτο ἐπάγγελμα, διότι ἄλλοις ὑπηρετῶν ἀναλίσκεται τις, ἀμοιάζει πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς. Ὅταν τις μολυνθῇ δυσκόλως ἀπαλλάσσεται ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἂν τις κατορθώσῃ ν' ἀπαλλαγῇ καὶ ἐπιδοθῇ εἰς ἄλλο ἐπάγγελμα πάσχει ὅ,τι λέγει ὁ Χριστὸς αὐθεῖς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν, εἰδὲ μήγε καὶ τὸ καινὸν σχίσει καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ τὸ ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ» (Λουκᾶς Ε' 36—39) Ἦτο δὲ ὁ ἀείμνητος Φ. Ἀριστοβούλος τελειόφοιτος τῆς κατὰ Χάλκην Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ ἐκ τῶν ἀρίστων θεολόγων μας. Ἄλλά, si jeunesse savait... Ἐγὼ ἐπέμεινα εἰς τὴν ἰδέαν μου.

Παρακολουθῶν τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς διὰ νὰ ἴδω ἂν ποὺ ζητῆται διδάσκαλος, ἀνέγνωσα ὅτι εἰς μίαν Κοινότητα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὅπου εἰς ἐκ τῶν μακρυνῶν συγγενῶν μου ἦτο τσορκατζίς, ἐζητεῖτο διδάσκαλος. Παρουσιάσθηκα καὶ ἐγὼ ὠπλισμένος μὲ τὸ δίπλωμά μου, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζον ὅτι ἦτο τὸ μαγικὸν κλειδί, τὸ ὁποῖον ἀνοίγει ὅλας τὰς θύρας. Εὖρον ἐκεῖ πολλοὺς διδασκάλους πεπειραμένους. Ὅταν μὲ εἶδον τάσον νεαρὸν (εἰκοσαετῆ) ἤροχισαν νὰ ὑπομειδίσω ὑπὸ τοὺς μεγάλους καὶ καλοστριμμένους ἀγκιστραειδεῖς μύστακας των καὶ νὰ μὲ ταλανίζουσι διὰ τὸ θράσος μου. Ἐπὶ τέλους κατώρθωσα διὰ τοῦ κλητῆρος τῆς Κοινοῦτος νὰ εἰδοποιήσω τὸν συγγενῆ μου τσορκατζί, ὁ ὁποῖος ὅταν μὲ εἶδε, μὲ ἀπέτρψε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ νὰ ζητήσω θέσιν διδασκαλικήν, μὲ εἶπεν ὅτι ὁ μισθὸς τὸν ὁποῖον προσφέρει ἡ Κοινότης εἶναι πενιχρὸς (250 γρόσια) κατὰ μῆνα καὶ ὅτι ἐζήτουν διδάσκαλον πεπειραμένον. Οὕτω μὲ ἐξαπέστειλε κενόν.

Ἀργότερον ἔμαθον ὅτι διὰ νὰ κατορθώσω νὰ προσληφθῶ διδάσκαλος, πρέπει νὰ λάβω τὸ χρέμα ἀπὸ τινὰ βιβλιοπώλην καὶ νὰ ἔχω συστατικὰ γράμματα ἀπὸ τινὰς Ἁγίους, ἐνῶ ἐγὼ ἐν τῇ νεανικῇ μου ἀφελείᾳ καὶ ἀπειρίᾳ ἐνόμιζον τὸ δίπλωμά μου παντοδύναμον. Συνεμορφώθην καὶ ἐγὼ μὲ τὸ

κράτοδν ἔθιμόν. Παρουσιάσθην εἰς τινα τῶν βιβλιοπωλῶν, ἔχων συστατικὸν πρὸς αὐτὸν γράμμα τοῦ συγγενοῦς μου τσορπατζῆ, ὁ ὁποῖος ἐπρομηθεύετο τὰ σχολικὰ βιβλία τῆς Κοινότητος ἀπὸ αὐτόν.

Τὸ τί συνέβαινε κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἰς τὸ δασκαλοπάζαρον, εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα, δὲν περιγράφεται. Χρησιάζεται κάλαμος ὄχι τυχαῖος. Ψιθυρισμοὶ μεταξὺ βιβλιοπωλῶν καὶ ὑποψηφίων διδασκάλων, ἔνορκοι ὑποσχέσεις τούτων πρὸς ἐκείνους ὅτι θὰ εἰσαγάγουν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν τὰς ἐκδόσεις ἐκείνου τοῦ βιβλιοπώλου καὶ ὄχι ἄλλου, προμήθεια χρηματικὴ ἀπὸ τὸν πρῶτόν των μισθόν. —Τὸ τελευταῖον δὲν ἤμπορῶ νὰ βεβαιώσω, διότι μόνον τὸ ἤκουσα—Καὶ τόσα ἄλλα.

Δύο ὁμῶς πράγματα ἔκαμον τὴν μεγίστην καὶ χειρίστην ἐντύπωσιν εἰς ἐμέ, τὸν τότε ἄπειρον τοῦ ἐπαγγέλματος. Εἰς τὰ ἄδυτα τῶν βιβλιοπωλεῖων ἤκουσα διδασκάλους δοκιμαζομένους εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἀπὸ ἀνθρώπους ἐντελῶς ἀδαεῖς αὐτῆς καὶ ἀρεσκομένους μόνον εἰς τὴν ρινοφωνίαν καὶ λαρυγγισμοὺς ἐξωτερικῆς μουσικῆς, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ καὶ χεῖριστον, ὅτι ἔτυχε νὰ ἴδω εἰς τὰ ἄδυτα διδάσκαλον πτυχιούχον νὰ ἐξετάζεται εἰς τὴν ὀρθογραφίαν ἀπὸ ἀμαθέστατον ἀναπρόσωπον κοινότητος, ὅστις διὰ νὰ διορθώσῃ τὰ τυχὸν λάθη, ἔπρεπε νὰ ἔχη ἀνοικτὸν τὸ βιβλίον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπαγορεύσει.

Ἐκί τέλους κατώρθωσα νὰ συμβληθῶ μετὰ τινος ἀντιπροσώπου Κοινότητος εἰς ἐπαρχίαν μακρυνήν, διότι ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχω θέσιν εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν, ἢ εἰς κλησιόχωρον ἐπαρχίαν, εἰς τὰ προόστια π. χ. Ὁ μισθός μου συνεφωνήθη εἰς 300 γρ. παρακαλῶ καὶ ὄχι τρεῖς λίρας χρουσῆς, διότι τὴν διαφορὰν τῶν 24 ἢ 27 γρ. κατὰ μῆνα ἔπρεπε νὰ τὴν ὀφειληθῆ ἢ Κοινότητι. Πάντοτε ἡ ἰδία νοοτροπία τῶν ἰθυόντων τῆς Κοινότητος. Οἰκονομία καὶ φειδῶ διὰ τὴν Κοινότητα εἰς βάρος τῶν κοινοτικῶν ὑπαλλήλων, ἀλλ' ὅταν πρόκειται νὰ ἐγγραφῶσι τὰ ὀνόματά των χρουσοῖς γράμμασι εἰς τοὺς τοίχους τῶν Ἐκκλησιῶν ἢ ἰδρυμάτων κοινοτικῶν, τότε οὐδεμία φειδῶ ἐπιτρέπεται, διότι θὰ μείνῃ ἡ μνήμη αὐτῶν ἀγῆρω . . . με ξένα κόλλυβα.

Ὁ Ἀνατολικὸς σιδηρόδρομος τότε ἐφθασε μέχρις Izmit, ἀπὸ ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ πάρω ἄμαξαν (Macir arabasi). Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Κοινότητος με συνέστησε δύο ἀκόμη συνοδοιπόρους διὰ τὴν ἰδίαν πόλιν καὶ τοιοῦτοτρόπως τὰ ὁδοιπορικὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰς βάρος τῆς Κοινότητος, ἢ ὁποῖα θὰ με παροῖχε καὶ κατοικίαν καὶ καύσιμον ὕλην, θὰ ἦσαν ἐλαφρότερα διὰ τὸ τιμειόν της. Τὰ Macir arabasi δὲν εἶχον τὴν σημερινὴν ἀναλαπτικότητά της τελίκας, διότι ἦσαν φορητὰ χωρὶς νὰ ἔχουν σούσιαν, διὰ νὰ γίνουν δὲ ἀναπνευστικώτερα, τὰ ἔστρωσαν ξηρὰ χόρτα ἢ ἄχυρα σκεπασμένα με κανένα τσουβάλι ἢ παληοκίλιμο. Ἦσαν δὲ στεγασμένα με ψάθαν πολυθύρον, δηθὲν πρὸς προφύλαξιν τῶν ὁδοιπόρων ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ πρὸ πάντων τὴν βροχὴν. Πράγματι ἀπὸ τὸν ἥλιον ἦτο κἄπως προφυλαγμένος ὁ ὁδοιπόρος ὄχι ὁμῶς καὶ ἀπὸ τὴν βροχὴν.

Μετὰ 10 σταθμούς, ἰσοδυνάμους με ἀρκετοὺς παρασάγγας, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν ποθητὸν λιμένα, ἔστω καὶ μεσόγειον, λέγω ποθητὸν, διότι τὰ κόκκαλά μας ἦσαν τσακισμένα ἀπὸ τὸ δαρδάνισμα τῆς ἀμάξης.

Οἱ κάτοικοι με ὑπεδέχθησαν μετὰ μεγίστης ἐγκαρδιότητος, διότι ἤμην ὁ πρῶτος διευθυντὴς τοῦ σχολεῖου των πτυχιούχος. Με ἐφιλοξένησαν εἰς τὰς οἰκίας των, ἔω ὅτου ἐπιδιορθωθῆ καὶ καθαρισθῆ κανὲν καλλίον τῆς ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον θὰ εἶχον ὡς κατοικίαν.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων, εἰς ἐκ τῶν δημογερόντων με προσκάλεσαν εἰς τὸν ἀμπελόκηπὸν του, ὅπου ἦσαν προσκεκλημένοι ἀρκετοὶ νέοι τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν, καθὼς καὶ ὁ προκατόχος μου. Εἶναι περιττὸν νὰ σᾶς περιγράψω τὴν ποικιλίαν τῶν φαγητῶν καὶ τῶν μεζέδων με τὸν ἀπαραίτητον καίσοφλιδικόν. Ἐρρεεν ἐν ἀφθονίᾳ τὸ ἀγνὸν ἀπόσταγμα τῆς σταφυλῆς καὶ ὁ ἀγνότερος οἶνος, ὁ εὐφραίνων καρδίαν ἀνθρώπου. Ἦρχισαν οἱ νέοι τὰ ἐντόπι-ῖ των τραγούδια καὶ μερικὰ σαρκὰ. Πόσον ἐπεθύμουν καὶ ἐγὼ νὰ ἐπιδείξω τὴν ἱκανότητά μου τραγουδῶν νέα σαρκὰ τῆς Πόλεως ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἤξευρον ἀρκετά. Με ἐβοήθει δὲ καὶ ἡ φωνή μου, «Ἄμμες δ' ἡμες...». Ἡ φιλικὴ ὁμῶς συμβουλὴ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Κοινότητος, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἶχον σχετισθῆ ἀρκετά, νὰ εἶμαι πολὺ προσεκτικὸς κατὰ τὰς διασκεδάσεις καὶ εἰς τὰς σχέσεις μου, μ' ἔκαμε νὰ μὴ λάβω μέρος εἰς τὰ τραγούδια τῶν νέων. Ὁ ἀμφιτρώων μας, εὐθυμήσας καὶ αὐτός, ὅταν εἶδεν ὅτι δὲν τραγουδῶ, ἐνόμισεν ὅτι τὸ τοιοῦτον προέρχεται ἐξ ἀγνοίας μου, ὑποθέτων δὲ ὅτι ὡς διπλωματούχος διδάσκαλος θὰ ἤμην εἰδήμων τῆς ψαλτικῆς, μοὶ ἐπρότεινε νὰ ψάλλω τροπάριον τι. Ὁ προκατόχος μου, τοῦ ὁποῖου οἱ ὀφθαλμοὶ εἶχον σμικρυνθῆ ἀπὸ τὸ ποτόν, ἐστράφη ἀποτόμως πρὸς ἐμέ, περιμένων χαιρσκάκως νὰ ἴδῃ πῶς θὰ κατορθώσω νὰ διαφύγω καὶ αὐτὸν τὸν σκόπελον. Κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἀπαιτουμένων σχολικῶν ὥρολογίων καὶ προγραμμάτων με εἶχε βολιδοσκοπήσει ἂν τόσον νέος, εἶχον ἀρκετὰς γνώσεις νὰ διευθύνω σχολεῖον ἀναλαμβάνων μάλιστα καὶ τὰ μαθήματα τῶν ἀνωτάτων τάξεων, ἐρωτήσας με τὸ «Μολὼν Λαβέ» ποίου ρήματος χρόνος εἶναι. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὁ ἀθάνατος Γεροσταθῆς εἶχε τὴν πρωτοκαθεδρίαν μεταξὺ τῶν Ἀναγνωσματογράφων. Ἐκαδὴ δὲ τότε εἶχε λάβει τὴν ἀπαιτουμένην ἀπάντησιν, τώρα περιέμενον ἂν θὰ κατορθώσω νὰ ἀπαλλαγῶ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δύσκολον θέσιν. Ἐγὼ, ἀδαῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ἐμεινα ἔμβροντης, ὡς ὑποστάς αἰφνίδιον ψυχρολουσίαν ἐν μέσῳ χειμῶνι, καὶ ἀπήντησα ὅτι δὲν ἤξευρω νὰ ψάλλω. Ἡ εὐθυμία διὰ μᾶς ἐξητμήσθη. Διδάσκαλος διπλωματούχος νὰ μὴ ἤξεύρῃ νὰ ψάλλῃ! Ὁ ἀμφιτρώων μας ἐστράφη εἰς τὸν προκατόχον μου καὶ τὸν διέταξε νὰ ψάλλῃ τροπάριον τι, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν οὐτος μετὰ γαρῆς. Ἐψαλε μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης κατ' αὐτὸν ρινοφωνίας καὶ τοὺς ἐξωτερικοὺς λαρυγγισμοὺς τὸ Ἐσθινόν. «Μετὰ μύρων προσελθούσαις ταῖς περὶ τὴν Μαριὰμ γυναῖξί»...

Ἡ διασκεδάσις ἐτελείωσεν ὄχι ὅπως ἤρχισεν, ἐγὼ δ' ἐπέστρεψα εἰς τὴν φιλοξενουσάν με οἰκίαν δύσθυμος καὶ με προαίσθημα ὄχι εὐχάριστον, ἂν καὶ ἐνόμιζα ὅτι τὸ ἐπιστόδιον ἔληξε. Ποῦ νὰ φαντασθῶ ὅτι τὸ νὰ μὴ γνωρίζω νὰ ψάλλω θὰ εἶχε συνεπείας!

Τὴν Κυριακὴν προσεκλήθη ἡ Δημογεροντία καὶ ἡ Ἐφοροεπιτροπὴ διὰ τὸ σπουδαῖον καὶ πρωτοφινές, ὡς ἐφαίνεται δι' αὐτούς, ζήτημα διδάσκαλος καὶ δὴ διπλωματούχος νὰ μὴ ἤξεύρῃ νὰ ψάλλῃ! Ὁ δημογέρον, ὁ ἀμφιτρώων, ἔ-

χων με το μέρος του και το κόμμα (και ποῦ λείπουν τὰ κόμματα!) τοῦ προκατόχου μου ὑπεστήριζεν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν διευθυντὴν, ἴστω και πτυχιούχον, ἄμουσον! Ὁ ἀντιπρόσωπος ὁμοῦ τοῦ Ἀρχιερέως, ἄνθρωπος ἐγγράμμιτος και σεβασμιος, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὁποίου ἔγιναν ἡ συνεδρία ἐξήτησε νὰ ἀναγνωσθῇ ὑπὸ τοῦ γραμματέως τὸ συμβόλαιόν μου, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἀνεφέρατο ὅτι ἤμην ὑποχρεωμένος και νὰ ψάλλω.

Τότε πρὸς μεγάλην λύπην τοῦ προκατόχου μου και μεγίστην μέχρι τοῦδε ἰδικίην μου, διότι ἂν ἐπέμενον ὅτι ἔπρεπε και νὰ ψάλλω, πιθανὸν τώρα νὰ μὴ ἤμην ΔΑΣΚΑΛΟΣ. τὸ ζήτημα ἐλύθη ὑπὲρ ἐμοῦ.

ΧΡ. ΤΟΥΡΓΟΥΤΗΣ

ΜΑΘΗΤΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Συμφώνως πρὸς τὸ ἰσχυρὸν σήμερον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν σχολῶν μας ὑπάρχουν ἕξ τάξεις εἰς τὴν Ἀστικὴν σχολὴν και ἕξ εἰς τὸ Γυμνάσιον, εἰς τρόπον ὥστε ὁ κύκλος τῆς Πρώτης και Μέσης παιδείσεως ὁμοῦ καθίσταται δωδεκαετής. Μαθητῆς, φέρων ἀπολυτήριον Ἀστικῆς Σχολῆς ἐγγράφεται σήμερον ἕνεκ ἐισαγωγικῶν ἐξετάσεων εἰς τὴν Α' τὰξιν τοῦ Γυμνασίου. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ἕπ' ὄψιν ὅτι γίνεται δεκτὸς εἰς τὴν Α' τὰξιν τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς ὁ συμπληρώσας τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, βλέπομεν ὅτι κανονικῶς οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Γυμνασίων μας ἔχουν συμπληρώσει τὸ δέκατον ὕψιστον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Δὲν ἀποκλείονται βεβαίως και περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας συναντῶνται μαθηταὶ μεγαλύτεροι τὴν ἡλικίαν, εἴτε διότι ἔμειναν στάσιμοι εἰς τὰς τάξεις, εἴτε διότι διάφοροι λόγοι ὑγεινοὶ ἢ και οικονομικοὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ μὴ φοιτήσουν στυγρῶς εἰς τὸ σχολεῖον.

Γεγονὸς ὁμοῦ εἶναι ὅτι σπανιώτερον συναντῶνται σήμερον μεγάλοι τὴν ἡλικίαν μαθηταὶ ἀπὸ τὰ παλαιότερα χρόνια, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ προσλαμβάνοντο και κατετάσσοντο εἰς τὰς διαφόρους Γυμνασιακὰς τάξεις ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των, κατόπιν ἐισαγωγικῶν ἐξετάσεων, και ὅχι ἀλλῶς ἐπὶ τῆ βάσει τῶν προσαγομένων ἐνδεικτικῶν ἢ και ἀπολυτηρίων τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς. Μετὰ τὴν κατάργησιν δὲ τῶν δύο κατωτέρων τάξεων τῆς Ὀκτατάξιου τότε Μεγάλης Σχολῆς, αἱ ὁποῖαι βραδύτερον ἐπανεφέρθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέμπτης και Ἑκτης Ἀστικαὶ τάξεις, ἐκτετατοῦργησαν ἐπὶ μικρὸν διάστημα μίᾳ Προγυμνασιακῇ ὀνομασθεῖσα τάξει, εἰς τὴν ὁποῖαν κατετάσσοντο οἱ ἀδύνατοι ἀπόφοιτοι τῶν Ἀστικῶν Σχολῶν.

Εἰς τὰ Γυμνάσιά μας ἐφοίτων τότε και μαθηταὶ προερχόμενοι ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἤρχοντο ἰδῶ διὰ νὰ συνεχίσουν τὰς σπουδὰς των εἰς με-

γάλην σχετικῶς ἡλικίαν, διότι ἔπρεπε προηγουμένως νὰ κανονίσουν τὸ οικονομικὸν μέρος τοῦ ζητήματος, ἐφ' ὅσον μάλιστα οἱ περισσότεροι ἦσαν πτωχοί. Ἐνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους συγαφοίτους μου ἦλθε νὰ σπουδάσῃ εἰς τὴν Ὀκτατάξιον τότε Μεγάλην Σχολὴν, ἐγγράφεις εἰς τὴν Α' αὐτῆς τάξιν, ἀφοῦ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐξήσκησεν εἰς τὴν πατρίδα του διάφορα ἐπαγγέλματα. Εἰς φωτογραφίας παλαιῶν τελειοφούτων τῆς Μεγάλης Σχολῆς βλέπει τις μαθητὰς με σεβαστὴν γενειάδα, τοὺς ὁποίους εὐκόλως θὰ ἐξελάμβανεν ὡς Καθηγητὰς αὐτῆς.

Ἡ τάξις μας, μολονότι περιελάμβανε στοιχεῖα ζωηρὰ και ἄτακτα, εἶχεν ἐν τούτοις φήμην τάξεως ἡσυχου, τὴν ὁποῖαν μερικοὶ καθηγηταὶ ἀνέφερον ὡς παράδειγμα εὐταξίας. Τοῦτο συνέβαινε διότι οἱ μαθηταί, οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν ἐφρόντιζον νὰ κάρουν τὰς παιδικὰς μικροαταξίας των χωρὶς νὰ προκαλοῦν με ἀσκοπούς φωνὰς και με θόρυβον τὴν προσοχὴν τῶν παιδονόμων και τοῦ Σχολάρχου. Ἐὰν δὲ κάποτε ὁ Σχολάρχης ἀπροόπτως ἐμφανιζόμενος ἀντιλαμβάνετο τὴν γενομένην ἀταξίαν, ἐπλήρωνον τὰ σπασμένα οἱ σεσημασμένοι ἄτακτοι, ἀδιάφορον ἂν ἔτυχε νὰ εἶναι αὐτὴν τὴν φορὰν ἀθῶοι. Ἐνας ἀπ' αὐτούς, ὁ ὁποῖος ἦτο φρονιμώτατος μὲν ἔξω ἀπὸ τὴν Σχολὴν, ἐφημίζετο ὁμοῦ ὡς ζωηρὸς και ἄτακτος μέσα εἰς αὐτήν, μὴ ἀφήνων ἡσυχον κανένα ἀπὸ τοὺς συμμαθητὰς του, ἐδοκίμασε πολλὰκις τὰς συνεπείας τῆς φήμης του. Ὁ ἴδιος διηγεῖται ὅτι κάποτε ἐνῶ ἔτυχε νὰ ἀπουσιάζῃ ἀπὸ τὴν Σχολὴν, ἔγινεν ἀταξία και θόρυβος εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν τελειοφούτων. Ὁ Σχολάρχης, ἀντιληφθεὶς τὸ πρᾶγμα, ἔσπευσεν ἐκεῖ και μόλις ἐνεφανίσθη εἰς τὴν θύραν, νομίζων ὅτι αὐτὸς εἶναι πάλιν ὁ ἀτακτῶν, ἐφώνησε: «Ὁ Χ νὰ πάρῃ τὰ βιβλία του και νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Σχολὴν. Ὅτε δὲ οἱ παρόντες μαθηταὶ τῷ εἶπον ὅτι ὁ Χ ἀπουσιάζει, τότε με ἀπορίαν ἠρώτησε: «Μὰ ποῖος λοιπὸν ἀτακτεῖ;» Εἶχε δίκαιον νὰ ἀπορῇ διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ νοηθῇ Χ χωρὶς ἀταξίαν και ἀταξία χωρὶς τὸν Χ.

Οἱ παλαιοὶ μαθηταὶ τῆς Μεγάλης Σχολῆς θὰ ἐνθυμῶνται ὅτι εἰς τὴν Σχολὴν ἐφοίτων τότε και μοναχοὶ ἐξ Ἀγίου Ὄρους και κατώτεροι κληρικοὶ, ἱεροδιάκονοι δηλ. και ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς ὑπηρεσίας των εἰς τὰς πᾶσι ἐνορίας ἐνεγράφοντο εἰς τὴν Σχολὴν ὡς τακτικοὶ αὐτῆς μαθηταί. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἠδουκίμην ὡς μαθηταὶ και ἀπεφοίτησαν ἀπὸ τὴν Σχολὴν ἐφοδιασθέντες με Πτυχίον, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον ἐβελτίωσαν τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θέσιν των, ἐνῶ ἄλλοι μόλις και μετὰ βίας κατώρθωσαν νὰ διακούσουν τὰ μαθήματα κατωτέρων μόνον τάξεων αὐτῆς.

Ἐνας ἐκ τῶν κληρικῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς, ὁ ἱεροδιάκονος Α. ἀρκετὰ ἡλικιωμένος, ὁ ὁποῖος κατὰ περιόδους ἐφοίτησεν εἰς αὐτήν, ὡς ἄντι κληρικός εἰς Ἐκκλησίᾳ τῶν πηλοῦν ἐνοριῶν, κατώρθωσε διὰ τῶν καλῶν του τρόπων νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ Σχολάρχου και τῶν Καθηγητῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ χάριν τὸν ἐβαθμοῖόν του με «καλῶς» (ὁ βαθμὸς τότε ἐδίδοτο ὀλογράφως και ὄχι με ἀριθμὸς) και κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατώρθωσεν ὁ Α. νὰ ἀποφοιτήσῃ ἐπὶ τέλος ἀπὸ τὴν Σχολὴν. Ἦτο φιλότιμος και πολὺ μελετηρὸς μαθητῆς, ἀλλὰ δὲν ἤμπορεσε, ἕνεκα τῆς ἡλικίας του ἴσως, νὰ ἐχη τὴν ἀντίληψιν τῶν νεωτέρων συμμαθητῶν του και διὰ τοῦτο ἦτο πολὺ ἀδύνατος μαθητῆς. Ἐφήρμοξε κατὰ ἰδικὸν του τρόπον τοὺς κανόνας τοῦ συντακτικοῦ και εἶχε τοιαύτην ἐμπειροσύνην εἰς τὴν

ἑλληνομάθειάν του, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ πεισθῇ ὅτι ἐκείνο τὸ ὁποῖον ἔγραφε δὲν ἦτο σύμφωνον μὲ τὸν κανόνα, τὸν ὁποῖον ἐπεκαλεῖτο.

Κάποτε περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Σχολάρχου ἐν σημείωμα τοῦ Α, εἰς τὸ ὁποῖον ἔγραφεν οὗτος: «ἔχομεν ἀνάγκης (sic) τοῦ ταῦδε πράγματος.» Ὁ Σχολάρχης, ὁ ὁποῖος ἦτο συνηθισμένος εἰς τοιούτου εἶδους μαργαρίτας τοῦ Α, ἐγέλασε μὲ τὴν καρδιά του καὶ τὸν ἠρώτησε διατί ἔγραψεν ἔχομεν ἀνάγκης. Ὁ Α τότε μὲ θριαμβευτικὸν ὕφος ἀπήντησε λέγων ὅτι «τὰ στερήσεως σημαντικὰ συντάσσονται μετὰ γενικῆς». Δὲν καιώρθωνεν ὁ καυμένος νὰ ἐννοήσῃ ὅτι δὲν εἶναι στερήσεως σημαντικὸν τὸ (ἔχομεν) ἀλλὰ τὸ (ἔχομεν ἀνάγκην).

Ἡ Γαλλομάθεια τοῦ Α. φαίνεται ἀπὸ τὸ ἐξῆς περιστατικόν. Εἰς τὸ τέλος κάποιου σχολικοῦ ἔτους ἐπῆρεν ὅπως οἱ ἄλλοι μαθηταί, τὸ ἐνδεικτικόν του. Περὶλυκος ἔβλεπεν ὅτι ὅλοι οἱ Καθηγηταί τὸν ἐβαθμολόγησαν μὲ (καλῶς) ἐνῶ μόνος ὁ καθηγητὴς τῶν Γαλλικῶν C R. de Margillero τὸν ἐβαθμολόγησε μὲ *assez bien*, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ ἰδικόν μας (σχεδὸν καλῶς.)

Εἰς ἐρώτησιν τοῦ Σχολάρχου ἐὰν εἶναι εὐχαριστημένος ἀπὸ τοὺς βαθμοὺς του, ὁ Α. ἐξέφρασε φρικτὰ παράκονα κατὰ τῶν ὁμογενῶν καθηγητῶν ἐκ τῶν ὁποίων κανεὶς δὲν εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ τὸν βαθμολογήσῃ μὲ ἓνα (π ἄ ν ν κ α λ ῶ σ) Εὐτυχῶς, εἶπεν, ὅτι εὐρέθη ὁ Γάλλος ὁ ὁποῖος ἔδειξε τὴν εὐγένειάν του διότι αὐτὸς τὸν ἐβαθμολόγησε μὲ τὸν βαθμὸν (*assez bien*.) Εἰς ἐρώτησιν δὲ τοῦ Σχολάρχου ἐὰν τὸ (*assez bien*) εἶναι καλύτερον ἀπὸ τὸ (*bien*) ὁ Α. ἀφελέστατα ἀπῆν. τῆσε. «Μὰ Ἄγ. Σχολάρχα ἀφοῦ τὸ (*assez bien*) εἶναι δύο λέξεις βεβαίως εἶναι καλύτερον ἀπὸ τὸ (*bien*) τὸ ὁποῖον εἶναι μόνον μία λέξις...»

Ἐπέρασαν χρόνια πολλὰ ἀπὸ τότε ποῦ ἀφῆκα τὰ μαθητικά θρανία, καὶ ὁμως μερικὰ πράγματα ἔμειναν τόσον ζωηρὰ εἰς τὴν μνήμην μου, ὥστε νομίζω ὅτι συνέβησαν χθές. Μὲ εὐχαρίστησιν δὲ καὶ ποιάν τινα νοσταλγίαν ἐνθυροῦμαι τὰ εὐτυχῆ μαθητικά μου χρόνια καὶ τοὺς συμμαθητάς μου τοὺς ὁποίους, ἔνεκα τῆς μακρᾶς μετ' αὐτῶν συμβιώσεώς μου, ἐσυνήθισα νὰ θεωρῶ ὡς ἀδελφούς.

Οἱ δεσμοὶ οἱ ὁποῖοι ἀναπτύσσονται εἰς τὸ σχολεῖον μεταξὺ συμμαθητῶν εἶναι ἰσχυροί, ἢ δὲ πάροδος τοῦ χρόνου ἀντὶ νὰ τοὺς χαλαρώσῃ, τοὺς καθιστῆ ἔτι στενωτέρους. Οἱ μαθηταί μιᾶς τάξεως ἀποτελοῦν μίαν οἰκογένειαν, τῆς ὁποίας γονεῖς εἶναι οἱ διδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ αἰσθάνωνται πατρικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς μαθητάς των, οὗτοι δὲ πάλιν πρέπει νὰ σέβωνται καὶ νὰ ἀγαποῦν τοὺς διδασκάλους των, ὅπως τοὺς γονεῖς των. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σφαιριάζεται ἡ ἀναγκαία ἁρμονικὴ συνεργασία εἰς τὸ πνευματικὸν πεδίον, ἢ ὁποία δὲν ἀργεῖ νὰ φέρῃ τοὺς καρπούς της. Ὁ διδάσκαλος φροντίζει διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν του, ἐπαινῶν τοὺς φιλοτίμους καὶ φιλοπόνους ἐξ αὐτῶν καὶ πορτρύνων πρὸς ἐργασίαν τοὺς ἀδιαφοροῦντας, παρακολουθεῖ δὲ μετὰ πραγματικῆς χαρᾶς τὰς προόδους των. Ἡ ἱκανοποίησις καὶ ἡ χαρὰ τοῦ διδασκάλου διὰ τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν του δὲν εἶναι διόλου μικροτέρα ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός. Καὶ ἐὰν μερικοὶ ἐκ τῶν μαθητῶν του καταστῶσι πολῖται μέλη τῆς Κοινωνίας ὁ διδάσκαλος δὲν θὰ παύσῃ νὰ διακηρύττῃ, περιεπέσει τυχούσης, ὅτι οὗτοι εἶναι μαθηταί του, ὡσὰν νὰ θέλῃ τρόπον τινὰ νὰ δείξῃ

ὅτι ἓνα μέρος τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τῆς ἀγάπης, μὲ τὴν ὁποίαν τοὺς περιβάλλει ἡ Κοινωνία ὀφείλεται εἰς αὐτόν.

Ἡ συνάντησις παλαιοῦ συμμαθητοῦ μᾶς προξενεῖ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν, διότι ἐν τῷ προσώπῳ του ἀνευρίσκομεν ἓνα σύντροφον τῆς νεότητός μας, ἢ ἀμοιβαία δὲ διήγησις ἐπεισοδίων τῆς μαθητικῆς ζωῆς μᾶς κάμνει νὰ ζῶμεν νοερώς δι' ὀλίγας στιγμὰς τὰ εὐτυχῆ ἐκεῖνα χρόνια τῆς παιδικῆς αἰσιοδοξίας, κατὰ τὰ ὁποῖα αἱ βιωτικαὶ φροντίδες καὶ αἱ ἀντιξοότητες τῆς ζωῆς δὲν ἤλθον ἀκόμη νὰ ταράξουν τὰ ὠραία ὄνειρα περὶ τοῦ μέλλοντος τὸ ὁποῖον, ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως πείρας, ἐφάνταζόμεθα ῥόδινον.

Ἐκ τῶν 28 συναποφοίτων μου ἐκ τῆς Μεγ. Σχολῆς εὐρισκόμεθα ἐδῶ τρεῖς μόνον. Εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐρεθῶ μὲ τὸν ἓνα χωρὶς νὰ κάμωμεν λόγον μακρὸν καὶ διὰ τὸν ἕτερον. Κάποτε μάλιστα συναντιώμεθα, κατόπιν συνεννοήσεως, καὶ οἱ τρεῖς, καὶ ἐκὶ ὦραν πολλὴν ὁμιλοῦμεν διὰ τὴν μαθητικὴν μας ζωὴν, φαιδρὰ ἐπισόδια τῆς ὁποίας περιγράφει μὲ τὸ εὐτράπελον πνεῦμά του ὁ ἕτερος τῶν συναποφοίτων μου, προκαλῶν οὕτω τὴν εὐθυμίαν καὶ τὸν γέλωτα ὄλων μας.

Ζωηρὰ θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν μνήμην μου ἡ λύπη καὶ ἡ συγκίνησις, μὲ τὴν ὁποίαν παρεκλούθησεν ἀρότινος γηραιὸς συνάδελφος τὴν κηδεῖαν τοῦ τελευταίου συναποφοίτου μου ἐκ τῆς Μεγ. Σχολῆς. Κλαίων σχεδόν, ἐπανελάμβανε συχνά: «Ἐμένομεν δύο συναπόφοιτοι ἐν τῇ ζωῇ, οἱ ἄλλοι ἀπέθανον προηγουμένως. Τώρα ἀπέθανε καὶ αὐτός, μένω μόνος πλέον». Ὡσὰν νὰ ἔλεγε δηλ. ὅτι ἀπέθανον ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ του καὶ μένει μόνος πλέον. Ἡ σκηνὴ αὕτη εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ δείξῃ πόσον ἰσχυροὶ δεσμοὶ ἀναπτύσσονται μετοξὺ συμμαθητῶν εἰς τὰ μαθητικά θρανία, καὶ πόσον μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου συσφιγγονται περισσότερον.

Οἱ μαθηταί τῶν διαφόρων τάξεων μὲ ἀνυπομονησίαν, μὴ ἀποκρουτομένην περιμένουν τὴν ὥραν τοῦ λυτρωμοῦ ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς μαθητικῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὰς πιθανὰς κληρώσεις εἰς τὰ καθημερινὰ μαθήματα καὶ ἐπαυξάνονται ἀπὸ τὸ φάσμα τῶν ἐξετάσεων. Δὲν θὰ ἀργήσουν ὁμως νὰ ἀντιληφθοῦν μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των, ὅτι τὰ χρόνια τῆς μαθητείας των εἶναι τὰ καλύτερα τῆς ζωῆς των καί, ὅπως ἡμεῖς οἱ παλαιοί, μὲ συγκίνησιν θὰ τὰ ἐνθυμῶνται καὶ θὰ τὰ νοσταλγοῦν.

ΜΕΓΑΛΟΣΧΟΛΙΤΗΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τὸν προσεκτικὸν μελετητὴν τῆς, μόνον «μόχθους, ἰδρώτα καὶ δάκρυα» περικλείει. Πουθενὰ ἡ ἱστορία δὲν γελᾷ. Εἶναι σκληρὸς ὁ ἀγὼν τῆς ζωῆς, ὅπου κί' ὅτε τὴν ἔζησε ὁ ἀνθρώπος. Τὸ ὅτι παρουσιάζεται σήμερον περισσότερον περίπλοκος καὶ στρυφνὴ ἡ ζωὴ δὲν σημαίνει τίποτα. Εἶναι τὸ ἀγωνιώδες παρὸν ποὺ τὴν βλέπει ἔτσι. Εἶναι ἴδια ἡ ζωὴ, ἴδια ἡ πάλη διὰ τὴν κατάκτησίν τῆς, μὲ διαφορὰν μόνον εἰς τὸν τύπον, εἰς τὰ ἔωτερικὰ περιβλήματα· ἡ Λατοναία Ὑδρα τῶν προβλημάτων θ' ἀνανεώνεται διαρκῶς, ἀφότου ἀντηλλάξαμεν τὸ «φύσει εἶναι», πρὸς τὸ «λογικὸν εἶναι». Καὶ μόνον ὁ ἀνθρώπος θὰ μένη κρονόληρος, καὶ θὰ βλέπη μὲ τὸ πρίσμα τοῦ παρόντος καὶ θὰ μονοπωλῇ τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐποχὴν του. Εἶναι κί' αὐτὸ μία ἀπὸ τὰς ἀναινομίας του.

Ἡ γραφὴ, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία ἀργεῖται πρὸ χιλιετηρίδων—δὲν μειώνει τὴν ἀξίαν τῆς τὸ ἀυθόρητον τῆς δημιουργίας τῆς—καὶ γράφει τὴν τελευταίαν σελίδα τῆς τὸν 4ον αἰῶνα π. Χ. εἶναι ἓνα δείγμα μακροχρονίου ὁμαδικῆς πείρας.

..

Ἡ γραφὴ, ὅσον κί' ἂν παλαιοὶ καὶ νεώτεροι διὰ τὴν σπουδαιότητά τῆς, τὴν ἀποδίδουν εἰς ὑπερφυσικὰς δυνάμεις καὶ εἰς ἔξοχα πνεύματα—Π λ α ῖ τ ω ν «κάποιος θεὸς ἢ κάποιος ἡμίθεος πρέπει νὰ ἐφεύρε τὴν αἰωνίως ὁμιλοῦσαν φωνήν» Herder ἢ ἐκεῖνος ποὺ ἐφεύρε τὸ μέσον νὰ δεσμεύῃ τοὺς παροδικοὺς εὐθόγγους τῆς γλώσσης, αὐτὸς ἔδρασε ὡς θεὸς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, Μεγατε ἡ γραφὴ ἐδημιουργήθη ἀπὸ μεγάλην προσωπικότητα—δὲν εἶναι ἔργον οὐδεὶς. Κανὲν ἄτομον οὔτε καὶ ἔθνος δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὴν πατρότητά τῆς.

Ἐγεννήθη αὐθόρημα εἰς κλειστά μέρη τῆς γῆς, ποὺ ἐνωρίτερον καὶ ποὺ βραδύτερον, χωρὶς ἱστορικὴν ἐνότητα—κάθε λαὸς ἀνεξάρτητα κατὰ συνεισέφερε—καὶ ἐξελισσομένη ὡς ζωντανὸς οργανισμὸς, ἐφθάσε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὑπὸ τὴν γνωστὴν μορφήν τοῦ ἀλφαβήτου. Εἶναι ἄρα, ὡς καὶ ἡ πρεσβυτέρα ἀδελφή τῆς, ἡ γλῶσσα, προῖον ἐξελίξεως.

Τὰ πρῶτα βήματά τῆς χάνονται εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων καὶ μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ καθορίσωμεν χρονικῶς ποτε ἐνεφανίσθη. Προϋποθέτει ὁμοίως τὴν ὑπαρξίν ἔστω καὶ στοιχειώδους κοινωνικοῦ βίου. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον ὁρόσημον. Ἀκόμη πρέπει ὅπωςδήποτε ὁ πρόγονός μας νὰ εἶχε ὑπερτηδῆσαι τὸ πρῶτον γλωσσικόν μας στάδιον, τὰς κραυγὰς, τὰς χειρονομίας, τοὺς μορφεσμούς καὶ νὰ εἶχε προκόψει μέχρι τοῦ νὰ ἐκφράζεται διὰ λόγον. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ δεύτερον ὁρόσημον. Ἡ γραφὴ πλέον ἔρχεται ὡς κοινωνικὴ ἀνάγκη πρὸς συμπλήρωσιν τῆς γλώσσης, διότι ἡ ὁμιλία, ἔπειτα ἀπὸ τὰς διαφορῶσθαισας

νέας κοινωνικὰς συνθήκας, δὲν ἦτο ἱκανὴ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς καθημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς, λόγῳ τῶν ἀτελειῶν τῆς. Τὸ «περόεν», τὸ παροδικόν, τὸ ἀσταθὲς καὶ πρὸ πάντων τὸ τοπικῶς περιορισμένον τῆς δράσεως τοῦ λόγου εἶναι μόνιμοι ἀτέλειαι, τὰς ὁποίας δυνάμεθα καὶ σήμερον νὰ παρατηρήσωμεν. Ἡ μνήμη, ἀκόμη, δὲν εἶναι σταθερὸς καὶ πιστὸς φρουρός, ὅπως δυνάμεθα νὰ τὸ διαπιστώσωμεν καὶ ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἀπὸ τὰ παραμῦθια τῆς γαλιᾶς μας, ποὺ, ἐνῶ εἶναι μία ἡ πηγὴ τῶν, ἔχουν παραλλαγῇ διὰ τῆς προφορικῆς διαδόσεως τόσον, ὥστε νὰ κατανοῦν πολλακίς ἀγνώριστα.

Ἀκριβῶς διὰ νὰ καλύψῃ τὰς ἐλλείψεις ταύτας τῆς γλώσσης ὁ ἀνθρώπος ἐφεύρε τὴν γραφὴν, ὡς μέσον νὰ συγκρατήσῃ εἰς τὸ πνεῦμά του ὀρισμένα γεγονότα τοῦ καθημερινοῦ βίου καὶ, πρὸ πάντων, διὰ νὰ ἀνακοινώσῃ καὶ μεταδώσῃ τὰς σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματά του εἰς ἄλλους, εἴτε ἀπόντας, εἴτε μεταγενετέρους. Μὲ τὴν «αἰωνίως ὁμιλοῦσαν φωνήν», ἀπέφυγε τὸν κίνδυνον τῆς λήθης καὶ συνάμα ἐμονιμοποίησεν, ὅ,τι ἐσημείωσε, μέχρις ἀθανασίας—ἡ γλῶσσα πολλῶν τῆς ἀρχαιότητος λαῶν ἔχει χαθῆ καὶ οἱ ἴδιοι «ὑλήρξαν κάποτε»,—ὁ γραπτὸς ὁμοίως θησαυρὸς τῶν ἐπιζῆ. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ἰσοπεδῶνων τὰς ἀποστάσεις ἐνωτικὸς κρῖκος τῆς χθὲς καὶ σήμερον, ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς ἀποκαλύπτῃ τὸν πρὸ χιλιετηρίδων συνάνθρωπόν μας μὲ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς του τὰς πνευματικὰς του κατακτήσεις καὶ δυνάμει αὐτοῦ δὲν ὑπάρχει παρολοθόν.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα ὁμοίως ἀτελέστατα σημεῖα γραφῆς, μέχρι τοῦ νὰ δύναται ἐντὸς 20—25 γραμμῶν νὰ περικλεισθῇ ὅλος ὁ γλωσσικὸς ἐκφραστικὸς τρόπος, μεσολαβεῖ διάστημα αἰώνων μακρῶν, τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἀπὸ τῆς πρώτης του ἀρχῆς. Αἱ γνώσεις μας ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν διαπερθεὶν πέλλον χρόνον βαθύτερον τῶν 4—5 χιλιετηρίδων πρὸ Χριστοῦ. ὅποτε καὶ παρουσιάζονται τὰ πρῶτα, ἐπὶ τῇ βάσει μνημείων, γνωσθέντα συστήματα γραφῆς, ὅπως εἶναι τὸ Αἰγυπτιακόν, τὸ Σινικόν, τὸ Βαβυλωνιακόν, Χετταῖον, Κρητικόν κ. ἄ. Μερικὰ, καλαιότερα τούτων, ἰχνογραφήματα ζώων καὶ ἀντικειμένων, ὅπως τὰ εὐρεθέντα ἐπὶ προεξοχῶν βράχων, ἐπὶ ὀστράκων κ. λ. δὲν διαφεύδουν τὴν βῆσιν τῶν 4—5 χιλιετηρίδων π. Χ. διότι αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν γραφὴν ἀλλὰ εἶναι ἡ ἱκανοποίησις τῆς ὁρμῆς τοῦ γράφειν—τὴν βλέπομεν καὶ εἰς τοὺς πίνακας ἢ τὰ πρόχειρα τῶν μικρῶν—ἢ θρησκευτικὰ καὶ μαγικὰ σύμβολα, ποὺ δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικὴν ἔννοιαν τῆς γραφῆς δηλ. τὴν μετάδοσιν σκέψεων εἰς ἀπόντας. Ἀκόμη καὶ αἱ ἐγχάρακτοι ράβδοι (ὅπως ἡ παλαιὰ τσέτουλα τῶν γαλατάδων), οἱ κόμβοι ἐπὶ σχοινίων, τὰ ὀροθέσια (λίθοι ποὺ καθορίζουν τὰ σύνορα ἰδιοκτησίας) εἶναι τρόποι βοηθητικοὶ τῆς μνήμης, ὄχι ὁμοίως καὶ γραφῆ.

Τὴν πρώτην πραγματικὴν καμπὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γραφῆς ἀποτελεῖ ἡ Ἰδεογραφία, δηλαδή, ἡ μὲ εἰκόνας παραστάσεις γεγονότος, ποὺ θέλει ὁ ἀνθρώπος νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν τελευταίων χρόνων ἔφεραν εἰς φῶς πλῆθος τοιούτων δι' εἰκόνων μεταδόσεως ἔννοιῶν, ἰδίως εἰς τὰ σπήλαια Altamira τῶν Πυρηναίων καὶ ἄλλοι.

Ἡ εἰκὼν 1 ἀποτελεῖ δείγμα τοιαύτης γραφῆς καὶ ἐρμηνεύεται ὡς ἑξῆς:
 Ὁ βασιλεὺς (ὁ Ταῦρος) ἐνίκησε τὸν ἐχθρόν, (αὐτὸν ποὺ πατεῖ) καὶ κατέστρεψε τὰ τείχη τῆς πόλεως.

Εἰκὼν 1

Εἰκὼν 2

Ἡ εἰκὼν 2 παριστᾷ ἕξ καλάμια τοῦ Νεῖλου, σημαίνοντα τὸν ἀριθμὸν 6.000, ὁ ἱεραεὶς τὸν βασιλέα καὶ τὸ κάτω πρόσωπον τὸν ἠττηθέντα καὶ λέγει, ὅτι ὁ βασιλεὺς κατέστρεψε τὸν ἐχθρόν εἰς τὰ ἔλη τοῦ Νεῖλου καὶ συνέλαβε 6.000 αἰχμαλώτων.

Τοιαῦτα ἰδιογραφήματα εἶναι καὶ «οἱ παιδικεῖς ἱστορίες διχως λόγιον». Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διηγηματικῆς γραφῆς ἀποδίδει ἐννοίας ἀλλ' ἔχει τὸ ἐλάττωμα ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ παρανοηθῇ διότι δὲν ἀποδίδει σταθερὰς λέξεις ἢ φράσεις. Εἶναι ὁμοίως μέγα βῆμα, διότι ἐξ αὐτῆς τῆς εἰκονογραφίας θὰ προέλθῃ ἡ γραφή.

Τὸ δεύτερον στάδιον τῆς γραφῆς ἀποτελεῖ ἡ δι' εἰκόνων γραφή λέξεων (τοιοῦτον εἶναι καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ ἀλφάβητον τῶν Σινδῶν μὲ 40.000 εἰκόνας—λέξεις). Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο μία εἰκὼν εἶναι καὶ μία λέξις, π. γ. ἡ εἰκὼν τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι καὶ ἡ λέξις ὀφθαλμός, ἡ εἰκὼν τοῦ ποτηρίου π. γ.

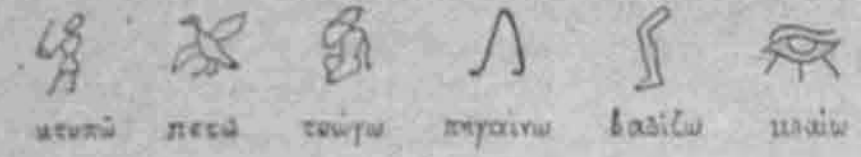
Εἰκὼν 3

καὶ ἡ γραφή τῆς λέξεως αἰῶνον κ. ο κ. Αἱ παρατιθέμεναι εἰκόνας ἀπειλοῦν δείγμα τοιαύτης γραφῆς.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἰσχύει διὰ πράγματα κατ' ἀνάγκην αἰσθητὰ καὶ δὲν δύναται νὰ ἐκφράσῃ ἀκόμη οὔτε ἀφηρημένας ἐννοίας, οὔτε ιδιότητας, πολὺ δὲ περισσώτερον τύπος προσηγμένης γλώσσης, πτώσεις, ἀντωνιμίας, διαθέσεις ἑρηματικές, πρόσωπα κ. τ. λ.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμοίως καταρτιθῆσθε καὶ ἡ παρὰστασις ἀφηρημένων ἐννοιῶν καὶ ιδιοτήτων ἀντικειμένων, διὰ τῆς εἰκόνας τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, ἀκινήτου

ἢ κινουμένου, ἀναλόγως πρὸς τὴν ιδιότητα, τὴν ὁποίαν θέλομεν νὰ ἐκφράσωμεν. Ὁ ὀφθαλμός, ὁ ὁποῖος ἀπεδίδει διὰ τοῦ σχήματός του, σημαίνει σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὸ βλέπω, ἡ εἰκὼν τοῦ ἡλίου, τὸν ἡλίον, τὸ φῶς καὶ τὴν ἡμέραν. Τὸ γῆρας πλέον ἀποδίδεται διὰ ἀνθρώπου κρατοῦντος βακτηρίαν, τὸ παιῶν διὰ πτηνοῦ μὲ ἀνοικτάς πτέρυγας. Ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 4 εἰκὼν ὀ-

Εἰκὼν 4

μιλεῖ σαφέστερα πρὸς τὸν πρῶτον τοῦτον γλωσσικὸν μας συστήματος. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς παραστατικῆς ἐκφράσεως σώζεται ἀκόμη καὶ σήμερον ἅς ἐνθυμηθῶμεν τὴν καθημερινὴν μας ὁμιλίαν. Αἱ λέξεις βῶδι, ἀρνάκι, περιστέρα δὲν ἀποδίδουν ἀκόμη τὰ γνωρίσματά των, κουτός, ἡσιγος ἀγνός;

Δυνάμεθα πλέον νὰ εἰπωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ σημείου τοῦτον ἀρχίζει ἡ γραφή μας, διότι τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι τὰ γράμματα τοῦ ἀλφάβητου μας, παρά αἱ πρῶται αὐταὶ εἰκόνας, νομιμοποιηθεῖσαι εἰς σταθερὸν φωνητικὸν ἦχον.

Ἡ ἱστορία τῆς Αἰγυπτιακῆς γραφῆς, πληρεστεράς εἰς συνέχειαν ἱστορικὴν, θὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τὸ πῶς αἱ εἰκόνας σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελιχθῆσαν εἰς γράμματα.

Κάθε εἰκὼν ζῶον ἢ ἀντικειμένου περιέχει μέσα του καὶ σταθερὸν φθόγγον.

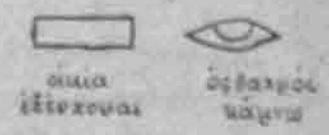
Ἡ εἰκὼν τοῦ ποτηριοῦ π. γ. ἔχει σταθεροὺς φθόγγους τοὺς πο—τη—ρι.

Ὁ ὀφθαλμός εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν λέγεται jart. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Αἰγυπτιακὴ δὲν ἔχει φωνήεντα, ἡ εἰκὼν τοῦ ὀφθαλμοῦ περιέχει τὰ γράμματα j-r-l, κατ' ἀναλογίαν καὶ τὸ ποτήρι ἔχει π-τ-ρ.

Ταῦ λοιπὸν ἡ εἰκὼν τοῦ ὀφθαλμοῦ μὲ τὰ μόνιμα στοιχεῖα j-r-l θὰ ἀποδίδῃ τὴν λέξιν ὀφθαλμός—jart ἀλλὰ καὶ καθὲς ἄλλην λέξιν ποὺ θὰ περιέχῃ τὰ αὐτὰ σύμφωνα, ὅπως τὸ jirt—κάμνω, (εἰκ. 5). Ὅπως π. γ. ἐὰν ἐξογραφῶμεν σήμερον ἡμεῖς χοῖρον καὶ διὰ τῆς εἰκόνας του ἀπεδίδαμεν καὶ τὰς λέξεις, χάρος, χῦρος, χορός, ἐπειδὴ περιέχουν τὰ αὐτὰ σύμφωνα χ ρ ε ἢ ἐὰν διὰ μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς εἰκόνας ἀπεδίδαμεν τὰς λέξεις μγὰς, μέγας, μάγος ἢ ἐὰν διὰ τῆς εἰκόνας τοῦ πύθου ἀπεδίδαμεν καὶ τὰς λέξεις πόθος, πύθος, διότι περιέχουν τὰ αὐτὰ σύμφωνα π θ ς.

Ἡ μέχρις ἐδῶ ἐξέλιξις συνίσταται εἰς τὸ ὅτι μία εἰκὼν ἀποδίδει λέξεις ἐντελῶς διαφόρους μεταξὺ των καὶ ἀσχετοὺς πρὸς τὴν εἰκόνα, ἀρκεῖ νὰ περιέχουν τὰ αὐτὰ σύμφωνα. Ὅσοι γνωρίζουν τὴν παλαιὰν Τουρκικὴν γραφήν, θὰ ἐνθυμοῦνται ὅτι ὑπὸ τὰ σύμφωνα gi ἀνεγινώσκοντο αἱ λέξεις gel, gül, göl κ. τ. λ, δηλαδή ὁ ἀναγνώστης κατὰ τὸ ἀπατούμενον νόημα συναπλήρωνε τὰ φωνήεντα. Τοῦτο συμβαίνει ἀκόμη εἰς τὴν Ἀραβικὴν, ἡ ὁποία δὲν χρησιμοποιεῖ φωνήεντα.

Ἡ μεγαλύτερα ὁμοίως πρόοδος συνετελέσθη, ὅτε μερικαὶ δισύλλαβοι λέξεις ἔγασαν τὸ τελικόν των συμφώνων καὶ ἔγιναν μονοσύλλαβοι. Ἡ λέξις π θ

Εἰκὼν 5

την Αιγυπτιακήν σημαίνει σίτι. Σὺν τῷ χρόνῳ τὸ τελικὸν ρ κατέστη ἄφρων και ἔτσι ἠείκων τοῦ σπιτιοῦ ἀπέδιδε πλέον μονίμως τὸ σίτι, καθὼς και κάθε μονοσύλλαβον λέξιν, ἡ ὁποία εἶχε ριζικὸν τὸ σύμφωνον π. Τὸ αὐτὸ συνέβη και με τὸν ὀφθαλμὸν—jart, τοῦ ὁποίου ἡ εἰκὼν ἀπέδιδε πλέον τὴν λέξιν ὀφθαλμὸς καθὼς και κάθε λέξιν ποῦ εἶχε τὸ σύμφωνον j. Ἔτσι καθιερώθησαν μόνιμα σύμφωνα π. j ἀποδιδόμενα διὰ τῶν εἰκόνων σίτι και ὀφθαλμὸς. Ἡ εἰκὼν τοῦ ὕφρου ἀποδίδει τὸ α, τοῦ ἄρου το τ, τοῦ ὕδατος τὸ ν κ. ο. κ.

Σημεῖον	ἑθιοπικὴ ἀξία	Σημεῖον	ἑθιοπικὴ ἀξία
	δ		κ
	μ		τ
	ν		ς

Εἰκὼν 6

γράμματα. Δὲν ἔγραψαν δηλαδὴ τὴν λέξιν ποτὸν π. χ. με τὸς ἀντιστοιχοῦς εἰκόνας τοῦ π τ ν σίτι, ἄρου και ὕδωρ ὅπως θὰ ἐπερίμενε κανεὶς.

Ἡ τιμὴ τοῦ ἀμέσου προγόνου τῆς γραφῆς μας ἀνήκει εἰς τοὺς Σημίτες, οἱ ὁποῖοι παραλαβόντες ἐμμέσως ἐκ τῶν Αἱγυπτίων τὰ γράμματα με 22 σημεῖα κατ' ἑκάστησαν νὰ ἀποδώσουν ὅλας τὰς λέξεις των. Τοῦτο τὸ ἀλφάβητον διὰ τῶν Φοινίκων κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα π. Χ. παρελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων και πλουτισθὲν ὑπ' αὐτῶν διὰ τῶν φωνηέντων κατέστη σχεδὸν παγκόσμιον. (Εἰκὼν 7).

Αἱγυπτ. Ἱερογλυφικὰ	Σημεῖα	Ἑλληνικὰ
βοῦς	ϝ	α
οἰκία	π ρ	βῆτα
ὄφις	δ	οἶον, καλοῦσθε ὄφιον
ὀφθαλμὸς	ϝ ρ	οἶον, καλοῦσθε ὀφθαλμὸν
στομα	ρ	π

Εἰκὼν 7

Σήμερον ὅταν λέγωμεν ἄλφα, βῆτα, κλπ. ἀγνοοῦμεν ὅτι ὑπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ κρύπτεται ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῆς γραφῆς.

Ὁ πίναξ (εἰκὼν 8) θιμάς τὸ ἀποδείξῃ.

Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία τῆς γραφῆς, τόσον ἀπλή, μετὰ τὴν ἀποκρυστάλλωσίν της, και τόσον ὁμως ἐπίμοχθος, ἀφοῦ μόλις τὸ 403 π. Χ., ἐπὶ ἀρχόντος Ἀρχίνου εἰς τὰς Ἀθήνας ἔλαβε τὴν σημερινὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μορφήν της. Καὶ παρ' ὅλον τὸ ἔκτοτε μεσολαβῆσαν διάστημα οὐδεμία τῶν σημερινῶν γλῶσσῶν δύναται ν' ἀποδώσῃ ὅλους τοὺς ἤχους. Ἑλλείψεις ὑπάρχοντες ἀκόμη ἀρκεταὶ και τοῦτο, διότι τὸ συμπωματικὸν στοιχεῖον, ὅπως εἶναι τὸ γράμμα, δὲν συγχρο-

νίζεται πρὸς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἤχου τοῦ γράμματός του διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ποῖα ἀραγε ἦτο ἡ φθογγικὴ ἀξία τῶν ι υ η οι ει η υι, τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν ἱστορικῶς νὰ γράφονται ὄχι και νὰ προφέρονται;

ὄνομα σημεῖου	ἑθιοπικὴ ἀξία	μορφὴ ἑθιοπικὴ	μορφὴ ἑλληνικὴ	ἑθιοπικὴ ἀξία	ὄνομα ἑλληνικόν	σημασία
1	αλφ	ϝ	Α	α	ἄλφα	βοῦς
2	βιτ	β	Β	β	βῆτα	οἰκία
3	γαμλ	γ	Γ	γ	γάμμα	γωνία καμπίλος
4	δέλτε	δ	Δ	δ	δέλτα	θύρα
5	κί	κ	Ξ	ε	εἰ-ξί(φίλον)	καμπίδων παράθυρον
6	βάου	φ	Υ	φ	βαῦ	μαρμάρου ἀγνώστου
7	ζζαῖν	ζ	Ι	ζ	ζῆτα	συναία
8	κίετ	κ	Θ	κ	ῆτα	φράγξις
9	τετ	τ	Θ	θ	θῆτα	σῆτος πάσης
10	ζζδ	ζ	Ζ	ι	ιῶτα	χειρ
11	κιάφ	κ	Υ	υ	κιάφα	παλάμη
12	λάμδ	λ	Λ	λ	λάμβδα	βοῦνιερρον
13	μικ	μ	Μ	μ	μῦ	ὑδωρ
14	γούν	ν	Υ	ν	νῦ	ὄφις
15	εαμικ	σ	Ξ			ετήριγμα
16	ἄγιν	ἠ	ο	ο	οῦ, ὄ(μικρον)	ὀφθαλμὸς
17	πέ	π	Π	π	πεῖ	στόμα
18	εάδε	ρ	Ρ			βαδμὸς
19	κιάφ	υ	Υ	υ	κιάφα	κοιλία
20	ρόε	ρ	Ρ	ρ	ρῶ	μικρὸν ἀνδρῶπου
21	δίν	σ	Σ	σ	σαν(εἶγμα)	δόντι
22	ζάου	τ	Τ	τ	ταῦ	σταυρὸς
23				ῦ-ου	ῦ(φίλον)	

Εἰκὼν 8

Ἡ ἀδυναμία αὕτη τῆς γραφῆς δὲν μειώνει τὸν θαυμασμὸν μας διὰ τὴν

παντοδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἴσως τὰ φωνοληπτικά μηχανήματα, εἴτε καὶ ἄλλη πρᾶκτικωτέρα εὑρέσεις νὰ ἄρῃ εἰς τὸ μέλλον καὶ αὐτὴν τὴν ἀνεκάρκειαν.

Πάντως ἡ γραφή

. . . l'art ingenieux
de peindre la parole et de parler aux yeux,
et, par les traits divers de figures tracées,
donner de la couleur et du corps aux pensées...

Brebeuf

εἶναι μία τῶν πρώτων, κατ' ἀξίαν, κατακτησῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Γ. ΔΗΚΤΑΜΠΑΝΗΣ

ΡΕΒΕΚΚΑ... ΜΠΕΜΠΕΚΑ

Γνωστός συνάδελφος τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα καὶ τὸ ψάδινο καπέλλο κοιλιάκις παρήλασαν ἀπὸ τὰς σελίδας τοῦ «Φαίρο» τῆς Ἀπογευματινῆς διδάσκῃ ἀπὸ χρόνια τὰ ἱερά.

Ἐνα ἀπομνησήμερο ἐξήταξε ἓνα μαθητὴν εἰς τὴν Γην τῆς, ἓνα συμπληρωτικὸ διαλογικῶς ἐξυπνότατο, ὁ ὁποῖος ὅμως γιὰ τὰ παιγνίδια θυσιάζε συνήθως τὴ μελέτη. Τὸ μάθημα ὠμολοῦσε γιὰ τὴ γνωστὴ ἱστορία τῆς Ρεβέκκας καὶ τοῦ Ἐλιέζερ.

Ὁ Χιώτης λοιπὸν ὄταν ἐκληρώθη εἰς τὸ μάθημα ἀμελέτητος, ἀναγκάσθηκε νὰ περιορισθῇ σὲ ὅσα ἔμειναν στὴ μνήμη του ἀπὸ τὸ περασμένο μάθημα.

Κι' ἐξακολουθοῦσε νὰ λέγῃ τὰ μισὰ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν συμμαθητῶν τῶν καὶ νὰ συμπληρώνῃ τὰ ἄλλα ὁ διδάσκαλος.

Ἡ δουλειὰ σὰν καλὰ πῆγαινε, ὅποτε σὲ μιὰ στιγμὴ τὰ παιδιὰ ἄρχισαν νὰ γελοῦν.

Ὁ διδάσκαλος, μὴ ἐννοῶν τὴν αἰτίαν προσεπάθη μὲ φοβέρες νὰ συγκρατήσῃ τὰ γέλοια τῆς τάξεως, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον.

Ὅταν ἐπὶ τέλους ἠρώτησε νὰ μάθῃ τὸ αἴτιον μὲ ἐκπαίξιόν του ἄκουσε ὅτι ὁ Χιώτης ἀμελέτητος ὅπως ἦτο, ἄκουσε λάθος τὸ ὄνομα τῆς Ρεβέκκας καὶ τὸ ψάδιον οἱ φίλοι του καὶ ἀντὶ Ρεβέκκας ἔλεγε Μπεμπέκα ὄνομα ποῦ σὺνήθως ἐκαίνο τὸν καιρὸ στὴ γειτονιά του.

Κι' ἐξακολουθοῦσε μὲ θάρρος νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὅτι ἡ Μπεμπέκα ἔβγαλε νερό... ἡ Μπεμπέκα πότισε τὴς καμήλες... ἡ Μπεμπέκα κίβου, ἡ Μπεμπέκα τοῦτο... ὥσπου μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἀχωρίστου διὰ τὸν δάσκαλόν μας μικροῦ χέρακος ἔμαθε ὁ καυμένος ὁ Χιώτης ὅτι στὰ χρόνια τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ Μπεμπέκας δὲν ὑπῆρχαν, ἀλλὰ... Ρεβέκκας.

Κ. ☉

Ἡ ΓΙΟΡΤΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Τὸ χωριὸν ἀνάστατο ἀπὸ μέρες τώρα. Σ' ὄλα τὰ σπίτια κάποια ἐξαιρετικὴ κίνησις. Ἀνοίγονται σεντούκια, σιδερώγονται φουστάνια, ποῦ φοριοῦνται δύο τρεῖς φορές τὸ χρόνο. Βάφονται ὀλόμαυρα γυναικεῖα σκαρπίνια καὶ ἀνδρῆκας κουντοῦρες.

Ἡ κίνησις αὐτὴ φουντώνει ποῦ ποῦ στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ μέρες τώρα τὰ μαθήματα πῆγαν περίπατο. Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ πιστωμένοι πρέπει νὰ γίνουν ὄλοι Καροῦχοι. Τραγουδοῦν ὄρες, ὄλην τὴν ἡμέραν. Ἄλλοι πάλιν προσορίζονται γιὰ... Διευθυντὴς τὸ ποῦ λίγο.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου νύχτες, ὀλάκιες πολεμᾷ νὰ μάθῃ νὰ διαβάξῃ τὸν πανηγυρικὸ, ποῦ πρόκειται νὰ «ἐκφωνήσῃ» τὸν ἀγόρασε γιὰ ἓνα ἀσημένιο μετρητὸ ἀπὸ κάποιο λογιώτατο γειτονικῆς πόλεως.

Τὴν παραμονὴ τὸ βράδυ ἀνοίγεται καὶ ἡ σεντούκια τοῦ δασκάλου.

«Μετὰ φόβου Θεοῦ» ξεδιπλώνεται ἀπὸ μέσα ἡ χιλιόχρονη ρεδιγκότα του. Εἶναι ἡ γαμπρῖκα του ἡ πολυκαθῆς ρεδιγκότα του. Ξελεκαίεται μὲ λίγο πετρέλαιο. Σαπωνίζετα ὁ γιακάς. Φρεσκαίρνετα. Σιδερώνετα καὶ κρεμῖετα στὴν κρεμάλα. Μ' αὐτὴ θὰ φανταῖται αὐριὸ ὁ... Μπουσουέτος.

Τὴν νύκτι, ποῦ νὰ κλείσῃ μάτι ὁ ὑπαλακωτός! Ἡ ἀγωνία τῆς ἐπιτυχίας ἢ ὄχι, τῆς τελειῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ἡσυχάσῃ. Μόλις τὰ χαράματα τὸν παίρνει λαγῆκα ὁ ὕπνος. Σὲ λίγο ὄμως ξυπνᾷ κατατρομαγμένος. Ὁνειρεύθηκε ὅ,τι εἶχε κάθει πρὶν κάμποσα χρόνια. Σὲ μιὰ γιορτὴ ἀπαγγέλλοντας τὸν πανηγυρικὸ τῆς, γύρισε δύο φύλλα μὲ μιὰς. Ὁ Δεσπότης, πῶνυχε σὲ περιουσία νὰ προῖσταται τῆς τελειῆς τὸ πῆρε εἶδησι. Τεῦ χροστούσε ἄλλωστε καὶ τὰ 20 γρ. τῆς «ἀδείας» τοῦ διδάσκῃ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς θεοσώστῳ ἐπαρχίᾳ. Γιὰ νὰ τὸν ἐκδικηθῇ, ἐκμεταλλεύετα αὐτὸ του τὸ λάθος καὶ στὸ τέλος τοῦ χρόνου τὸν παίει. Ὁ ἱεραρχὴς αὐτὸς τὸν κάμνει νὰ πεταχθῇ ἀπ' τὸ κρεββάτι. Παίρνει τὸν πανηγυρικὸ καὶ κουνουλωμένος μέσα στὸ πάλωμά του, τὸν ξαναδιαβάζει γιὰ ἑκατοστὴν φορῖν.

Ἐπὶ τέλους ἡ μεγάλη μέρα ξημέρωσε. Τὸ σχολεῖο λαμποκοπᾷ ἀπ' τὴν καθαριότητα. Ἀνοίχθησαν τὰ διαφράγματα κα' ὄλες οἱ παραδόσεις ἐνώθησαν. Στὴν μέση ἔχει στηθῇ μιὰ ἔδρα, τὸ βῆμα τοῦ ρήτορα τῆς ἡμέρας.

Ἀπ' τὴς δύο μεριῆς ἔχον στροβῆ σὲ κάμποσο διάστημα τὰ χαλιά. Μπῆκε κα' ἡ πολυθρόνα γιὰ τὸν ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο, ποῦ πολλὲς φορές ἦταν καὶ λαϊκός. Πλάγι καὶ παραπλάγι ἄλλες πολυθρόνες γιὰ τὸν παπᾶ, τὸν γιατρό καὶ τοὺς θεωρηματικούς τοῦ χωριοῦ. Στὸ βάθος τῆς αἰθούσης τὰ θρονία γιὰ τοὺς μαθητάς.

Στη μέση μιὰ μικρή εξέδρα καμωμένη ἀπὸ τὰ βάρβα, τῶν ἑδρῶν γιὰ προχειρὴ σκηνή.

Στὴν Ἐκκλησιὰ ἄλλος διάκοσμος. Δύο δίσκοι κόλλυβα, ζωγραφισμένοι μετὶ τὴν εἰκόνας τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Πέντε μεγάλοι ἄρτοι, χαρισμένοι ἀπὸ κάποιον μεγάλο τσορμπατζή τοῦ χωριοῦ, γιὰ τὴν ἄρτοκλασίαν.

Αὐτὸς καὶ τὸ συγγενολόγι τοῦ θὰ μνημονευθοῦν πρῶτοι ἀπ' τὸν παπᾶ.

Ὁ δάσκαλος ἐπὶ κεφαλῆς, μετὰ τὰ παιδιά τοῦ σχολεῖο ἰστέκονται ἀκίνητοι στὴν παντοτεινή τους θέσι.

Ἡ πανηγυρικὴ λειτουργία τελειώσε. Βιαστικά· βιαστικά οἱ δίσκοι μετὰ τὰ κόλλυβα καὶ οἱ ἄρτοι κουβανιοῦνται στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ θὰ γίνῃ ἡ διανομὴ τους.

Ὁ δάσκαλος μετὰ τὰ παιδιά βιάζονται νὰ φθάσουν πρῶτοι στὸ σχολεῖο, νὰ πάρουν ἐγκαίρως τὴν θέσιν τους καὶ νὰ ὑποδεχθοῦν τοὺς «ἐπισήμους».

Ὅλο τὸ ἐκκλησιασμὰ «σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις» μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν παπᾶ καὶ τοὺς τσορμπατζήδες κατευθύνεται στὸ σχολεῖο.

Ἡ τελετὴ ἀρχίζει κλασικὰ μετὰ τὸ τροπάριο τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἀμέσως ἀνεβαίνει τὸ βῆμα ὁ ρήτωρ τῆς ἡμέρας. Φορεῖ τὴν φρεσκοσιδερωμένη ρεδιγκότι του. Κρατᾷ στὸ χέρι ἕνα μανδύλι, κόκκινο πολλὰς φορές, γιὰ νὰ σκουαίξῃ τὸν ἰδρωτὰ του. Ὁχρὸς σὰν σουδάριο, μετὰ τὴν ἀγωνία ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπο, σὰν ν' ἀνεβαίῃ τὸν Γολγοθᾶ. Βγάζει ἀπ' τὴν τσέπη τῆς ρεδιγκότις του τὸ ἀπολύτιμον ἔγγραφο, πίνει ἕνα δύο γουλιές νερὸ ἀπ' τὸ ποτήρι, ποῦναι γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἐποθετημένον ἐπάνω στὸ βῆμα καὶ ἀρχίζει μετὰ στόργον δέκα Χρισσοστόμων:

— Τίς ἡ παμμέγιστος αὐτὴ ἑορτὴ ἡ συναγαγοῦσα ἡμῶν ἅπαντας ἐπὸ τὰς πτέρυγας τοῦ ἱεροῦ τούτου τῶν γραμμῶν τεμένους, ἦν τὰ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἰδρυμένα εὐαγῆ τῶν Μουσῶν ἐνδαιτήματα, γηθοσύνως καὶ λαμπρῶς ἑορταζομένη σήμερον;

Κι' ἐξακολουθεῖ ἔτσι σὲ μιὰ ἀπταιστή καθαρεύουσα, πού τις πὺ πολλὰς φορές οὔτε ὁ ἴδιος καταλαβαίνει. Τὸ ἀκροατήριον ἐννοεῖται δὲν καταλαβαίνει γὰρ ἀπ' ὅλα αὐτὰ. Προεξάρχοντος τοῦ Ἀρχ. Ἐπιτρόπου καταβάλλει ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα γιὰ νὰ μὴν ριχθῇ στὴν ἀγκάλῃ τοῦ Μορφία. Οἱ γυναῖκες ἀποκρίσσω σιγὰ-σιγὰ φιλοκουβεντιάζουν γιὰ τὰ ρετσέλια καὶ τὰ λάδια τους.

Καὶ ὁ κακομοῖρος ὁ ρήτωρ ὅλο καὶ βρέχει τὸ καταξηραμένον ἀπ' τὸν ἄγῶνα λαρυγγί του. Ἐξακολουθεῖ νὰ πλέκῃ τὸ στεφάνι στοὺς ἑορταζομένους ἁγίους. Μὰ τὰ λουλούδια, πού γι' αὐτοὺς μεταχειρίζεται εἶναι τόσο μαραμμένα, τόσο σαφκοφαγωμένα, πού βρωμοῦν σαπίλα.

Ἐπὶ τέλος τὸ μαρτύριόν του τελειώνει: «Κύριος ὁ Θεὸς φυλάττει ἐν ἁμαρτανιώτῳ ὑγίαι καὶ χρηστῇ εὐδαιμονίᾳ τὸν γαληνότατον Αὐθέντην ἡμῶν καὶ Δεσπότην κ.τ.λ. Γένοιτο!»

Ἀναστεναγμῶς ἀνακουφίσεως ξεφεύγει ἀπὸ τὰ στήθη ὅλων. Ἀναπνεύσει δυνατὰ. Ξεποῦν σὲ ραγδαία χειροκροτήματα, πού δὲν ἐκφράζουν παρὰ τὸν ἐνθουσιασμό τους γιὰ τὸ τέλος τοῦ μαρτυρίου των.

Κατεβαίνει ἀπ' τὸ βῆμα ὁ θριαμβευτής. Χειραγίαι ἀμέσως ἐκφραστικῶς «εὐλακρινῶν» συγχαρητηρίων. Κι' ἡ τελετὴ συνεχίζεται. Τραγουδάκια χαρτωμένα

κατὰ τὸ γούστο τοῦ δασκάλου. Μονόλογοι καὶ διάλογοι πού γιὰ τὸ χωριουδάκι ἐκτελοῦν ἀτετελοῦν πραγματικὴ πνευματικὴ ἀπόλαυσι.

Προσβίρονται κατόπιν σὲ χαρτωμένα τὰ κόλλυβα καὶ ἀπὸ ἕνα κομματάκι ἄρτου. Ἔτσι τελειώνει τὸ κασμικὸ γεγονός τοῦ χωριοῦ.

Τὴν ἄλλη μέρα ξαναρχίζει πάλιν ἀθόρυβα καὶ καρτερικὰ τὸ ἅγιον ἔργον τοῦ σχολεῖο.

Κ. Γ.

ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙ

Γιογάννη! Γιογαννούλια! Ἐρχεται, ἔρχεται! φωνάζει μετὰ χαρὰ τὸ φίλο τοῦ ὁ μικρὸς Παντιᾶς. Ἐρχεται, ἔρχεται τὰ γρούνια!

— Σὰ πού εἶναι Παντιᾶ!

— Νὰ ἐκεῖ, σὰ πέρα, ἀνάμεσα στὸ Πλατάνι καὶ στὸ κακὸ τὸ πτάμι!

Πραγματικῶς ἤρχοντο οἱ πρόδρομοι τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Σὰν ἀστραπὴ διεδόθη εἰς ὅλο τὸ χωριὸ ἡ ἀναμενομένη χαροποιὰ εἶδησις καὶ διὰ μιᾶς ὁ κῆπος τοῦ Σχολεῖο ἀδειασε ἀπὸ τοὺς μαθητὰς. Μικροί, μεγάλοι, ὅλοι ἔτρεξαν εἰς τὴν Ἐλεούσα νὰ ἴδωσιν αὐτὰ τὰ ὄνειρεντὰ πού θὰ ἔφεραν τὰ Χριστούγεννα.

Ἡ Ἐλεούσα ἦταν ἕνα μικρὸ γραφικὸ παρεκκλήσι στὴν Γάνο, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ λόφου, πλησίον τῆς θαλάσσης, μετὰ θείαν ἀπαράμιλλον πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ. Ἦταν μιὰ μικρὴ ἀντιγραφή τοῦ Παρθενῶνος, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν εἶχε τὴν εὐμορφίαν ἐκείνου. Εἶχεν ὁμοίως τὴν θάλασσα κάτω στὰ πόδια του καὶ τὸν εὐμορφο καὶ καθαρὸ ἀέρα αὐτῆς. Ἡ χαρὰ ἀνθόρμητα μετεδόθη καὶ στοὺς διδασκάλους καὶ ἐντὸς λεπτοῦ ὁ λόφος τῆς Ἐλεούσης ἔγινε σχολικὸς κῆπος. Μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι ὅλοι μετὰ χαρὰ βγήκαμε νὰ προὑπαντήσωμε τὰ γουρούνια. Δὲν ξέρω, ποῖα δύναμις ἔκαμε ὥστε νὰ συμμερισθῶ καὶ ἐγὼ ὀλίγε τὴν χαρὰν τῶν μικρῶν. ἴσως ἡ πρώτη ζωηρὰ ἐντύπωσις τοῦ πρώτου τούτου ἐκπεισοδίου τῆς διδασκαλικῆς μου ζωῆς. Καὶ ἡ δική μου μὲν χαρὰ, μπορῶ νὰ πῶ, ἦτο πῶπως δικαιολογημένη, διότι ἦσαν τὰ πρῶτα Χριστούγεννα πού θὰ περνοῦσα μετὰ ξένα ἦθη καὶ ἔθιμα. Ἀλλὰ καὶ οἱ συνάδελφοί μου, ἂν καὶ παλαιοί, δὲν καθυστέρησαν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς των καὶ ὅλοι ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν ἐβίβηκαμε τὸ κοπάδι νὰ ἔρχεται μετὰ μεγαλοπρέπεια. Ἡ συνοδεία ὅλο καὶ ἐπλησίαζε καὶ μετ' ὀλίγον ὁ ὄγκος ἐκείνος ἄρχισε νὰ διαφαίνεται καλλίτερα. Ὅταν σὲ λίγο, μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ θεάματος, θελήσαμε νὰ ἐπιστρέψωμε εἰς τὸ σχολεῖον, μετὰ ἀπορίαν μας εἶδαμε ὅτι οἱ καλοὶ μας μαθηταί, ἕνας-ἕνας, ὅλοι τὸ ἔσκασαν ὁ-

πως λέγουν στην γλώσσά των. Πήγαν νά προϋπαντήσουν τὰ γουρούνια, τὰ ὁποῖα ἔτσι με τιμὴ καὶ συνοδείᾳ μπηκιν στο χωριό, κάτω στην ἀκρογαλιά, όπου προωρίζοντο. Ἄλλὰ τί σημασία είχαν τὰ γουρούνια! Ἄπλούστατα! Τὰ γουρούνια ἔφριναν τὰ Χριστούγεννα, ἔφριναν τὰς διακολὰς τῶν Χριστουγέννων. Ἦσαν, σὺν τῷ λέμε, ἡ ἀφαιτηρία τῶν διακολῶν. Τὰ μαθήματα διεκόπησαν ἑλλείψει μαθητῶν, οἱ ὅποιοι είχαν ἀνακατωθῆ με τὰ γουρούνια γιὰ νὰ τὰ χαροῦν, γιὰ τὰ τ' ἀπολαύσουν, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτῶν. Πολλοὶ βεβαίως ἔτρεφαν γουρούνια εἰς τὰ σπίτια των, μέσα σὲ κλουβιά μεγάλα. Ἄλλοι πάλιν τὰ ἄφριναν ἐλεύθερα εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἔβροσκαν, ἀλλ' οἱ περισσότεροὶ θὰ ἠγόραζον ἀπὸ τὸ κοπάδι, ὃ καθεὶς ἀπὸ ἓνα καὶ οἱ πτωχότεροι οἱ δύο ἓνα, ἦτοι ἀπὸ μισό. Τὸ χοιρινὸ ἦτο ἀπαραίτητο. Χριστούγεννα χωρὶς χοιρινὸ μοιάζει Πάσχα χωρὶς κόκκινο αὐγόν. Ἐπρεπε νὰ φάγουν χοιρινὸ γιὰ νὰ χριστιανέψουν, ὅπως ἔλεγαν. Ἄλλὰ θὰ ρωτήσησε ἴσως πῶς θὰ φᾶνε ἓνα ὀλόκληρο χοῖρο 30, 40 καὶ πλέον κιλῶν; Ἐδῶ ἀκριβῶς εὐρίσκεται ἡ οἰκονομολογικὴ δεξιότητι τῶν κατοίκων καὶ ἐφαρμόζεται ἡ παροιμία αἱ φτώχεια θέλει καλοπέρασι. Ἀφοῦ ἔχουσιν τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν γιὰ τὸ Χριστουγεννιάτικο τραπέζι, τὸ ἄλλο θὰ μετατραπῆ κατὰλλήλως σὲ λουκάνικα περίφημα, λαρδί κ.λ.τ. γιὰ νὰ ἔχουν τὸ τρώγουν ἕως τὶς ἀποκριές.

Νύκτα κτυλοῦσαν οἱ καμπάνες. Καὶ οἱ τέσσαρες ἐκκλησιᾶς ἦσαν κατῆμεσαι, διότι τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένον. Χριστιανοὶ τέλει. Τὴν εὐλάβειαν αὐτῶν μαρτυροῦν αἱ τέσσαρες ἐνοριακαὶ ἐκκλησιᾶς, τῶν Ταξιαρχῶν (Μητροπόλις), τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τοῦ Ἁγίου Χαλαράμπου καὶ τῆς Παναγίας (Ὁδηγήτρια) εἰς τὴν παραλίαν, τὰ δύο μοναστήρια, καὶ τὰ πολλὰ παρεκκλήσια καὶ ἀγιάσματα. Στὸ σπίτι ἔμεναν καταναγκαστικῶς, ὅσοι δὲν μπορούσαν νὰ πᾶνε εἰς τὴν ἐκκλησιά. Μετὰ τὸ γλυκοχάραγμα ἀπέλυον οἱ ἐκκλησιᾶς καὶ δὲκα ἔχύνοντο εἰς τοὺς δρόμους γιὰ τὸ σάτι. Τὸ τζάκι ἔτοιμο. Τέσσαρα πέντε χιτῶν κούτσουρα, ὄρθια, στημένα εἰς τὴν γωνία ἐδέχοντο τὸ ἔναυσμα καὶ σὲ λίγο τέσσαρες πέντε γλώσσες φλογὸς διεσταυρώοντο μέσα εἰς τὸ τζάκι, στολισμένον καὶ μετὰ τζακοπάνι, προικὸ τῆς οἰκοκυρᾶς. Σιγὰ σιγὰ ἡ θαλαπωρὴ μεταδίδοτο εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ὅλοι τριγύρω εἰς τὸ παραγῶνι ἀπελιμβανον τὴν θαλαπωρὴ καὶ τὸ θέαμα. Ἐγιναν ἡ φωναὶ, ἀκλώθηκε εἰς τὴν γωνία, μπηκιν οἱ πέτρες, εἰδικῶς γιὰ τὴν σούγλα καὶ ἤρχισε τὸ ψήσιμον αὐτῆς. Θέαμα μεγαλειώδες. . . ἐντὸς ἡ κνίσσα ἠνοιγε τὴν ὄρεξι, ἀπὸ δὲ τὸ τζάκι ἀνέβαινε εἰς τὴν ὄψη γιὰ νὰ εὐφρανῆ μαζί με τοὺς πιστοὺς τοῦ νεογεννήτου Χριστοῦ μας καὶ τὸν ἀρχαῖο Δία μετὰ τὴν παρῆα. Τί ἀπλὸ τὸ χριστουγεννιάτικο τραπέζι! Χοιρινὸ ἠτοιμασμένον κατὰ διαφόρους τρόπους, κρεαὶ ἄγνόν, προϊόν τοῦ ἀμπελιοῦ των, τραβηγμένον ἀπὸ τὸ βαρέλι, φροῦσμένα γι' αὐτὸ τὸ ἀπλὸ ἀλλὰ μεγαλειώδες τραπέζι. Νὰ γιατί ὁ μικρὸς Παντῆς φώναζε μετὰ τὴν καρδιά: ἔρχονται! ἔρχονται τὰ γουρούνια! Καὶ εἶχε πραγματικῶς δίκαιον, διότι ἔπρεπε καὶ αὐτὸς νὰ φάγῃ χοιρινὸ καὶ νὰ χριστιανέψῃ.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗΣ ΑΡΧΗ ΠΑΝΤΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Non scholae sed vitae discimus

Δὲν σπουδάζομεν διὰ τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ διὰ τὸν βίον

Ἐάν ἐλάτρη σχολεῖον ἐν τῷ κόσμῳ, ὅπου νὰ μὴ ἔχη ἀναγεγραμμένον τὸν τίτλον τοῦτον ἐπὶ τῆς θύρας του, τὸ σχολεῖον τοῦτο δὲν εἶναι σχολεῖον. Καὶ ἐν τούτοις τὰ τέκνα ἡμῶν ἐπὶ τόσα ἔτη διδάσκονται ὄχι διὰ τὸν βίον, ἀλλὰ διὰ τὸ σχολεῖον. Ἐλάχιστον ποσὸν τῶν ἐν τοῖς σχολείοις μεταδιδόμενων γνώσεων ἀπομένει διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ βίου, τὰ 8)10 αὐτῶν διδάσκονται διὰ αὐτὰ τὰ σχολεῖα μόλις δὲ τὰ 2)10 ἀπολείπει τὰς πραγματικὰς γνώσεις, ὡς ὄφειλε τὸ σχολεῖον νὰ διδάσκη διὰ τὸν βίον.

Τὰ εἰς τρία κομίζομεθα ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἀρχῆς ταύτης.

1ον) Οὐδὲν μάθημα πρέπει νὰ διδάσκηται ἐν τῷ σχολείῳ, ὅπου νὰ μὴ χρησιμεύῃ εἰς τὸν βίον. 2) οὐδέποτε νὰ διδάσκηται τοιοῦτοτρόπως, ὥστε νὰ μὴ χρησιμεύῃ εἰς τὸν βίον. 3) ἐκάστη βαθμὶς ἐκπαιδεύσεως νὰ περιλαμβάνῃ πλήρη καὶ τέλειον τὸν κύκλον τῶν γνώσεων, ὃν θὰ λάβωμεν ἀνάγκην διὰ τὸν βίον οἱ ἐπερχόμενοι ἐκ τοῦ τμήματος τούτου.

Βίος, διὰ τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἐργάζεται τὸ σχολεῖον, εἶναι ἑξάπαντος ὁ παρῶν βίος, ὄχι ὁ ἀρχαῖος, ὁ παρῶν, ὄχι ὁ ἀμέσως μετὰ θάνατον, ἀλλὰ ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν καὶ ἡ κοινωνία, ἐν ἣ ζῶμεν. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ὀφείλει νὰ προπαρασκευασίῃ τὸν παῖδα τὸ σχολεῖον διττῶς.

α') μεταδίδον αὐτῷ τὰς γνώσεις καὶ δεξιότητας, ὃν ἔχει ἀνάγκην ὁ παῖς ἐπερχόμενος ἐκ τοῦ σχολείου, ὅπως ζῆσθαι καλῶς καὶ ἀξιοπροεπῶς ἐν τῷ βίῳ τούτῳ. β') ἀναπτύσσον τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ δυνάμεις οὕτως, ὥστε νὰ δύναται νὰ ὀφείληται ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν περιστάσεων πάλιν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ. Καὶ οἱ μὲν διδάσκαλοι οἱ ἐργαζόμενοι διὰ τὸ σχολεῖον προσκολλῶνται πρὸ πάντων εἰς τὴν σοφίαν τῶν λέξεων καὶ φράσεων καὶ τῶν ἀφηρημένων γνώσεων, ἦν μᾶς ἐκλήροδοτήσεν ἡ ἀρχαιότης, μετ' ὅλων τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν. Ἀσμενίζουσι μᾶλλον εἰς τοὺς λόγους τῶν πραγμάτων καὶ εἰς θεωρίας, παρὰ εἰς τὰ πράγματα αὐτὰ καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν. Οἱ τοιοῦτοι ἐργάζονται ἄνευ σαφῶς ὀρισμένου σκοποῦ καὶ πρὸς ἐπίδειξιν μᾶλλον καὶ ἀπόλαυσιν προσωρινήν, ὄχι διὰ πραγματικὴν καὶ διαρκῆ ὀφέλειαν· ἀσκοῦσι τοὺς παῖδας εἰς ματαίαν καὶ ἀσυνείδητον πολυλογίαν, ἐπιδεικνύουσιν πολυμαθειαν καὶ χρηστομάθειαν, ἣτις ὁμοῦς ἐπεκτείνεται ὅλως ἀσκόπως πολλὰς ἐπὶ ἀγρήστων καὶ σχολαστικῶν γνώσεων.

Ἄπ' ἐναντίας οἱ διδάσκαλοι οἱ ἐργαζόμενοι διὰ τὸν βίον ῥίπτονται εἰς τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, τῶν κειμένων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν παιδῶν καὶ πορίζουσι εἰς αὐτοὺς γνώσεις πραγματικὰς καὶ συγκεκριμένας, αἵτινες ἀποβλέπουσι εἰς τὸν παρόντα, τὸν πρακτικὸν βίον. ἀδιαφοροῦντες πρὸς πᾶσαν ἐπίδειξιν καὶ προσωρινὴν ἐπιτυχίαν, ἐργάζονται δι' ὄρισμένων μέσων καὶ πρὸς ὄρισμένον σκοπὸν, οὐκ ἔχοντες τὴν ἐπιτυχίαν, κατὰ διαλείμματα ἔχουσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των. Εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν πρώτων ἐπιβάλλεται ἔξωθεν ἡ σοφία μεμακρυσμένων χρόνων ἢ ἔστω καὶ τῆς παρούσης ἐποχῆς, ἀλλ' ἐκ τῶν βιβλίων, δι' ἐρμηνείας καὶ ἀποδείξεως, λίαν παθητικῶς δεχομένους αὐτήν. Οἱ δεῦτεροι μαθηταὶ διὰ ζωηρᾶς αὐτενεργείας, δι' ἐποπτείας, ἀναζητήσεως καὶ ἐξευρέσεως κατακτιῶσι βῆμα πρὸς βῆμα τὸν κόσμον τοῦτον τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἰδεῶν, ὅπως τὸν χρησιμοποίησωσι πρὸς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν καὶ τὴν εὐτυχίαν των. Οἱ πρώτοι ὁμοιάζουσι πρὸς κορμούς δένδρων ξηρῶν, εἰς οὓς οἱ διδάσκαλοι ἐπιτήγουσι ξένους κλάδους, ὅπως μεταποιηθῶσιν εἰς δένδρα, ὡραία· οἱ δεῦτεροι ὁμοιάζουσι πρὸς δένδρα τέλεια καὶ ὑγιή, ἅπερ σχηματίζουσι τοὺς κλάδους των δι' ἰδίας δυνάμεως ἀντλοῦντα ζωὴν καὶ ἰκμάδα, διὰ τῶν ριζῶν των ἐκ τῆς ὑποκειμένης γῆς καὶ διὰ τῶν φύλλων των ἐκ τοῦ περιβάλλοντος ἀέρος. Λιτταὶ εἶναι αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου, ὕλικαὶ καὶ πνευματικαὶ ἀλλὰ προηγούνται αἱ ὕλικαὶ καὶ ἀνεῖν τῆς ἱκανοποιήσεως αὐτῶν αἱ δεῦτεραι. δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσι, διότι τότε οὐτε βίος ὑπάρχει. Πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ὕλικῶν ἀναγκῶν ἀπαιτοῦνται αἱ πραγματικαὶ γνώσεις, αἵτινες ἔχουσι δύο πηγὰς, τὴν περιουκλοῦσαν ἡμᾶς φύσιν καὶ τὴν περιβάλλουσαν ἡμᾶς κοινωνίαν. Σχολεῖον λοιπὸν, ὅπερ φροντίζει διὰ τὸν βίον ὡς πρῶτον καὶ κύριον μάθημα δὲν θεωρεῖ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας καὶ Ῥωμαίους συγγραφεῖς, ἀλλὰ τὰς φυσικὰς καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ τεχνολογικὰ μαθήματα, ἅτινα θὰ παρασκευάσωσιν αὐτὸν καταλλήλως πρὸς τὴν ἀνεξάρτητον ἐργασίαν του, πρὸς τὸ ἐπάγγελμά του ἐν τῷ βίῳ. Αὐτὰ θὰ τῷ διδάξωσι περὶ τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἐνδυμασίας του, περὶ τῆς κατοικίας καὶ τῶν ἐπιπέλων του, περὶ τῶν ἐργαλείων του καὶ τῶν μέσων τῆς ἀναπαύσεώς του· κατὰ δεύτερον λόγον θεωρεῖ τὰς ζώσας γλώσσας καὶ τὴν γεωγραφίαν καὶ ἱστορίαν, διότι οὕτω τῷ παρέχουσι τὰ μέσα τῆς συνεννοήσεως καὶ ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Κατόπιν ἔρχονται τὰ ἄλλα ἐγκυκλοπαιδικὰ καὶ τεχνικὰ μαθήματα. Τὸ σχολεῖον τοῦτο ἀσκεῖ τὸν παῖδα καλῶς εἰς τὸ παρατηρεῖν, ἐξετάζειν, κρίνειν καὶ συμπεραίνειν ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, διότι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι τὰ τοῦ κόσμου τῷ παρασκευάζει εὐμάθειαν ἐν τῷ βίῳ. Φροντίζει περὶ ὑγείας τοῦ σώματος, ἐνισχύει τὰς αἰσθήσεις, παρέχει δὲ ὄχι μόνον γνώσεις ἀλλὰ καὶ δεξιότηας, ὧν ἔχει ἀνάγκην ὁ παῖς ἡμᾶ ἐξερχόμενος εἰς τὸν βίον. Πλεονεξίας αἱ παρεχόμεναι αὐταὶ γνώσεις καὶ δεξιότητες εἶναι σπουδαία πρὸς πάντας καὶ πρὸς τοὺς μέλλοντας ἀκόμη ἐπιστήμονας· ὄχι μόνον διότι πρῶτον εἶδεις ὑπάρχει, ὅστις νὰ μὴ λαμβάνῃ ἀνάγκην τῶν γνώσεων καὶ δεξιοτήτων τούτων καλλιὰς ἐν τῷ βίῳ, δεύτερον διότι πλείστον ἐκ τούτων ἔχει ἀνάγκην πολλαίας αὐτῆ ἢ ἐπιστήμῃ, ἀλλὰ κυρίως διότι τὰ 90 ο 0 τῶν ἐργαζομένων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματός τινος ζώντων εἶναι τεχνίται. Βεβαίως τὸ σχολεῖον τοῦτο δὲν παραμελεῖ νὰ διδάξῃ πρὸς τοὺς παῖδας τὰ τριτὰ αὐτῶν καθήκοντα πρὸς τὸν

θεόν, πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὸν πλησίον, πρῶτον δὲ καὶ κυρίως πρὸς τὸ ἔθνος αὐτῶν, ἀλλ' ὑπερῖνω ὅλων τῶν καθηκόντων θέτει τὸ καθήκον καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν, διότι ἡ ἐργασία, σώζει τὰ ἄτομα καὶ τὰ ἔθνη.

Αὕτη λοιπὸν ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ἡ ἀρμοδιότερα διὰ τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαίδευσως, ἅτινα πραγματικῶς ἐργάζονται διὰ τὸν βίον καὶ ὄχι διὰ τὸ σχολεῖον. Ἡ πρακτικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι ἡ τελειοτάτη τῶν ἐκπαιδεύσεων· ἐπομένως αὕτη πρέπει νὰ τίθεται ὡς βῆσις παντὸς σώφρονος ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Διευθυντῆς Σχολῶν Πριγκήπου

Μ Ε Κ Α Τ...

Ἦμην μαθητῆς τῆς Στ', τάξεως. Τὸ σχολεῖον τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ὅπου φοιτοῦσα εἶναι μονόκατο, στήν μέση ἐκτεταμένου κήπου. Τὰ παράθυρά του χαμηλά, ἕως δύο μέτρα ἀπ' τὸ ἔδαφος. Διευθυντῆς μας κάποιος ἀγαθὸς γεροντάκος, —θεὸς χωρὲς τον— τύπος τοῦ δασκάλου τῆς ἐποχῆς του. Ἐμεῖς, 8 ὄλοι-ὄλοι στήν τάξη, τοῦ βγάξαμε τὴν ψυχή.

Τί εἶναι ἡ παιδικὴ ἀφροντισία! Σὰν τὰ θυμᾶμαι τώρα, ποὺ πέρασαν τὰ χρόνια καὶ ἡ κατάρα μ' ἔρριξε καὶ μένα στὸ ἐπάγγελμα, μούρχονται κλάμματα στὰ μάτια. Τῶχα βάρος στήν συνείδησί μου. Μὰ ξελάφρωσα. Γιατί πρὶν χρόνια, πατέρα καὶ ἀδελφὸ καὶ συναδέλφος, τὸν ἀντάμωσα τυχαῖα στὸν δρόμο. Ἀπεκαλύφθηκα μὲ σεβασμὸν, τὸν πλησίασα φιλώντας τὸ χέρι του, τοῦ γύρεψα συγχώρησι. Χαμογέλασε ἀγγελικά, μούσφιξε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε «Εἶσαι δάσκαλος. Ἐλάσσε ποτὲ κακία κινινοῦ μαθητοῦ σου; Ἡ καρδιὰ τοῦ δασκάλου, παιδί μου, εἶναι μεγάλη σὰν τοῦ Χριστοῦ. Οὐτε θυμᾶμαι κἄν νὰ μ' ἔχης πικράνει». Ξαναφύλησα τὸ χέρι του καὶ μὲ ἔγρετὰ τὰ μάτια ἀπ' τὴ συγκίνησι ἀπομακρύνθηκα.

Ἄλλ' ὅς ξανάλθω στὸ θέμα μου.

Ἦταν ἓνα ἀπόγευμα τοῦ Μάη. Ἦλιος, γὰρ Θεοῦ! Ὁ κήπος τοῦ σχολεῖοῦ πρὸ μῆ; περιβάλλε ὄλοχρᾶσινος, μοσχομυρισμένος ἀπ' τὶς ἀνθισμένους ἀκακίους. Χαρτωμένες καρδερίνες καὶ σκαθάκια ἔπαιζαν ξένοιαστα στὰ κλοδιά.

Πολύχρομες πεταλοῦδες τοιμποκοποῦσαν ἀπληστα τὰ σολῆρια τῶν ἀκακίων. Ἡ φύσις ὄργιζε σὲ ὁμορφιά, σφύζοντας ἀπὸ ζωὴ καὶ χάρι. Σὰν νὰ μᾶς προσπαλοῦσε νὰ ρουφήξουμε καὶ μεῖς ἀπ' τὸ νέκταρ τῆς μαγιάτικης ἐκείνης ὁμορφιάς. Νὰ παίξουμε καὶ μεῖς τὸ μέρος μας, στὸ πανηγύρι ἐκεῖνο τῆς ξελαγιάστρας φύσεως. Ὁ πειρασμὸς ἦταν μεγάλος.

Εἶχαμε Ἑλληνικὰ καὶ ὁ μακαρίτης ὁ δάσκαλός μας ἀπορροφημένος κατὰ

τῆ συνήθειά του στό βιβλίό μας διάβαζε ἕνα κεφάλαιο α' Ὁ εὐλογιῶν Πέτρος. Δέν τόν ἐμέλλε ἄν τόν παρακολουθούσαμε ἢ ὄχι. Δέν μπορούσε ἄλλως τε νά φαντασθῆ πῶς εἶναι δυνατόν νά μὴ μᾶς ἐνδιαφέρῃ τὸ πάθημα τοῦ εὐλογιῶντος παιδός. Ἐξακολουθοῦσε ὅπως πάντα νά διαβάζῃ χωρίς οὔτε ἓνα βλέμμα καί νά ρίχτῃ σέ μᾶς.

Αὐτῆ του ἡ μεγάλη ἐμπιστοσύνη σέ μᾶς καί τὸ τριπλό ξεφάντωμα τοῦ Μάη πού μᾶς καλοῦσε στό τραπέζι του ἦταν ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ.

Καί οἱ ὀκτώ συνεννοηθήκαμε μέ τὰ βλέμματα, καί πήραμε τὴν ἀπόφασι. Ἐκαμα τὴν ἀρχὴ ἐγώ. Σιγά-σιγά ἀρχίσαμε ἕνας-ἕνας νά πηδάμε ἀκ' τὸ παράθυρο στόν κήπο. Σ' ἓνα λεπτό κανένας μας δέν ὑπῆρχε μέσα στήν τάξι. Σὶ μίᾱ ἀπόμακρη γωνία τοῦ κήπου παίζαμε σκλαβάκια.

Ὁ κακόμοιρος ὁ δάσκαλός μας ἐξακολουθοῦσε μέ στόμφο νά διαβάζῃ τὰ παθήματα τοῦ «Εὐλογιῶντος». Ἀλλά... σ' ἄδεια θρανία.

Τελείωσε ἡ ἀνάγνωσις ὁλοκλήρου τοῦ κεφαλαίου. Νόμιζε πῶς τὸ ἀκούγαμε μέ μεγάλη προσοχή, ἀφοῦ οὔτε τσιμουδιά δέν ἀκούγονταν στήν τάξι. Γνωτὰ τὰ βλέμματά του σέ μᾶς γιά νά μᾶς ρωτήσῃ «τὸ κα...»

Ἐμεινε ἀποσβολωμένος. Δέν πρόφθασε νά μᾶς ρωτήσῃ ἄν τὸ καταλάβαμε.

Ἡ συνέχεια εὐκολύνεται. Σύγκλησις τοῦ συλλόγου τῶν διδασκάλων. Ἀνακρίσεις, φωνές, ἀντάρα, Καί... «παρὰ μίᾱ τεσσαράκοντα».

Τῆ μερίδα, ἐννοεῖται, τοῦ λέοντος δέχθηκε ἡ ράχη τοῦ ἀρχηγοῦ, εὐλογημένα ξένοιαστα χρόνια!

Κ. Γ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗΝ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΜΑΣ

Κατὰ τὸ πολύχρονον διάστημα τῆς τεσσαρακονταετιδος καί πλέον διδασκαλικῆς μου ζωῆς ἐκείνο τὸ ὁποῖον μοῦ ἐκίνησε τὴν μεγαλειέταν προσοχὴν καί μοῦ ἔκαμε τὴν βαθυτέταν ἐντύπωσιν εἶναι ἡ κακὴ ἀνατροφή—ἢ μᾶλλον ἡ θρασυτή, τὴν ὁποίαν μερικοὶ γονεῖς ἐλαφρᾷ τῇ συνειδήσει καί ὡς μὴ ὄφειλον βεβαίως, δίδουσι εἰς τὰ φοιτῶντα εἰς τὴν σχολὴν τέκνα τῶν καί τοιοῦτοτρόπως καί αὐτὰ ζημιούνται καί τὸ ἐν τῇ σχολῇ γόητρον τοῦ διδασκάλου καταρρίπτεται. Θέλω νά εἶπω ὅτι συμβαίνει πολλάκις ὄχι μόνον εἰς τοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ καί εἰς τοὺς γονεῖς ὅταν παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας νουθεσίας καί συμβουλὰς τῶν ἐκνευρισθῶσιν ἀπὸ τὴν συστηματικὴν ἀμέλειαν ἢ ἀπὸ τὴν ἀνυπόφορον καί ἀδιόρθωτον διαγωγὴν τοῦ τέκνου τῶν, νά καταφύγωσιν εἰς ἄλλο εἶδος τιμωρίας, ἀσθηροτέρας τῆς συνήθους. Ὁμολογουμένως καί οἱ γονεῖς καί οἱ διδάσκαλοι με-

τέπειτα μετανοοῦσι, συνέρχονται ἀπὸ τὸν ἐκνευρισμὸν τῶν, χωρὶς ὅμως νά ἐκδηλώσωσι τὴν λύπη τῶν καί ἀντιληφθῆ τοῦτο ὁ μαθητής.

Τὰς τοιαύτας τιμωρίας δέν τὰς ἐπιτρέπει ἡ παιδαγωγικὴ καί ὡς ἐπικινδύνους διὰ τὸν μαθητὴν καί ὡς μὴ συμβιβαζόμενα: μετὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τοῦ διδασκάλου. Ἐκαστος ὅμως κανὼν λέγουσιν, ἔχει καί τὴν ἐξαίρεσιν του, ὅσον καί ἂν θελήσῃ ὁ διδάσκαλος ἢ ὁ γονεὺς νά τὰς ἀποφύγῃ, ἀναγκάζεται πολλάκις νά τὰς μεταχειρισθῆ, καί ὁ μὲν γονεὺς ἀπολογεῖται εἰς τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν πράξιν δεχόμενος σπανίως τὰς κατακρίσεις τῆς συζύγου τῆς ἔνεκα τοῦ μητρικοῦ φίλτρου πάντοτε συμπασχούσης μετὰ τοῦ τέκνου τῆς. Ὁ δὲ διδάσκαλος καταγγέλλεται ὑπὸ τοῦ χαιδευμένου τέκνου καί οὐχὶ σπανίως βλέπομεν τὴν ἰδίαν ἢ τὴν ἄλλην ἡμέραν, νά παρουσιάζηται ὁ πατήρ ἢ ἡ μήτηρ εἰς τὴν σχολὴν διὰ νά κάμωσι τὰς δεούσας παρατηρήσεις ἀμέσως εἰς τὸν διδάσκαλον, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῆς διευθύνουσας τῆς σχολῆς. Τὸ λυπηρὸν εἶναι, ὅτι ὅλα αὐτὰ γίνονται ἐν γνώσει τοῦ τέκνου τῶν, τὸ ὁποῖον μ' ἐκδικήσεως οὕτως εἰπεῖν, μεταδίδει τὰς εἰδήσεις καί εἰς τοὺς ἄλλους συμμαθητὰς καί ἀκριβῶς ὁ σκοπὸς μου γράφων ταῦτα εἰς τοῦτο ἀποβλέπει, καί εἰς αὐτὸ τὸ σοβαρὸν σημεῖον θέλω νά ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν γονέων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι μὴ συναισθανόμενοι τὸ τί κάμνουν καί μὴ γνωρίζοντες τί σημαίνει σχολεῖον καί διδάσκαλος, εἰς μίαν ἡμέραν εἰς μίαν ὥραν, λέγω, καταστρέφουσι τὸν χαρακτήρα καί τὸ μέλλον τῶν τέκνων τῶν. Ὡς ἐκ τῆς πολυετοδῆς διδασκαλικῆς μου πείρας παρακολουθήσας τὰ τοιαῦτα ἐπεισόδια, σὰς βεβαιῶ, ὅτι οἱ τοιοῦτοτρόπως ὑπὸ τῶν γονέων τῶν ἐνθαρρυνόμενοι καί ἀποθρασυνόμενοι μαθηταὶ γενικῶς, ὡσάν κατάρρα νά ἐπέπεσον ἐπ' αὐτῶν, ὄχι μόνον εἰς τὴν σχολὴν ἐγένοντο μετέπειτα ἀνθάδεις, ἀμελεῖς καί τύραννοι ἀλλὰ καί πρὸς αὐτοὺς τοὺς γονεῖς αὐταρχικοὶ μέ διαθέσει: νά ἐπιβληθῶσιν εἰς αὐτούς. Εἰς δὲ τὴν κοινωνίαν ὅπου καί ἐκεῖ τοὺς παρηκολούθησα οὐδεμίαν προκοπὴν εἶχον, ὡς ἐκ τοῦ ἐπικρατικοῦ χαρακτήρος, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησαν ἐξ ὑπαιτιότητος τῶν γονέων τῶν.

Τὸ ἐναντίον εἶδον καί παρηκολούθησα εἰς μεγαλοῦπολιν τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου πρὸ τεσσαράκοντα ἐτιῶν τὸ πρῶτον ἐγρημάτισα διδάσκαλος. Οἱ γονεῖς φέροντες τὰ τέκνα τῶν διὰ νά τὰ ἐγγράψωσι καί ἀποχαιρετῶντες ἡμᾶς μᾶς ἔλεγον εἰς τὸ κρέας ἰδικόν σας τὰ κόκκαλα ἰδικά μας, φθάνει νά γίνῃ ἄνθρωπος.» Φανερόν, ὅτι εἰς τέκνα τοιοῦτων γονέων, οἱ ὁποῖοι ὡς φαίνεται καλύτερον ἡμῶν γνωρίζουσι τί θὰ εἴπῃ μὴρφωσις, δέν ἐγένετο ἀνάγκη ποτὲ κανεὶς διδάσκαλος, νά κατέλθῃ εἰς τοιοῦτου εἶδους τιμωρίαν, ἀλλ' ἐνθουρασθῆ μόνον μίαν φορὰν, ὅτι ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς διὰ μίαν ἀκατανόμαστον ἀταξίαν ἐτιμώρησε διὰ ραβδισμῶν εἰς τὰς χεῖρας καί εἰς τοὺς πόδας τὸν υἱὸν προῦχοντός τινος, μαθητὴν τῆς ἀνωτάτης τάξεως. Ὁ μαθητὴς ἔνεκα τῶν ραβδισμῶν ἔμεινε καί μίαν ἡμέραν κληνῆρης, ὅλοι δὲ ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι ἐνομιζόμεν, ὅτι χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλθῃ ὁ πατήρ διὰ νά ἐπιτιμήσῃ τὸν διευθυντὴν. Ἐκλήηκτοι ὅμως ἔμειναμεν, ὅταν ἐμάθαμεν, ὅτι τὴν ἀμέσως Κυριακὴν πλούσιον γεῦμα παρέθεσεν ὁ πατήρ εἰς τὸν διευθυντὴν, διὰ νά εὐχαριστήσῃ αὐτόν, ὡς εἶπε, διὰ τὸ μορφωτικὸν μάθημα πού ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν του. Ὁ μαθητὴς αὐτὸς ὄχι μόνον διεκρίθη μετέπειτα διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καί χρηστὴν διαγωγὴν του, ἀλλὰ καί εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐγκατεστάθησαν, ἔμαθον τελευταίως, ὅτι ἐσπούδασε καί ἔγινε ἕνας τέλειος ἰατρός.

Γονεῖς, αὐτὸ δὲν εἶναι θεωρεῖται εἶναι γεγονότα τῆς πείρας, τὰ ὅποια, οἷς παρακαλῶ λάβετε ὑπὸ σπουδαίαν ἐκπομπήν, ἐάν δὲν θέλετε, γὰρ καταστρέφεται τὸ μέλλον τῶν τέκνων σας.

Ὁ χρόνος ὄχι μόνον διδάσκει, ἀλλὰ καθιστᾷ τὴν σύνεσιν ἔτι καρποφόρον. Ὁ βίος ὅλος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σχολεῖον πείρας καὶ πάντοτε καὶ διὰ τὸ κάθε τι ὀφείλομεν νὰ ἀσπασώμεθα τὴν γνώμην τῶν πεπειραμένων ἀνθρώπων:

Ἐχετε τυφλὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἀναμορφωτὰς τῶν τέκνων σας, μὴ ἀίγετε τὸ γόητρον αὐτῶν, διότι τότε πρὸς κέντρα λακτίζετε καὶ καταστρέφετε, ὡς μὴ θέλοντες τὸ μέλλον τῶν προσφιλῶν σας τέκνων.

Μὴ λησμονεῖτε καὶ τὰ ἱστορικὰ λόγια τοῦ βασιλέως Μεγ. Ἀλεξάνδρου εἰπόντος, ὅτι περισσότερα ὀφείλει εἰς τὸν διδάσκαλόν του παρὰ εἰς τὸν πατέρα του.

Ἀνέγνωσα δὲ κάπου τὸ ἑξῆς γεγονός: Εἰς μίαν Εὐρωπαϊκὴν πόλιν βασιλεὺς τις μεταβὰς εἰς μίαν σχολὴν ἐπισκέφθη καὶ μίαν παραδοσιν. Ὁ διδάσκων διδάσκαλος οὕτως κἄν ἐκινήθη ἀπὸ τὴν ἔδραν του. Ὅταν κατόπιν ἐγένετο παρατήρησις εἰς τὸν διδάσκαλον διὰ τὴν στάσιν του ταύτην, οὗτος εἶπε μετὰ θάρρους, διὰ δὲν ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν θέσιν μου, ὄχι διότι ἔλειψαν ὁ πρὸς τὸν βασιλέα σεβασμός μου, ἀλλ' ἔπραξα τοῦτο διὰ νὰ μὴ νομίσωσιν οἱ μαθηταί, ὅτι ὑκάσχει ἀνώτερός μου καὶ μειωθῆ ὁ πρὸς ἐμὲ σεβασμός των. Ὁ βασιλεὺς μαθὼν ταῦτα, ὄχι μόνον συνεχάρη τὸν διδάσκαλον, ἀλλὰ προσέθηκε: Ἐχοντες τοιοῦτους διδασκάλους ἔχομεν καὶ μεγάλα ἔθνη!!

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ
Διδάσκαλος Ἀστικῆς Σχολῆς Πριγκιπέου

ΚΥΡΙΕ ΦΟΒΟΥΜΑΙ...

Ἐνα πρωὶ καθὼς ἔμπαινα εἰς τὸ σχολεῖον, συνήντησα μὲ μῆτέρα καὶ κρατῶντας ἀπὸ τὸ χέρι τὴν κόρη της, ἕνα ἀδύνατο καὶ χλωμὸ παιδί, καὶ φαινότανε ἀπὸ τὸ ὄλον του πολὺ στεναχωρημένον, τὴν ὠδήγησεν εἰς τὸ σχολεῖον μας.

Ἦτο μία μαθήτρια νεοφερμένη ἀπὸ ἄλλη σχολή. Εἶχε καταγραφῆ εἰς τὴν πέμπτην τάξιν.

Μετὸ δέκα λεπτά, ἐνῶ ἔμπαινα εἰς τὴν τάξιν, ἕνας μαθητῆς ἐφώνησε: «Κύριε μὲ νέα μαθήτρια!»

Παρατήρησα τότε ὅτι ἡ νέα αὐτὴ μαθήτρια ἐγύρισεν τὸ πρόσωπόν της καὶ ἤρξατο νὰ κλαίῃ ἀλασηγόρητα. Ἐκμηδενισμένη, ἀξιολύπητη, ἔμεινεν ἀκίνητη, κάποτε δὲ, ἐσήκωνε τὸ δακρυοποτισμένον πρόσωπόν της καὶ ἔρριχνε κάπου ἕνα βλέμμα καὶ ἀμέσως τὸ ξανάκρυβε πίσω ἀπὸ τὸ δακρυοβρεγμένον μανίκι της.

Ἐκίεσα τότε τὴν μικρὴ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν ἐρώτησα μὲ τρόπο μαλακόν.

— Πῶς λέγεσαι;

Ἡ ἀπάντησίς της ἦταν ἕνα δεύτερον βλέμμα γλήγορον ὡς ἀστραπή.

— Πέες μου παιδί μου, τὴν ξαναρωτῶ.

— Ἀλίση Περαλᾶ. Τὰ δάκρυά της παύουν ἀργά.

— Ἀπὸ ποῦ σχολεῖο ἦρθες;

— Ἀπὸ τὸ κοινοτικὸ τοῦ Σ. . .

Κατώρθωσα νὰ συγκεντρώσω τὴν προσοχήν της. Ἐπαυσε πλέον νὰ κλαίῃ.

Τὴν ξαναρωτῶ τότε, πάντα μαλακά.

— Γιατί παιδί μου ἔκλαιγες πρὸ ὀλίγου;

Ἀλλὰ ἀντὶ γὰρ ἀπάντησι παρατηρῶ νὰ τὴν πνίγουν πάλιν τὰ δάκρυα καὶ οἱ ἰγμοί

— Τί ἔχεις, καὶ κλαῖς; Βλέπεις ὅτι δὲν σοῦ κίνω τίποτε κακόν

Αὐτὴ πάλιν δὲν ἀπαντᾷ, κρατεῖ τὸ στόμα της κατάκλειστο. Τέλος ἀρχίζει σιγὰ σιγὰ καὶ μοῦ διηγείται: «Ἐνα παιδί, Κύριε, μοῦ εἶπε ὅτι ἦρθα σὲ ἕνα πολὺ κακὸ δάσκαλο, καὶ θὰ μὲ δέρνῃ».

— Ποιὸς σοῦ τὸ εἶπε; Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιδιὰ εἶδῶ;

— Ναί! Γερσεῖο νὰ βρῶ τὸν ἔνοχο, ἀλλὰ εἶναι φανερόν ὅτι λέγει ψέμματα. Γίνεται τότε κατακόκκινη καὶ γυρίζοντας πρὸς ἐμὲ μοῦ λέγει:

— «Ὁχι Κύριε, δηλαδή τὸ σκέφθηκα . . . μὰ ἰδέα μονάχα, καὶ μόνη μου ἔβαλα στὸ νοῦ μου».

— Ἄ, εἶπες δηλαδή μόνη σου: «ἀσφαλῶς ὁ δάσκαλος τῆς τάξεως καὶ μπαίνο εἶναι πολὺ κακός». Καὶ διατί κλαῖς;

— Φοβοῦμαι, Κύριε!

— Μὰ καλὰ φοβᾶσαι ὄλονς τοὺς δασκάλους;

— Ὁχι Κύριε!

— Χωρὶς ἄλλο παιδί μου, θὰ ὑπῆρξε κανένας δάσκαλος καὶ τὸν εἶχες φοβηθῆ τίποτε, δὲν εἶναι ἔτσι;

Μοῦ στέλλει ἄκόμα ἕνα βλέμμα δόσπιστο. ἐνῶ ἕνα συγκρατημένον μειδίαμα, γλιστρᾷ εἰς τὸ ἀδύνατο προσωπίκι τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ.

— Δὲν μοῦ λές παιδί μου, πῶς λεγότανε οἱ προηγούμενοι δάσκαλοί σου;

Μοῦ ἀπάντησε, μὲ κάποιον φόβον.

— Ὀνομαζόταν Κορὸς Χάρης. καὶ ὁ ἄλλος Κορὸς Στάθης.

— Ὁραῖο! Καὶ ποῦ δάσκαλο ἀγαποῦσες περισσότερο; Μὴ φοβᾶσαι δὲν θὰ πάγοι νὰ τὸ πῶ. Ἐγὼ θέλω μόνον νὰ μάθω

— Τὸν κ. Στάθη.

— Γιατί; (Τοῦ ὑπόσχομαι πάλιν πῶς δὲν θὰ τὸ μαρτυρήσω σὲ κανένα, γὰρ νὰ καταδικάσω τίς ἀνυδράσεις τῆς ἐπιπολαίου του φύσεως).

— Ὁ κ. Στάθης, δὲν μὲ κτυποῦσε καὶ μάθαινα μ' αὐτόν, ἐνῶ εἰς τὸν ἄλλον εἶχα συχνὰ τιμωρίες καὶ ξύλο καὶ δὲν μάθαινα τίποτε.

Τόσο ἐπρόσχε εἰς τὰ λόγια του τὸ περίεργον αὐτὸ παιδί!

Τὸν κ. Στάθη τὸν ἀγαποῦσες καλῶς; δὲν εἶναι ἔτσι;

— Μάλιστα Κύριε! ἄξιζε νὰ τὸν ἀγαπῶ.

— Καὶ τὸν ἄλλο; — Τὸν φοβούμουν, κύριε.

Ἄκριβῶς φοβᾶται κανεὶς κάποιον ὅταν δὲν μπορῇ νὰ τὸν ἀγοπήσῃ καὶ δὲν ἔχει τὴν δύναμι νὰ τὸν μισήσῃ. Τὸ συναίσθημα, ὅταν δὲν ἔχη ἐλευθέρου διέξοδο, παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴ φόβου. Γίνεται ἀντιληπτό ὅτι ἡ Ἄλίκη δὲν μπόρεσε εὐθὺς νὰ διαγνώσῃ ἐὰν εἶχε ἔλθει σὲ ἓνα καλὸ ἢ κακὸ δάσκαλο. Εἶπε μόνον: νὰ μὴ εἶναι ἄρα γε σὰν τὸν κ. Χάρη. Τότε πρέπει νὰ τὸν φοβῆται. Τὸ παιδί αὐτὸ θὰ μπορῇ καλλίτερα ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὶς ἐρωτήσεις μου, ἴδαν, ἀντὶ νὰ τὸ ἐρωτῶ γιὰ τὴν στάσιν του πρὸς ἐμένα, τὸ ρωτήσω γιὰ τὰ αἰσθήματά του πρὸς τὸν κ. Χάρη. Ἐτσι θὰ καταλήξω εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον, ἀφοῦ ταυτίζει ἐμένα μὲ τὸν κ. Χάρη.

— Γιατί τὸν φοβούσουν, παιδί μου, μήπως σοῦ ἔκανε κανένα κακό;

— Γιατί ἦτανε πολὺ αὐστηρὸς. Καθημερινῶς μὲ ἔδεχνε. — Καὶ μετὰ ὅταν σὲ ἔδεχνε; — Ἐγὼ ἔκλαιγα χωρὶς νὰ σταματῶ, γιατί ἔτσι μ' ἀφηνε ἤσυχη καὶ πῆγαινα στὴ θεία μου.

— Ἄ! Τώρα κατάλαβα γιατί ἐκ' αἰγες ἔτσι προηγουμένως.

Ἐκοκίνησε περισσότερο ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ πού εἶχε πῆ τὸ ψέμμα. Τὴν κυττάζω. Βλέπω ὅτι τώρα ἔχει συναίσθησι τοῦ ἑαυτοῦ της καὶ βλέπει καθαρά ὅτι ἔσουρα τὸ αἶτιο τοῦ φόβου της ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ ὑποσυνειδήτου της εἰς τὸ φῶς τοῦ συνειδητοῦ της.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾷ: «Κύριε γιὰ νὰ μὲ λυπηθῆτε καὶ μὲ ἀφήστε ἤσυχη».

— Καὶ γιατί λοιπὸν θὰ σὲ λυπόμουν;

— Γιατί . . . γιατί ἔχω ἄσχημο ἔλεγχον. Νὰ κύριε, δὲν εἶμαι . . . . . δηλαδή καλὴ μαθήτρια.

— Γιὰ πὲς μου παιδί μου, κανένας δάσκαλος ἕως τώρα δὲν σὲ λυπηθῆκε;

— Μάλιστα. Ὁ κ. Στάθης. Ἦξευρε ὅτι εἶμαστε φτωχοί.

— Καὶ ὁ ἄλλος;

— Ὁχι! Μόνον ὅταν ἔκλαιγα.

— Τώρα κατάλαβα, ὅτι μαυτὰ πού λὲς μοῦ φανερώναίς ὅτι ἐπιθυμῶν νὰ σὲ ἀφήσουν ἤσυχη. Νὰ λοιπὸν μὰ θεοὺς ἔκκεῖ θὰ εἶσαι σὲ ἤσυχια.

— Ὁχι, ὄχι φώναζε ἡ μαθήτρια ἐκτὸς ἑαυτῆς.

— Ἐ καλὰ, τότε τί θέλεις λοιπὸν;

— Νὰ μάθω!

Ποτέ μου δὲν θὰ λησμονήσω τὸ βλέμμα καὶ τὴν τόσο ζωηρὴ χειρονομία πού συνόδευαν τὸ ξεφώνημά της.

— Πολὺ καλὰ, καταλαβαίνεις τὸ καλὸ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐργασθῆς. Οὔτε τὰ δάκρυα, οὔτε ἡ ἤσυχια θὰ σὲ κάνουν νὰ προσδέξῃς.

Ἀσφαλῶς, εἰς αὐτὸ τὸ παιδί, ἡ θέλησις τῆς μαθήσεως θὰ εἶναι ἀλλοῦ μὲ αὐτόματη κίνησις διαθέσεως, σὰν ἐκείνης, τὶς ὁποῖες ἐπιτυχαίνουσι εἰς τὰ παιδιὰ οἱ παιδαγωγοί, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἠθικὴ διδασχὴ.

Ἐγὼ τῆς ἀφήρσα ἀπὸ τὸ χέρι τὸ δόκλο, πού χρησιμοποιοῦσε ἕως τώρα γιὰ νὰ δικαιολογῇ τὴν ὀκνηρίαν της καὶ σιγὰ σιγὰ θὰ τὴν καταστήσω ἱκανὴ νὰ ἀφήσῃ ἐντελῶς τὴν προσφυγὴ πρὸς τὴν ἀδυναμίαν καὶ νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν δύναμιν.

ἩΡΩΝΔΑ ΜΙΜΟΙ (1)

Δ Α Σ Κ Α Λ Ο Σ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: — Παριθέτουμε παρακάτω σὲ περὶ μὲτὰ φρασί, ἓνα χαριτωμένο ἐπεισόδιο ἀπ' τὴ σχολικὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων.

Εἶναι μιὰ ζωηρὰ περιγραφή σχολικῆς σκηνῆς, μεταξὺ μητέρας καὶ δασκάλου.

Σ' αὐτὴν ὁ ἀναγνώστης θὰ διαπιστώσῃ τὸ ἀναλλοίωτο τῆς παιδικῆς ψυχοσυνθέσεως, ἀνάμεσα στὸς αἰῶνας. Πολλοὶ μάλιστα θὰ διακρίνουν στὸ ἀρχαῖο αὐτὸ μαθητικὸ πρότυπο τὸν ἴδιον ἑαυτό τους.

Εὐὰ ζωηρὰ ἐπιπέση στὰ μάτια τους ἡ εἰκόνα τῆς μητέρας τους καὶ θάβληθαι αὐτὰ τους σὰν μακρυνὸς ἀντίκαλος ἢ ἡχώ τῆς φωνῆς της, σὰν πιάνοντάς τους ἀπ' τὸ χέρι, τοὺς πῆγαινε ἐνόχους γιὰ κάποια παιδικὴ ἀταξία, στὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ τοὺς παραδώσῃ στὴν κρῖσι τοῦ δασκάλου, φαίλοντάς τους στὸ δρόμο τὸν ἀναβαλλόμενον.

Κ. Γ.

Μητροτίμη. — Ἐτσι, κύριε Λαμπρίσκε, νὰ χαρῆς τὴ ζωὴ σου κι' οἱ καλὲς Μοῦσες νὰ σοῦ δώσουν καλὸ, τοῦτον ἔδω διάταξε κανένα παιδί νὰ τὸν πείσῃ σὺν ὄμο καὶ δεῖρέ τον, ὅσο πού νὰ φθάσῃ ἡ κακὴ ψυχὴ του στὰ δόντια.

Μοῦ ρῆμαξε τὸ σπῖν, παίζοντας ψηλὸ (2). Δὲν τοῦ φθάνουν παιὰ τὰ κότσια, κύριε Λαμπρίσκε μου, καὶ πάγει ἀπ' τὸ κακὸ στὸ χειρότερο. Δύσκολα θὰ μποροῦσε νὰ πῆ πού βρῖσκεται ἡ πόρτα τοῦ σχολεῖου - μ' ὄλο πού κάθε τέλος τοῦ μηνὸς εἶμαι ὑποχρεωμένη νὰ πληρώνω τὰ δίδακτρα, κλαίγοντας σὰν τὸν Μάννικο(3). Τὴν πλατεῖα ὅμως, πού μαζεύονται οἱ λουστροὶ κι' οἱ δούλοι πού τὸ σκάνουν, τὴν ξέρει πολὺ καλὰ νὰ τὴ δεῖξῃ καὶ σ' ἄλλους. Κι' ἡ κατακαυμένη ἢ πλάκα (4), πού βασανίζομαι κάθε μῆνα νὰ τὴν ἀλείφω μὲ κερί, εἶναι πεταγμένη κοντὰ στὸ πόδι τοῦ κρηββατιστοῦ. Μόνον κάποτε κοιτάζοντάς την, σὰν νὰ βλέπῃ τὸν χάρη, τὴν παίρνει, ὄχι γιὰ νὰ γράψῃ τίποτε καλὸ, μὰ γιὰ νὰ τῆς ξύσῃ τὸ

1. Μῖμος εἶναι εἶδος Σικελικῆς κωμωδίας, πού σὲ μικρὴς σκηνῆς παρίστανε διάφορα ἐπεισόδια τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Ἡ Ἡρώνας (ἴσως καλλίτερα Ἡρώνας, δηλ. Ἡρώνας) ἔζησε κατὰ τὸ 250 π.Χ. καὶ ἔγραψε μῖμους μὲ μεγάλη φυσικότητα.

2. Χαλκίονδα, παιχνιδὶ πού ἐρροχταν ψηλὰ ἓνα χάλκινο νόμισμα δίνοντάς το περιστροφικὴ κίνησι. Ἐκέρθησε ὁποῖος τὸ ἔπαινε, ἐνῶ ἔπερτε, μὲ σηκωμένο δάκτυλο.

3. Μεθολογικὸ πρόσωπο, βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, πού εἶχε προβλέψει τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνα κι' ἔκλαιγε παρακαλώντας τοὺς θεοὺς νὰ τὸν σώσουν.

4. Δέλτος. Ἐμοιάζει μὲ τὴ σημερινὴ πλάκα. Ἦταν ἀπὸ λεπτὴ σανίδα, πού τὴν ἀλείφον μὲ κερί καὶ χρῆσιμον γιὰ σημειώσεις.

κερί. Τὰ ζαρκάδια κότεια διασ, γίγαστοὺς σάκκους καὶ τὰ δίχτυά τους, γιν
γίζουσι πὸ πολὺ κα' ἀπ' τὸ δοχεῖο, ποὺ χρησιμεύει σὲ τόσες ἀνάγκες μας. Δὲν ἔ
μαθε ἀκόμα οὔτε τὸ α. Τὶς προάλλες, ἐνῶ ὁ πατέρας τοῦ συλλαβιστὰ τοῦ Θεοῦ
τῆ λέξι Μάρωνας (5), αὐτὸς ὁ προκομμένος τὸ Μάρωνα τὸν ἔκαμε Σίμωνα (6).
Σὰν τᾶκουσα, σκέφθηκα πὸς εἶμαι παλοβὴ ποὺ δὲν τὸν στέλνω νὰ βόσκη
γαϊδούρια, παρὰ τὸν στέλνω γιὰ γράμματα, γιὰ νὰ τὸν ἔχω τάχα στήριγμα στὰ
γεράματά μου. Σὰν τοῦ ζητήσουμε νὰ πῆ ἀπ' ἔξω, σὰν παιδί, κανένα κοῖημα ἢ
ἐγώ, ἢ ὁ πατέρας του, γέρος ἄνθρωπος, ποὺ οὔτε βλέπει, οὔτε ἀκούει καλά, τότε
τοῦ βγαίνουν ἀπ' τὸ στόμα, σὰν μὲ τὸ τσ-γκέλι: « Ἄ-πολ-λω-γα-προ-ἰ-νέ. » Μὰ
αὐτό, κακομοίρη, τοῦ λέγω, ἢμπορεῖ νὰ τὸ πῆ κα' ἢ γιὰγιά σοι ποῦναι ἀγγρά-
ματη, κα' ὁ κάθε δούλος. Ἄμα θελήσουμε νὰ τοῦ ποῦμε, περισσότερα, ἔλασανί-
ζεται τρεῖς μέρες ἀπὸ τὸ σπίτι, κίνοντας τῆ γιὰγιά του νὰ μαλλιοτροβιέτω, ἢ
σκαρφαλώνει στὰ κεραμίδια καὶ μὲ τεντωμένα τὰ πόδια κάθεται σὰν μαίμαρ,
κατιάζοντας κάτω. Πὸς μούρχεται τῆς κακομοίρας σὰν τὸν βλέπω ἔτσι! Κα' ὅτ'
τόσον γι' αὐτὸν μὰ γιὰ τὰ κεραμίδια ποὺ τσακίζονται καὶ σὰν ἔρχεται ὁ γιρῶ-
νας πληρώνω μὲ κλάματα τρεῖς μισοὺς ὀβολοὺς γιὰ κάθε κεραμίδι. Γιατί διο
οἱ νοικάρηδες φωνάζουν μ' ἓνα στόμα: αὐτὰ εἶναι δουλειᾶς τοῦ Κότταλου, τῆς
Μητροτίμης. Καὶ δὲν μπορῶ νὰ πῶ λέξι, γιὰτί εἶναι σωσιᾶ.

Κοίταξε πὸς ἔχει κουρελιάσει τὰ ροῦχά του, τρέχοντας ὀλημερίς στὸ δάσος,
σὰν τὸν ψαρά τοῦ Δήλου, ποὺ παντοτινὰ στὴ θάλασσα ζῆ καὶ ζώνεται. Τὶς ἔφατά
καὶ τὶς εἴκοσι (7) τοῦ μηνός, τὶς ξεύρει καλλίτερα κα' ἀπ' τοὺς ἀστρονόμους καὶ
δὲν τὸν πιάνει ὁ ἕβνος ἀπ' τῆ λαχτάρα του γιὰ τὰ παιχνίδια ποὺ θὰ κάμη.

Μὰ ἔτσι, νὰ σοῦ χαρίσουν ζωὴ εὐτυχισμένη οἱ Μοῦσαι, κύρ Λαμπρίσκη,
καὶ νὰ ἀπολαύσης κάθε κολό, μὴ τοῦ δώσης λιγώτερες...

Λαμπρίσκος. — Μητροτίμη, ἄφησε τίς εὐχές, γιὰτί δὲ θὰ φάγη γι' αὐτό, καθό-
λου λιγώτερες. Εὐθὺς, ποὺ εἶναι ὁ Κόκκαλος ποῦναι ὁ Φῖλλος. Πάρτε τὸν γρή-
γορα στὸν ὄμο. Περιμένετε νὰ ἔλθῃ ἢ πανσέληνος τοῦ Ἀκίση: (8). Μαρῆσο σοι,
Κότταλε, ὠραῖες δουλειᾶς σκαρώνεις. Δὲν σοῦ φθάνει νὰ καίξης τὰ κότεια μὰ
στιγμὴ σὰν αὐτοὺς ἔδω' μοῦ πηγαίνεις καὶ στὴν πλατεῖα καὶ παίζεις ψηλὸ μὲ
τοὺς λούστρους. Ἐγὼ θὰ σὲ κάμω φρονιμώτερο κα' ἀπὸ κορίτσι, νὰ μὴ σηκώνης
οὔτε ἄχυρο ἀπ' τὸ χῶμα, ἀφοῦ ἔτσι σοῦ ἀρέσει. Ποῦ εἶναι ὁ σκληρὸς ὁ βούρ-
δουλας, ἢ οὐρὰ τοῦ βωδισθ; μ' αὐτὴ ποὺ σιγυρίζω τοὺς ἀντάρτες, ποὺ τοὺς
βάνω καὶ στὰ σίδηρα; Φέρτε τὸν γρήγορα, προτοῦ ξεθευμένη ὁ θυρὸς μου.

Κότταλος. — Μὴ σὲ παρακαλῶ, κύρ Λαμπρίσκη, στίς Μοῦσαι, στὰ γένια
σου, στὴ ζωὴ τῆς Κουταδᾶς (9).

Μὴ μὲ δείρης μὲ τὸν σκληρὸ, μὲ τὸν ἄλλο.

Λαμπρίσκος. — Ἄμ' εἶσαι ἀγγεῖο, Κότταλε, ποὺ καὶ γιὰ ποῦλημα νὰ σ' ἔχη

5. Σπαρτιάτης ποὺ ἔπεσε ἡρώικα στὴ μάχη τῶν Θερμακιῶν.

6. Ὄνομα οἰκίας κίβου. Σὰν νὰ λέμε «ἀσσοί»

7. Ἡμέρες ἀργίας τῶν σχολειῶν, ἀφιερωμένους στὸν Ἀπόλλωνα.

8. Θαλασσινός, ποὺ μόνιχα σὲ πανσέληνο τολμοῦσε νὰ κάμη πανι.

9. Ἰσοὺς κορη τοῦ δασκάλου.

κανεῖς, πάλι δὲ θὰ τολμήσῃ νὰ σὲ παινέψῃ, ἀκόμα κα' ἐκεῖ ποὺ τὰ ποντίκια
τρῶν καὶ τὸ σίδηρο (10)

Κότταλος. — Πόσες κύρ Λαμπρίσκη, πόσες, σὲ παρακαλῶ, θὰ μοῦ δώσης;
Λαμπρίσκος. — Μὴ ρωτᾶς ἐμένα, αὐτὴν ἔδω' ρῶτα.

Κότταλος. — Μαμά, πόσες θὰ μοῦ ρίξετε;

Μητροτίμη. — Ἄν θέλῃς νὰ ζήσω, ὅσες μπορεῖ νὰ σηκώσῃ τὸ παληοτόμαρό
του.

Κότταλος. — Πᾶψε!! φθάνουν κύρ ἄμπερσκη!!

Λαμπρίσκος. — Καὶ σὲ πᾶψε τίς βρωμοδουλειᾶς

Κότταλος. — Δὲ θὰ τὸ ξανακάμω νὰ, μὰ τίς Μοῦσαι!

Λαμπρίσκος. — Τὶ γλωσσάρα εἶναι αὐτὴ! Θὰ σοῦ βάλω φιμωτρο, ἂν ἔξα
κολοιθήσῃς τὸ μουροῦρισμα.

Κότταλος. — Νά, δὲν μιλῶ. Μὴ, σὲ παρακαλῶ, μὴ μὲ σκοτώσης.

Λαμπρίσκος. — Ἄφηστέ τον, Κόκκαλε.

Μητροτίμη. — Μὴν αταματᾶς, κύρ Λαμπρίσκη, δέρονετον ὅσο νὰ βασιλέψῃ ὁ
ἦμος.

Λαμπρίσκος. — Σοῦ χρειάζονται ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἀνάγνωσι...

Κότταλος. — Τίποτε!

Μητροτίμη. — Ἄλλες εἴκοσι, κα' ἂν διαβάσῃ καλλίτερα κα' ἀπ' τὴν Κλειώ.

Κότταλος. — Καλὲ σῶπα. Νὰ πλένης τὴ γλωσσά σου στὸ μέλι.

Μητροτίμη. — Θὰ πάγω, κύρ Λαμπρίσκη στὸ σπῆτι νὰ πῶ ὅλα αὐτὰ στὸ γέ-
ροντά μου μὲ τὸ νί καὶ μὲ τὸ σῖγμα καὶ θὰ γυρίσω μὲ σίδηρα γιὰ νὰ τὸν δοῦν
οἱ Μοῦσαι, ποὺ τίς ἔχει στὸ στομάχι, πὸς πηδάει μὲ τὰ σίδηρα στὰ πόδια.

(περὶ μετὰφρασις)

10. Περιφρασις ποὺ σημαίνει τὸν Ἄδη.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΚΩΜΟΠΟΛΕΩΣ ΠΥΡΓΟΥ

ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΔΕΡΚΩΝ

(ΚΕΜΕΡ ΜΠΟΥΡΓΑΖ)

Ένα όρατο, ηλιόλουστο απόγευμα του Αυγούστου του 1921, έφθασε μπροστά στο σπίτι μας, στα Θεραπεία, ένα φορτηγό άμαξι με δύο καλοθρεμμένα αλογάκια. Έπρόκειτο να με παραλάβη μαζί με τις απαραίτητες αποσκευές από βιβλία, φορέματα, κλινοστρωμνές κ.λ.π. και να με μεταφέρει εις την Κοινότητα Πύργου, της οποίας είχα διορισθῆ ἔκ μέρους τῆς Μητροπόλεως Δέρκων διοργανωτής και Διευθυντής τῶν Σχολῶν.

Ἡ κομῶπολις Πύργου ἤρχετο τότε ἡ δευτέρα ἀπὸ ἀπόψεως πληθυσμοῦ κοινότης τῆς Ἐπαρχίας Δέρκων, μετὰ τὸ Μακροχώρι, με 1200 σπιτία. Εἶχε ἀνάγκη κοινοτικῆς ὀργανώσεως ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἐγὼ, ἀπὸ πόθο νὰ γνωρίσω τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα μιᾶς καθαρῶς χωρικῆς ζωῆς, νὰ ζήσω ἕνα χρόνο τοῦλάχιστον, μέσα σὲ μιὰ πραγματικὴ φυσικὴ ζωὴ στὸ ὑπαιθρο, δέχθηκα νὰ ἀναλάβω αὐτὸ τὸ καθῆκον, ἂν καὶ εἰς κάποιον ἄκρη τῆς καρδιάς μου ὑπῆρχε ἕνας ἀόριστος δισταγμός, ὅτι ὁ διορισμός μου αὐτὸς μακρὰ ἀπ' τὴν πρωτεύουσα, ἐμείωνε τὸ διδασκαλικὸν μου γόητρον. Ὅπωςδήποτε ὁ πόθος μου νὰ γνωρίσω καινούργια ἦθη καὶ ἔθιμα, νὰ ἀπολαύσω τίς φυσικὰς καλλονές, νὰ διῶ ἀπὸ κοντὰ τὰ μπέντια (ὕδραγωγεία), πράγματα τὰ ὁποῖα μόνον ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσι διαφόρων περιγραφῶν εἶχα γνωρίσει, κατενίκησε καὶ τοὺς τελευταίους μου δισταγμοὺς καὶ . . . ὑπέγραψα τὸ συμβόλαιον πληρώσεως συντάμα καὶ 250 γρ. ἀντίτιμο ἐπικυρώσεως συμβολαίου καὶ διορισμοῦ: *“τῷ ἐλλογίμῳ κ. Β. Φιλώτῃ παρέχεται ἡ ἄδεια τοῦ διδάσκειν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐπαρχίᾳ... ἀπέχοντι παντὸς ἀπάδοντος θρησκευτικῶς, πολιτικῶς...”*

Ἡ συγκοινωνία μετὸν Πύργον γίνονταν κατὰ δύο τρόπους. Ὁ ἕνας ἦτο ὁ ἀρχαῖος καὶ κλασικὸς τρόπος τοῦ φορτηγοῦ ἄμαξιο, μετὰ τὸ ὁποῖον ἐφωδιαζόντο ὅλα τὰ καταστήματα τῆς ἀγορᾶς τοῦ Πύργου. Κινοῦσαν ἀπ' τὸν Πύργον τὴ χαρραγῆ, περνοῦσαν ὅλο τὸν ἄμαξιτὸ δρόμον ἕως τὸ Σιλιχτάρ καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔπαιναν σταθμὸν στὸ Ζιντάν καλοῦ ἢ Γεμῆς. Ἐφόρτωναν τίς διάφορες πραγματίαι καὶ παραγγέλεις τῶν Πυργιωτῶν καὶ ἐδέχοντο καὶ 4-5 ἐπιβάτες ἂν . . . περισσότερο θέει στὸ ἄμαξι. Ἄν ὄχι, προσπαθοῦσε ὁ ἐπιβάτης νὰ ἀνακαλύψῃ ἄλλο ἄμαξι,

τὸ ὁποῖον ἴσως δὲν εἶχε φύγει ἀκόμη. Καὶ τὸ ὅλον τέτοια ἄμαξια, τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦσαν αὐτὴ τὴ συγκοινωνία, ὑπῆρχαν μόνον . . . δύο. Ἄν δὲν ἐξασφαλιζέτο θέσι, τὸ ταξεῖδι ἀναβάλλονταν γιὰ τὴν ἐπαύριον.

Ὁ δεύτερος τρόπος ἦτο νεωτεριστικώτερος. Ὑπῆρχε μιὰ μικρὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Κεατχανέ-Ἀγατσλῆ κατασκευασθεῖσα, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, κατὰ τὸ διάστημα τοῦ προηγουμένου Πανευρωπαϊκοῦ πολέμου. Στὸ Ἀγατσλῆ (χωριὸ πλησίον τοῦ Εὐξείνου) ὑπῆρχαν ὄρυχεῖα λιγνίτου, ὁ ὁποῖος μεταφέρονταν μέσα σὲ decauville (=μικρὰ φορτηγὰ βαγονάκια) ἀπ' τὸ Ἀγατσλῆ μέχρι Κιατχανέ. Πίσω ἀπ' αὐτὸν τὸν εἰρημὸ, ὑπῆρχε καὶ ἕνα βαγόνι γιὰ ἐπιβάτες. Τὸ ταξεῖδι μ' αὐτὸ βαγόνι ἦτο . . . ἀναπαυτικώτερον ἔν συγκρίσει μετὰ τὸ ἄμαξι, τὸ ὁποῖον ἔκαμνε τὸν ταξειδιώτη τουροῦ ἀπ' τὸ νταρντάνισμα. Τὸ κακὸ ἦτο ὅτι οἱ μεταφορῆς αὐτῆς τοῦ λιγνίτου γινόνταν μόνον τρεῖς φορὲς τὴν ἑβδομάδα, καὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι κανεὶς πολὺ τυχερὸς γιὰ νὰ πιτύχῃ «τραῖνον», ἄλλως, πῆγαινε ἡ μέρα του κα' ὁ κόπος του χαμένος καὶ ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἄλλη μέρα.

Φεύγουμε μετὰ τὸ ἄμαξι, τὸ ὁποῖον πρὸς τιμὴν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς ἦτο «χουσουση». Με συνώδευσεν ἕνας ἐφοροεπιτροπὸς καὶ ἕνας «κουρουτζῆς» μετὰ τὸ κλασικὸ μονόκαννον τουφεκί του, ὁ ὁποῖος μαζί με ἄλλο συνάδελφό του εὐρίσκοντο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ἐφοροεπιτροπῆς καὶ ἐκτελοῦσαν χρέη κλητῆρος, δασοφύλακος, νυκτοφύλακος, πολιτοφύλακος κτλ.

Ἀκολουθοῦμε τὸν παραλιακὸν δρόμον Θεραπειῶν-Μπουγιούκδερε. Ὁ ἄμαξι-λάτης σιὸ ἄμαξι. Ὁ ἐφοροεπιτροπὸς, ὁ «κουρουτζῆς» καὶ ἐγὼ πεζοί. Ἄμα περάσαμε τὸ Κεφιλῆκοι καὶ ἐκάμψαμε ἀριστερά, ὀπισθεν τοῦ σημερινοῦ σταθμοῦ τῶν ὑδροπλάνων, ἀνεβήκαμε καὶ οἱ πεζοὶ σιὸ ἄμαξι καί . . . πλησίον τρέχουμε πρὸς τὸν Πύργον. Πέρασαμε ἔξω ἀπ' τὸ Ὑδραγωγεῖο (μπέντι), τοῦ Μπαχτιέκοι καὶ μετὰ ταξεῖδι 3 ὥρῶν φθάσαμε στὴν . . . πόλιν . . . τῶν ὀνείρων μου καταμυδιασμένοι καὶ κατατσακισμένοι ἀπ' τὸ νταρντάνισμα. Ἐχρειάσθηκε μισὴ ὥρα σωστὴ γιὰ νὰ μπορέσω νὰ βαδίσω ἐλεύθερα Περιττὸ νὰ προσθέσω ὅτι ἕως ὅτου ἐτοιμασθῆ τὸ δωμάτιόν μου φιλοξενούμουν, σ' τὸ σπίτι τοῦ Ἐφοροεπιτροπῆ, πού με εἶχε συνοδεύσει ἐκ Θεραπειῶν.

Στὸν Πύργον, εἶχα γνωρισθῆ μετὰ ἕνα δάσκαλον αὐτόχθονα, αὐτοδίδακτον, ἀπόφοιτον τῆς Ἐ. τάξ. τοῦ Πύργου Ἐπαιζέ ῥόλο μεσάζοντος μεταξὺ διδάσκοντος προσωπικοῦ τῆς Σχολῆς καὶ Ἐφοροεπιτροπῆς. Ἐπαινε φίλος μετὰ τὸν Διευθυντὴ καὶ τὸ διδάσκον προσωπικόν. Σύμφωνα μετὰ τίς περιστάσεις κατέκρινε ὀρισμένα «τρωιὰ» τῆς Κοινότητος, ὀρισμένους γνῶμες τῆς Ἐφορείας ὡς «στραβῆς» καὶ μετὰ τὸ «δήθεν ἐμπιστευτικὸν ἔφος του κατώρθωνε νὰ κάμῃ τὸ μετ' αὐτοῦ συνδιαλεγόμενον πρόσωπον νὰ «ριψοκινδυνεύσῃ» μερικὰς γνῶμες. Ἀμέσως τίς διεβίβαζεν ὅλον ἔπρεπε ὑπὸ ἄλλη μορφῇ. Ἐὰν ἀνεκάλυπτε ὅτι ὁ Διευθυντῆς ἦτο «συντηρητικὸς» προσποιούντανε κ' ἐκείνος τὸν συντηρητικόν, καὶ καταλλήλως ἔβλεπε πληροφο-

ρίες στους «ἐλευθερόφρονες» ότι ὁ Διευθυντής μας εἶπε τοῦτο... ἐκεῖνο. Ἐάν πάλιν ἀνεκάλυπτε ότι ὁ Δ. ἦτο «ἐλευθερόφρων» προσποιούντανε τὸν ἐλευθερόφρονα καί.. καταλλήλως ἐνημέρωνε τοὺς «συντηρητικούς», ότι ὁ Δ. εἶπε τοῦτο... ἐκεῖνο. Τὸν ρόλο αὐτὸ τοῦ δι-προσώπου τὸν ἐπαίξε ἀπὸ σκοποῦ. Ἐπειδὴ ἦτο ἡμιμαθής, δὲν τὸν συνέφερε τὸ διδάσκον προσωπικὸν νὰ μένη στὸν Πύργο ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ νὰ μαθαίνει τὴν... ἡμιμάθειά του. Ἐπρεπε νὰ ἀνανεώνεται κατ' ἔτος ἢ τὸ πολὺ κάθε δύο ἔτη, καὶ πρὸς τοῦτο ὁ δάσκαλός μας ἀπέβλεπε δημιουργῶν... σχόλια εἰς βῆρος τοῦ προσωπικοῦ ἢ τοῦ Διευθυντοῦ.

Τὸ χειμῶνα ὁ δάσκαλος, ἐγώ, κανένας τσορματζής ἢ φίλος πηγαίναμε στὸ κοινοτικὸ καφενεῖο, ἢ καπηλεῖο. Συζητούσαμε, πολιτικολογοῦσαμε κτλ. Ἡ ὁμήγουρή μας, κατέκρινε τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν πόλεων, τὴν ἐλευθερία στὶς σχέσεις τῶν δύο φύλων, τὰ θεάτρα, τοὺς κινηματογράφους, τοὺς χοροὺς ὅτι δὲθιν ὑποβοηθοῦν τὴ διαφθορά, τὴν ἐξαχρείωσι κτλ. καὶ ότι τὰ αἰσθητὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν χωριῶν διατηροῦν περισσότερο ἀπὸ τις πόλεις τὴν ἀγνότητα τῶν σχέσεων. Ἡ συζήτησις, πῆρε κάποιον ζωηρότερον τόνο μὲ τὸ ἀδειασμα μερικῶν ποτηριῶν κρασιοῦ γνησίου μὲ μεζὲ ὠραίου, μυρωδάτου σουτζουμποῦ ἐντοπίου, ἀπὸ τὸ ὁποῖο προμηθεύονταν καὶ ὁ μακαρίτης Σγουρδαῖος. Μερικοὶ ὑπαντιγμοὶ καὶ ἐκφραστικὰ βλέμματα τῶν συζητούντων - τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς πολλαπλασιάσθηκε, τὸ μὲν, διότι τὸ θέμα ἦτο ἐνδιαφέρον, τὸ δὲ, διότι στὴν ὁμήγουρη ἦτο παρὼν καὶ ὁ Διευθυντής, τοῦ ὁποίου ἡ γνώμη ἐβάθυνε—ἐδειχναν ότι σιῶχος τοὺς ἤμωνα ἐγώ, διότι μ' ἐβλεπαν, ὡσάκας ὁ καιρὸς τὸ ἐπέτρεπε, νὰ κἀμνω περὶ κάποιου μὲ τις δασκάλισσες μετὰ τὴν ἀπόλυσι τῶν μαθημάτων, ἢ νὰ ἀνταλλάσσουμε ἐπισκέψεις στὰ οἴκια μας, πρὸ πάντων τὰ βράδια, γιὰ νὰ περάσουμε τὴν ὥρα.

Τρεῖς—τέσσαρες Πυργιώται, οἱ ὅποιοι ἔζησαν μερικὰ χρόνια στὴν πόλι, ἦσαν κάπως πρὸ «ἐλευθερόφρονες».

—Ὁ Διευθυντής μας ποιάς γνώμης εἶναι, ρωτοῦ ἐπὶ τέλος ἕνας.

Οἱ «ἐλευθερόφρονες», περιμένουν μὲ μόλις συγκρατουμένη ἀγωνία νὰ διοῦν μὲ ποιά παράταξι θὰ συνταχθῶ

— Εἶμαι τῆς γνώμης, ἀπήντησα, ότι δὲν ἔχετε πολὺ ἄδικο (οἱ «συντηρητικοί», θριαμβεύουν, οἱ «ἐλευθερόφρονες», μόλις συγκρατοῦν τὴν ἐκδήλωσι τῆς ἀπογοητευσεώς των). Μὴ ξεχνᾶτε ὅμως ότι σπουδαιότατο ρόλο γιὰ τὴ χαλιναγώγησι τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν καίτουν ἢ ἀγωγή, ἢ μόρφωσις, ἢ μάθησις, ἢ πείρα, ἐνῶ ἢ αἰσθητὰ ἀπαγορεύσεις, χωρὶς τὴν σύμπραξι τῶν προηγουμένων, φέρει δυστυχῶς ἀντίθετα ἀποτελέσματα.

Οἱ «ἐλευθερόφρονες», καὶ μυρισθέντες, λέγουν :

— Δάσκαλε, κἀντο ψιλὰ νὰ τὸ καταλάβουμε ὅλοι.

— Νά, π. χ. λέγω, κατακρίνετε τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν πόλεων ότι εἶναι πολὺ ἐλεύθερα, ἐνῶ ἀπεναντίας τῶν ἐσχαριῶν εἶναι πρὸ ἀγνά. Δὲν μοῦθ εἶπε ὁ μωρὸς, σὰς παρακαλῶ, πῶς ἐξηγεῖτε αὐτὸ τὸ γεγονός; Ἐγὼ εἶδῶ παρευρέθηκα ὡς ψάλλτης σὲ καμμιά τριανταριά γάμους. Μετὰ 2-3 μῆνες τὸ τοῦτο, παρευρέθηκα

σὲ βαπτίσεις τῶν 20 γάμων καὶ μετὰ 5-6 μῆνες σὲ βαπτίσεις τῶν ὑπολοίπων 10 γάμων.

Τὸ καπηλεῖο σείεται. Οἱ ἐλευθερόφρονες χειροκροτοῦν, ποδοκροτοῦν φωνάζουν:

— «Μπαρῶ, δάσκαλε! Ὁραῖα μᾶς τῆψαλες».

Οἱ συντηρητικοί, κόκκαλο!

Ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσω τὴ γιορτὴ τῶν Θεοφανείων. Εἰκόνα ἀξέγαστη ποῦ ἐντυλώθηκε γιὰ πάντα στὴ μνήμη μου.

Δέκα λεπτὰ ἔξω ἀπ' τὸν Πύργο, περῶ ἕνας παραλόταμος τοῦ Βορβύση, ποῦ χύνεται στὸν Κεράτιο κόλπο.

Οἱ δύο ὄχθεις τοῦ παραποτάμου συνδέονται μὲ ἕνα γιφιδάκι μήκους 7-8 μ. καὶ πλάτους 4 μ. Μετὰ τὴν ἀκολουθία τῶν Θεοφανείων στὴν ἐκκλησίᾳ, ὅλοι μαζί, κλήρος καὶ λαός, προηγουμένων τῶν ἐξαπτερόγων καὶ μὲ ψαλμοδίες διευθυνθήκαμε στὸ γιφιδάκι, ἐκεῖ ἐπάνω ψάλαμε τὸν Μεγάλον Ἁγισμὸ καὶ κατόπιν ὁ ἱερεὺς ἔρριξε τὸ Σταυρὸ στὸ ποτάμι καὶ τὸν ἀνέσυρε μὲ τὴ βοήθεια λεπτοῦ σχοινίου.

Ἀρκετοὶ χωρικοὶ περιμένοντες στὶς ὄχθεις τοῦ ποταμοῦ μὲ τὰ κτήνη τους (γίδες, πρόβατα, ἀγελάδες, ὄλογα) μόλις ἔπεσε ὁ Σταυρὸς στὸ ποτάμι καὶ ἀγιάσθησαν τὰ νερά, ἀμέσως ποτίσανε τὰ ζῷα τους μὲ τὸ ἀγιασμένον νερό. Ὅλα τὰ τραγῶνα βοσνά, λάφοι, πεδιᾶδες, χωράφια, κἀτῆσπρα ἀπὸ τὸ χιόνι, ἀπὸ πάνω μας χιόνι πηχτὸ καὶ ἐξακολουθητικὸ... μὴ εἰκόνα γραφικωτάτη, γεμάτη πόησι, γεμάτη ρομαντισμὸ, ποῦ δὲν ξεχνιέται εὐκολα...

Μιὰ μέρα ἔκαμνα τὴν τακτικὴ μου ἐπιθεώρησι στὶς τάξεις. Σημειῶνω ἐδῶ ότι ἡ μὲν Α' τάξ. εἶχε 120 μαθ. ἡ Β' 60, ἡ Γ' 50, ἡ Δ' 40 καὶ ἡ Ε' 30.

Στὴν Β' τάξι βλέπω δυὸ μαθητὰς νὰ διατληκίζονται. Πλησιάζω.

— Τί ἔχετε σεις ἐδῶ; Γιατί μαλώνετε;

Ὁ ἕνας ἀρελέστατα ἀπαντᾷ:

— **Κύριε.. αὐτὸς μὲ εἶπε νὰ σὲ χ...**

Καὶ εἶδε τὸν παρακαθήμενόν του.

— Καὶ σὺ τί τὸν εἶπες, ἀνόητε;

— **Νὰ τὰ φᾶς... Κύριε!**

Πολὺ θὰ ἐπιθυμοῦσα, ἀγαπητοὶ καὶ ἀγαπηταὶ συνάδελφοι, νὰ μάθω ἂν ἔτυχε σὲ σῆς τέτοιο κανένα περιστατικὸ, καὶ πῶς κατωρθώσατε νὰ κρατήσετε τὴν «δ.δασκαλικὴν σας ἀξιοπρέπειαν».

Β. ΦΙΛΩΤΗΣ

ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΓΙΑ... ΦΑΛΑΚΡΟΥΣ

Σεις ελιβάτες της Θράκης λειτουργούσε, όπως θα θυμούνται πολλοί, ανώτερο Παρθεναγωγείο, τα Αρχιγένεια. Ίδρύθηκε με δαπάνες φιλοπροόδου δημογενοῦς, του Αρχιγένη και πρόσφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες στη μόρφωση ολοκλήρων γενεών.

Διοικούνταν από εντόπιους προκρίτους, με πρόεδρο πάντα τὸν πρῶτο ἐγγράμματό τους. Τέτοιοι σχεδὸν πάντα ἦταν ὁ γιατρός τοῦ τόπου.

Κάποτε ὁ πρόεδρος και γιατρός μαζί ἔβγαζε νὰ υποστηρίξει κάποιο φίλο τοῦ καθηγητῆ γιὰ τὰ Ἑλληνικά τῶν ἀνωτέρων τάξεων. Γιὰ πείραμα ὁμοῦ τοῦ Ἀσκληπιάδου ὑπερίσχυσε ἡ ἀντίθετη μερίδα και δ'ωρίσθηκα καθηγητῆς ὁ μακαρίτης Οἰκονομίδης, ὁ Μαδυτηνός—ὄχι τῆς Μ Σχολῆς.

Με τὴν μακρὰ του γενειάδα, με τὴν πολυετῆ πείρα του και με τὴν ἐμβροθειά του θεωροῦνταν ὁ καλλίτερος Ἑλληνοδιδάσκαλος τῆς ἐποχῆς του.

Ἐφθάσε λοιπὸν στὴν κομόπολι και ἄρχισε με ζήλο, ὅπως πάντα, τὰ καθήκοντά του. Ὁ πρόεδρος ὁμοῦ τῆς Ἐφορείας δὲν ἀνέχονταν τὸν νέο καθηγητῆ. Ἡ αἰτία εὐκόλονόητη. Ἐνα ὀλόκληρο χρόνο δὲν ἔβγαζε νὰ δημιουργῆ ζητήματα εἰς βάρος τοῦ ταλαίπωρου Οἰκονομίδη. Τοῦ ἔβγαζε τὸ ψάρι στὰ χεῖλη. Ἐπὶ τέλους τὸ σχολικὸ ἔτος τελείωσε. Ὅπως θα θυμούνται πολλοί, τότε αἱ ἐξετάσεις γίνονταν προφορικῶς.

Σ' αὐτές, στὸ ἐδώλιο τοῦ κατηγορουμένου κάθονταν ὁ δάσκαλος και ὄχι ὁ μαθητῆς.

Στις ἐξετάσεις τοῦ Παρθεναγωγείου αὐτοῦ στέλλονταν ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἀπ' ἐδῶ, διορισμένη μόνον γι' αὐτὸ τὸν σκοπὸ. Ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ γνωστούς καθηγητῆς, με πρόεδρο τὸν μακαρίτη Μοστροφίτη, ἔβγαζε δεκτὴ με τις πρέπουσες τιμές. Τὴν ἄλλη μέρα ἄρχισαν οἱ ἐξετάσεις. Πρῶτο μῖθημα: Ἑλληνικά τῆς ἀνώτερης τάξεως.

Στὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς σχολῆς ἀραδειάσθησαν οἱ Ἐφοροὶ με ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πρόεδρό τους και οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν ποὺ θὰ ἐξετάζονταν. Πῆρε τὴ θέσι τῆς και ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ και οἱ ἐξετάσεις ἄρχισαν. Τραβοῦν κλῆρο και παρουσιάζεται ἡ πρώτη μαθήτρια ντροπαλὰ ντροπαλὰ και κάτωσχη ἀπ' τὴν ἀγωνία τῆς. Ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτείνεται στὸν Οἰκονομίδη και τὸν συνιστῆ νὰ ἐρωτήσῃ κατὰ.

Ἀμέσως πύρνει τὸν λόγο ὁ γιατρός. Με τὴν πρόθεσι νὰ ἐξευτελίσῃ τὸν μισθὸ τοῦ καθηγητῆ, τοῦ προτείνει νὰ ἐξετάσῃ ἀπὸ ἀγνωστο κείμενο.

Ὁ ἀείμνηστος Οἰκονομίδης διατηρῶντας πάντα τὸ μελίχιο και γλυκὸ του ὄφρος δὲν ταρασσεται καθόλου.

Λέγει τῆς μαθήτριας νὰ πλησιάσῃ στὸν πίνακα. Και ρίχνοντας εἰρωνικὰ

βιλήματα στὴ φαλιάρα τοῦ Προέδρου γιατροῦ, ποὺ λαμποκοποῦσε κάτω ἀπ' τις ἀκτίνες τοῦ καλοκαιριανοῦ ἡλίου ὑπεγορεύει στὴ μαθήτρια.

“Φαλακρὸς ἐλοιδορεῖ Διογένην. Ὁ δὲ ἔφη. Σὺ μὲν ἐμὲ λοιδορεῖς, ἐγὼ δὲ οὐ σὲ λοιδορῶ, ἀλλὰ τὴν κόμην σου μακαρίζω, ἦτις... κακοῦ κρανίου ἀπηλλάγη...”

Τὸ τί ἀκολούθησε κατόπι, εὐκόλα νὰ συμπεράνῃ κανεὶς.

Γέλοια, εἰρωνικὰ σχόλια τῶν παρόντων. Μὰ και . . . παῖσις ἀπ' τὰ καθήκοντά του τοῦ εὐφυοῦς Οἰκονομίδου

Κ. Γ.

ΤΟ ΠΑΙΔΑΚΙ ΚΑΙ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

Χαριτωμένο, πιναχί, με τὴν τσαντίτσα, ἡ ὁποία περιέχει τὸ πρῶτον βιβλίον του. ἔρχεται τὸ παιδάκι εἰς τὴν σχολὴν, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῆς μητρὸς του διὰ νὰ καταγραφῆ εἰς τὴν Α. τάξιν, ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὰ ἕξ χρονάκια του και ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ζωῆς του. Ἐἴτε ἀγοράκι, εἴτε κοριτσάκι εἶναι τὸ παιδί, ἡ καρδιά τῆς μητέρας του κτυπᾷ. Παρουσιαζομένη ἡ μητέρα εἰς τὸν διδάσκαλον, λέγει με ὑποτιρέμουσαν φωνὴν “σὰς τὸ ἔφερα... εἶναι καλὸ παιδάκι... σὰς παρακαλῶ... νὰ τὸ κυτιάζετε καλά . . ., δὲν βε σὶ καὶ δακρῶζι. Πόσον λεπτὸν και σπουδαῖον ζήτημα! Εἰς τὸ σίτι ἐβγαίναν ὀσκέψεις συγγενῶν και φίλων και ἀπεφασίσθη, κατὰ πρώτην φορὰν τὸ παιδίον νὰ ἐγγραφῆ εἰς τὸ σχολεῖον. Οἱ γονεῖς ἀδιαφοροῦν διὰ τὰ ἔξοδα—μόνον, γὰρ τὸ κυτιάζετε καλά—και τὸ παραδίδουν εἰς τὴν δευτέρα μητέρα του, τὴν Σχολὴν, ἡ ὁποία τοῦλάχιστον ἐπὶ ἕξ ἔτη θὰ τὸ ἔχη ὑπὸ τὴν σκέλην τῶν πτερυγῶν τῆς και ἀφοῦ τὸ τροφοδοτήσῃ με τὰ νάματα τῆς παιδείας και με ἑὐγενῆ και τέλεια αἰσθήματα θὰ τὸ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς γονεῖς του, γεμάτο, σφρίγος και ὑγεία και ὅπως διάφορον ἀπὸ ὅ,τι τὸ παρέλαβε ἀπὸ ἑστέρας. Φεύγει ἡ μητέρα ἱκανοποιημένη και ἡσυχῆ. Εἶναι ὁμοῦ ἡσυχῆ, ἕως τὴν ὀρισμένην ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ σχολιάσῃ τὸ πλέον τιμωδέστερον δι' αὐτὴν πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον, τὸ παιδάκι τῆς. Διότι ἕως αὐτὴν τὴν στιγμὴν, τὰ τὴν Σχολὴν ὑπηρετοῦντα πρόσωπα, τὰ τεταγμένα διὰ τὴν μόρφωσιν και περιποίησιν τῆς ὑγείας τοῦ παιδιοῦ, ἔχοντα πλήρη συναίσθησιν τῶν καθηκόντων των, εἶναι ἀγρυπνοὶ φρουροὶ και ὑποστηρικταὶ αὐτοῦ. Λοιπὸν γονεῖς ἐμπιστεύετε τὰ πλέον ἀγαπητά σας ὄντα εἰς τοὺς διδασκάλους. Ἀνάλογα με τὴν ἀγάπην τῶν παιδιῶν σας, ἀγαπήσατε και τοὺς φρουροὺς και ὀδηγοὺς αὐτῶν. Ἐννοήσατε, πόσον βαρῆα και λεπτά καθήκοντα ἔχουν οἱ διδάσκαλοι και δείξτε ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς μορφωτὰς τῶν τέκνων σας. Ὁ πατέρας με κόπους σωματικῶς φροντίζει διὰ τὴν σωματικὴν διατροφήν τῶν τέκνων του και ὁ διδάσκαλος ἀπεύθυνος και διανοητικῶς κουραζόμενος, τροφοδοτεῖ και ἐν-

δυναμώνει τὸ πνεῦμα τῶν μαθητῶν του. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι, ἐργαζόμενοι εὐσυνειδήτως ἐναντι τῆς νέας γενεᾶς, ἅς προσποθῶμεν νὰ φαινώμεθα ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς ἡμῶν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Οἱ παρακάτω γραμμὲς δὲν ἔχουν τὴν ἀξίωσι συστηματικῆς καὶ λεπτομερειακῆς μελέτης γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Γιὰ τὴν ἐξάντλησι τέτοιου θέματος δὲ θὰ ἔφθαναν οὔτε ὅλες οἱ σελίδες τοῦ Λευκώματος αὐτοῦ, οὔτε εἶναι τόσο εὐκόλο νὰ καταπιασθῆ κανεὶς μ' αὐτό. Τὸ σημεῖωμα αὐτό, πὺν γράφεται, γιὰ ὅσους δὲν ἔτιχ' νὰ διαβάσουν τίποτε σχετικὸ, εἶναι μία μικρὰ περιλήψις πὺν διεξοδικῆς μελέτης ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, πὺν θὰ δῆ ἴσως κάποτε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Ἡ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ ἀπ' τὰ παλιὰ ἀκόμη χρόνια ἦταν ἀντικείμενο ἰδιαιτέρας φροντίδας, ἀνάλογης πάντα μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ πολιτισμοῦ κάθε λαοῦ. Κι' αὐτοὶ οἱ ἀπολίτιστοι ἀκόμη λαοὶ καὶ οἱ τέλεια ἀμόρφωτοι προσπαθοῦσαν, σὺν ἀτὸ ἔνστικτο, νὰ ἐπιδράσουν οἱ μεγαλύτεροι στοὺς μικρότερους, οἱ ἰσχυρότεροι στοὺς πὺν ἀδύνατους. Ἐννοεῖται πὺς ἡ ἐπίδρασις αὐτὴ ἦταν πρωτόγονη. Περιορίζονταν μονάχα στὴ διατήρησι τῶν οἰκογενειακῶν τῶν παραδόσεων καὶ σὺν νὰ ἐξασκηθοῦν οἱ σωματικὲς τὺς ἱκανότητες γιὰ τὴν αὐτοσυντήρησι τὺς. Πολὺ ἀργότερα, ἔθνη προηγμένα πειὰ στὸ δρόμο τῆς ἐκπολιτίσεως ἀρχισαν νὰ ἐκποιοῦν τὴν ἀληθινὴ σημασία τῆς ἀγωγῆς καὶ τὴν ἐπίδρασι τῆς, σὺν ἐκπολιτισμὸ τὺς.

Δὲν ἦταν ὅμως δυνατὸν φυσικὰ νὰ ἐκτιμήσουν σ' ὄλο τῆς τὸ πλάτος τὴν ἀξία τῆς ἀγωγῆς. Ἐνοιωθῶν τὴν ἀνάγκη τῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ παιδιοῦ, χωρὶς βέβαια νὰναι ἀκόμη σὲ θέσι νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ τίς λεπτομέρειες καὶ τὸν τρόπο πὺν θὰ πραγματοποιηθῆ αὐτὴ.

Αὐτὸ φαίνεται ὀλοκάθαρι στὰ σχετικὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ἡ διαπαιδαγωγή τῶν παιδιοῦν ἦταν στὰ χέρια "παιδαγωγῶν", πὺν ἦσαν ὀλοτελὲ ἀκατάλληλοι καὶ ἀσχετοὶ μὲ τὸ ἔργο αὐτό.

Στὴν ἀρχαία Ἀθήνα γιὰ παιδαγωγοὺς μεταχειρίζονταν τὺς δοῦλους. Μάλιστα ἐκείνους, πὺν ἀπ' τὰ γηρατιά ἢ ἀπὸ ἀναπηρία εἶχαν γίνεαι πειὰ ἐπιτέως ἀχρηστοὶ γιὰ ἄλλη ἐργασία.

Τὴν κατάστασι αὐτὴ κατηρέσαε ὁ Πλάτων καὶ ἀργότερα, πὺν πὺν πειὰ ὁ Πλούταρχος γράφοντας εἰς τὸ «περὶ παιδιοῦν ἀγωγῆς» αὐτὸ, νὰ εὐρεοῦν ἀνδρείο

δὸν οἰνόπληκτον καὶ λίχνον, πρὸς πᾶσαν πραγματεῖαν ἀχρηστον, τούτω φέροντες ἔποβαλλουσιν υἱοῖς».

Ὁ Πλάτων πᾶνι ψέγει τὸν Περικλῆ, πὺν ἐμπιστεύθηκε τὸν Ἀλκιβιάδη κηδεμονομένο του, σὺν Θράκι δοῦλον, Ζώπυρον, ἀνέκων πειὰ ἀπ' τὰ γηρατιά γιὰ κάθε ἄλλη ἐργασία. Συγκρίνει μάλιστα μὲ τὸν παιδαγωγὸν αὐτοῦ τοῦ Ἀλκιβιάδου τὺς τέσσαρας παιδαγωγοὺς τοῦ Πέρσου βασιλόπαιδος, ἀπ' τὺς ὀλοοῦς ὁ πρῶτος ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ πὺν σοφός, ὁ δεῦτερος ὁ πὺν δίκαιος, ὁ τρίτος ὁ πὺν σῶφρονας καὶ ὁ τελευταῖος ὁ πὺν ἀνδρείος ἀπὸ ὀλους.

Γενικὰ ὅμως ἡ σημασία τῆς ἀγωγῆς εἶχε ἀρχίσει ν' ἀποτελῆ κοινωνικὴ ἀνάγκη.

Συστήθησαν τότε ἀεθόδητα οἱ πρῶτες συγκεντρώσεις τῶν νέων γύρω ἀπ' τὸν φιλόσοφο, τὸν ρήτορα, τὸν δῦσκαλο τέλος πάντων. Αὐτὰ ἦσαν τὰ πρῶτα σχολεῖα. Σ' αὐτὰ ἡ καίθευσις, μονομερῆς βέβαια καὶ ἀσυστηματοποίητη εἶχε γιὰ στόχο τὴν κατάρτισι τοῦ νέου, ἀνάλογα μὲ τὸ φιλοσοφικὸ σύστημα καὶ τὴν ἰδεολογία τοῦ δασκῆλου. Παρ' ὀλο ὅμως αὐτὰ μορφώθησαν ἀπὸ τότε ἀκόμη, ἀκατάλυτες ὡς σήμερα παιδαγωγικὲς ἀρχές. Στοι ὀλοκλήρη φιλοσόφων, Πυθαγόρας, Σοκράτης, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος, ἀφήσαν γιὰ παγκόσμια κληρονομία ἰνεξάντλητο θησαυρὸ ἀπὸ πὺν πὺν παιδαγωγικὰ διδάγματα.

Ὁ Πλάτων ἀφοῦ συμβουλεύει πολλὰ γιὰ τὸν τρόπο τῆς διατροφῆς τῶν παιδιοῦν στὰ 3 πρῶτα χρόνια, νομοθετεῖ καὶ παιδιαγωγεία. Μόλις πρὶν 95 χρόνια ἴδρυσαι παρόμοια ὁ πὺν ἔγερσε, ὀνομάζοντας αὐτὰ «παιδικὸς κήποις».

Ἀργότερα ὅμως, ὀλοκλήρους αἰῶνες πύλατος ἀγροματωσύνη εἶχε πύλημυρῖσι τὴν ἔθρῶπη. Ὅσους ἔξευραν καὶ μὲ ξερὴ ἀνάγκησι μονάχα, τὺς ἔδειχναν μὲ τὸ δάιτυλο. Τὰ γράμματα ἦσαν προνόμιο τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τοῦ ἀνώτερου κλήρου. Στὴν μεσαιῶνα ἡ ἔκκλησία εἶχε ἐπιβληθῆ σὲ κάθε ἀνθρώπινη ἐκδήλωσι. Πολὺ φυσικὸ νὰ γίνη καὶ ὁ μοναδικὸς ρυθμιστῆς τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὴν μεταχειρίσθη γιὰ ὀργανὸ τῆς, γιὰ νὰ διαλάση τὺς πιστοὺς σύμφωνα μὲ τίς δικῆς τῆς ἀρχῆς. Περιορίζονταν στὴν ἀρχουσα τάξι καὶ ἀπέβλεπε σὲ νὰ μορφώση ἱεροκήρυκας.

Ἡ μόρφωσις τοῦ πολλοῦ λαοῦ δὲν περιλαμβάνονταν σὲ πὺν πρόγραμμα τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Μόλις τὸν 16ο καὶ τὸν 17ο αἰῶνα ἀρχισαι νὰ δεικνύεται κάποιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν μόρφωσι τοῦ λαοῦ. Ἰδρύνονται τὰ πρῶτα σχολεῖα γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ὀπου διδάσκονται γραφή, ἀνάγνωσις, στοιχεῖα ἀριθμητικῆς καὶ ἀφθονη κατήχησι στὰ μυστήρια τῆς θρησκείας. Τὰ σχολεῖα αὐτὰ ἦσαν παραρτήματα ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν ἢ μοναστηριῶν. Στὸ ζήτημα αὐτὸ ἰδιαίτερη τιμὴ ἀνήκει στὴν μεταρρύθμισι τοῦ Λούθηρου καὶ στὴν πνευματικὴ καὶ ἀνακαινιστικὴ κίνησι πὺν προκάλεσε. Μὲ πὺν ζῆλο καὶ ἐπιμονὴ ἐπιδιώχθη νὰ γίνουν τὰ πύλητα ἱκανὰ νὰ διαβάζουν τὴν Γραφή. Ὅπου διαδόθη ἡ μεταρρύθμισι, συνδέθη μὲ τὴν ἐξάπλωσι τοῦ λαϊκοῦ σχολεῖοῦ.

Εἰδικὰ στὴν Γερμανία, μόλις τὸν 16ον αἰῶνα ἀρχισαι νὰ ἰδρύνονται τὰ πρῶτα δημοτικὰ σχολεῖα. Μὰ κα' αὐτὰ σὲ κατάστασι πρωτόγονη. Οἱ δασκῆλοι τὺς βάρβαροι, ἄξεστοὶ, ἐκτελοῦσαν ἐνγχερόως καὶ καθήκοντα σκευοφύλακα τῆς ἐκκλησίας. Νὰ τι διαβάζουμε σχετικὰ σὲ βιβλίο, τυπωμένο στὰ 1700.

« Πολλοί ἀπ' τούτους σκευοφύλακας τῆς Ἐκκλησίας ἔμαθαν καὶ κάποια τέχνη, πού τοὺς ἐμποδίζει νὰ διευθύνουν τὸ σχολεῖο. Ὁ ἕνας εἶναι μαριγκός, ὁ ἄλλος ὑποδηματῆς, ὁ τρίτος κρησάς. Ἐνῶ δουλεύουν στὸ μαραγκοῦδικό τους, ἢ στὸ κρησατάδικό τους, ἀφήνουν τοὺς πῶ μεγάλους μαθητὰς νὰ ἐπιστατοῦν στοὺς μικρότερους. Πολλὲς φορές ἔρχεται καὶ ἡ γυναῖκα τους νὰ τοὺς ἀναληρώσῃ, κα' ἄς μὴ ξεύρῃ οὔτε τὸ α. Λίγους μπορεῖς νὰ βρῆς πού νὰ κατορθώνουν νὰ ξεχωρίζουν τῆ Γενικῆ ἀπ' τὴ Λοτικῆ. Τρέμουν σὰν τοὺς Ἑβραίους στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ Γολιάθ, ὅταν πρόκειται νὰ διαβάσουν κάτι δημοσίᾳ. Ἀντὶ νὰ προσθέσουν, ἀφαιροῦν». Μὰ καὶ τὰ δικὰ μας δημοτικὰ σχολεῖα δὲν μπορούσαν φυσικὰ νὰ εἶναι σὲ καλλίτερη κατάστασι. Τὰ λεγόμενα «κοινὰ σχολεῖα» τῶν τελευταίων 3 αἰώνων λειτουργοῦσαν στοὺς νάρθηκες τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ στὰ σπίτια τῶν παπῶν. Διδάσκονταν μιὰ μηχανικὴ ἀνάγνωσι μὲ τὰ πινακίδια, τὴ φυλλάδα τὸ φτωῆχι καὶ τὸ ψαλιτήρι, γραφὴ καὶ τὶς 4 πράξεις. Ἀνώτερα ἀπ' αὐτὰ ἦσαν τὰ «Σχολεῖα» ὅπου ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ, διδάσκονταν φιλοσοφία, ρητορικὴ, μαθηματικά, Φυσικὴ καὶ κάποτε Λατινικά.

Ἐννοεῖται πὺς αὐτὰ λειτουργοῦσαν σὲ ὀρισμένους μονάχα πόλεις, στὶς παρόλιες πρὸ πάντων, καὶ στὰ νησιά.

Ἀξιοσημείωτο, εἶναι ὅτι στὸν 17ον αἰῶνα βρίσκουμε σὲ δικὰ μας σχολεῖα ἔχνη τῆς «ἀλλήλοδιδασκεικῆς μεθόδου» πού μόλις τὸν 18ον αἰῶνα ἐφαρμόσθηκε σὰν νεοτερισμὸς στὰ σχολεῖα τῆς Εὐρώπης. Ὁ Γάλλος Guillet σ' ἕνα σύγγραμμά του γιὰ τὶς ἀρχαίες καὶ νέες Ἀθῆνες, πού ἔχει ἐκδοθῆ στὰ 1673 γράφει «Στὸ σχολεῖο τῶν Ἀθηνῶν πλάγι στὸ δάσκαλο ὑπάρχουν κα' οἱ πρῶτό σχολοί, πού διδάσκουν τοὺς πῶ μικροῦς».

Τέτοια ὀργανωμένα σχολεῖα, ὅπως εἶπαμε, ὑπῆρχαν ὀλίγα καὶ σ' ὀρισμένους μεγαλοπόλεις καὶ νησιά. Περίφημα ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ἦταν, στὰ Ἐπτάνησα τὸ Φλαγγινιανὸ Φροντιστήριον, τὸ Κύπριον, ἡ Ἀκαδημία τῆς Κερκύρας, στὴν Κόπρο ἡ Σχολὴ τῆς Μονῆς τοῦ Κύκκου καὶ τῆς Μονῆς Μαχαιροῦντος, στὴ Χίο ἡ Ἱατρικὴ Σχολή, γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα «Μεγάλον Σχολεῖον» τοῦ διασημοῦ Λέοντος Ἀλλατίου, ὅπου δίδαξε καὶ ὁ Ἀντώνιος Κοραῆς κ. ἄ.

Κορωνίδα, ὅλων αὐτῶν ἦταν ἡ Μεγάλη Σχολή, τοῦ Φαναριοῦ, τὸ κόκκινο Σχολεῖον, ὅπως τὸ ἀποκαλεῖται ἀπὸ τὸ 1881 ὁ λαός. Αἰῶνες ὀλόκληρους σκόρπισε καὶ σκορπᾷ ἀκόμα ἄπλετα τὶς ζωογόνες ἀκτίνες τῆς παιδείας. Σ' αὐτὴν διδάσκονταν Φιλοσοφία, Ἀρχαῖοι, Ἑλληνες συγγραφεῖς, Θεολογία, Μαθηματικά, Φυσικὴ καὶ Λατινικά. Οἱ ἀλόφοιτοὶ τῆς καταλαμβάναν τὶς ἀνώτατες θέσεις στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ Κράτος. Ἄλλοι ἀφοσιώνονταν στὸ διδασκαλικὸ ἐπάγγελμα.

Στὰ χωριὰ ὅμως καὶ στὶς μεσόγειες κομποπόλεις τὰ σχολεῖα ἦταν σὲ νηπιώδη κατάστασι. Κάποιος σοφὸς τοῦ 18ου αἰῶνα ὁ Θεσσαλὸς Ἀλέξανδρος Ἐλλιάδης, στὸ περίφημον γιὰ τὴν ἐποχὴν του βιβλίον «Status praesens ecclesiae Graecae», τὸ 1714 γράφει: «Παπῆδες καὶ καλόγηροι δίδασκαν τοὺς νέους μέσα στὶς Ἐκκλησίας καὶ στὰ σπίτια τους. Βιβλία ἦσαν τὰ πινακίδια, δηλ. λίντες ἀπὸ χαρτί, τυλιγμένοι μὲ δέρμα. Στὴν ἀρχὴ γράφονταν σ' αὐτὰ τὸ ἀλφάβητο, οἱ συλλαβῆς καὶ οἱ λέξεις. Ὑστερα τὸ φτωῆχι λεγόμενον τοῦ Λαμασκηνοῦ, τὸ ψαλιτήρι καὶ ὁ Ἀπόστολος. Κατόπιν διδάσκονταν γραφὴ καὶ λογαριασμός. Οἱ μαθητὰί καθόνταν

πρὸς σπαρολόδι, κα' ὁ δάσκαλος ἐνόσφ δίδασκε καταγίνονταν καὶ στὴν ἰδιαίτερή του ἔργασια. Ἐρραστε δηλ. ἡ μπαλῶνε τσαρούχια».

Οἱ ἰδίαιτες γιὰ τὴν δημοσία ἐκπαίδευσιν ὅπως τὴν ἐννοοῦμε σήμερα, μπορούμε νὰ ποῦμε πὺς διατυπώθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ μὲ σαφήνεια καὶ πίστι ἀπὸ τὴν γαλλικὴ Ἐπανόστασι. Στὸ σύνταγμα τοῦ 1791 καθορίζεται ὅτι ἡ ἐκπαίδευσιν πρέπει νὰ εἶναι δημοσία καὶ κοινὴ γιὰ ὅλους τοὺς πολίτας καὶ νὰ παρέχεται δωρὸν ἢ μὲ μίσθους σὲ κίθε ἄνθρωπον. Ὁ ἀνεμος τῆς ἐλευθερίας στὴ σκέψιν καὶ στὸ λόγο πού ἄρχισε νὰ ἀνέη σ' ὅλη τὴν Εὐρώπην, δὲν μπορούσε παρὰ νὰ ἐπιδρῶ καὶ στὴν ἐκπαιδευτικὴ κίνησιν. Ἡ διαπαιδαγώγησις τοῦ παιδιοῦ καὶ ἡ μόρφωσις τοῦ λαοῦ ἄρχισε ν' ἀποτελεῖ πρόβλημα σοβαρῆς μελέτης. Ἡ ριζικὴ ἀναδιοργάνωσις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, ὕστερα ἀπὸ τὴν χρεωκοπία τῆς σχολαστικῆς μεθόδου, πού κυριαρχοῦσε ἕως τότε στὰ ὀλίγα σχολεῖα καὶ ὀλιγακλασισμοὺς αὐτῶν γιὰ τὸν φωτισμὸ τοῦ λαοῦ, ἀπέτελεσαν τὸν γενικὸ στόχον. Μεγάλῃ ὄψῃ στὴν προσπάθειαν αὐτὴν ἔδωκαν οἱ δύο φωτεινὲς φυσιογῶναι τοῦ 18ου αἰῶνα, ὁ Ρουσσὸς (1718—1778) καὶ ὁ Πισταλότσι (1746—1827). Στὰ 1762 ὁ πρῶτος ἐκδίδει τὸν Αἰμίλιον. Μὲ τὸ ἔργον του αὐτὸ βάζει ἰταλῶς νέας βῆσεις συστήματος ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ. Ζητεῖ τὴν τέλεια φυσικὴ ἀγωγή.

Στὰ 1773 ὁ Πισταλότσι ἀνοίγει τὸ πρῶτον τοῦ σχολεῖου ἀπὸ φτωχὰ παιδιὰ τῆς ἐπαίδευσιν.

Στὰ 1800 ἰδρύει τὸ πρῶτον ἰδιωτικὸν ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα μὲ ὀρφανοτροφεῖον καὶ δασκαλεῖον. Σὲ λίγο αὐτὸ γίνεται περίφημον κέντρον παιδαγωγικοῦ πειραματισμοῦ. Ἀκολουθοῦν τὰ τρία περίφημα παιδαγωγικά του ἔργα, «οἱ ἑσπερινὲς ἡμέραι», πού ἀποτελοῦν τὸ παιδαγωγικὸν του πιστεῖον, «ὁ Λινάρδος καὶ ἡ Γερτρούδη», μὲ τὸ ὅποιον ἔγινε γνωστὸς σ' ὅλον τὸν κόσμον καὶ «Πὺς ἡ Γερτρούδη μορφώνει τὰ παιδιὰ της».

Ὁ Πισταλότσι μὲ τὴν ἀπέραντη ἀγάπην του καὶ τὴν ξεχωριστὴν λατρεῖαν του πρὸ παιδῆ, ὑπῆρξε χωρὶς ἀμφιβολία ἡ πῶ φωτεινὴ παιδαγωγικὴ φυσιογνωμία τῶν τελευταίων αἰώνων. Ἐπῆδρασε στὴν ἐξύψωσιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖου, ὅσο κανεὶς ἄλλος. Εἶναι ὁ πρῶτος ἴσως πού ἐκτίμησε τὴν σημασίαν καὶ τὴν δύναντον τῆς ἐκπαίδευσινος γιὰ τὸν ὕψωμὸν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ πού ἐργάσθηκε ἀδιάκοπα καὶ ἀγωνίσθηκε ἐπίμονα γι' αὐτό.

Εἶναι ὁ πρῶτος παιδαγωγὸς πού ἐτόνισε τὴν ἐννοίαν τῆς ἀτομικότητος στὴν παιδαγωγικὴ. Πού ἐτόνισε πὺς ἡ παιδαγωγικὴ πρέπει νὰ ξεκινᾷ ἀπὸ τὶς ἰμμετες ψυχικὰς δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ τὶς βοηθῇ στὴν αὐτοανάπτυξιν τους. Ἐβῆλε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἐποπτεῖαν γιὰ βῆσιν τῆς μορφώσεως. Ξεφορτώσε τὸ σχολεῖον τῶν λόγων (verbalismus), ἔβῆλε τὸν ρεαλισμὸν στὰ σχολεῖα κα' ἔγινε ὁ θεμελιωτῆς τοῦ σχολεῖου τῶν πραγμάτων. Μὲ τὴν ἰδέαν τῆς αὐτενεργείας, στὴν ὁλοκλήρῃ ἔδωκε ξεχωριστὴν σημασίαν, ἔγινε ὁ πρόδρομος τοῦ σημερινοῦ σχολεῖου, τοῦ σχολεῖου τῆς ἐργασίας.

Ἐκτοτε ἀρχεῖ σιαθερὰ πειὰ ἡ ἐξέλιξις τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖου. Ἡ τέχνη τῆς μορφώσεως τοῦ παιδιοῦ ἐξελλίσσεται σὲ ὀλόκληρην ἐπιστήμην, πού τὸ στερέωμά της φωτίζει ἐξέχουσας φυσιογνωμίας παιδαγωγῶν καὶ ψυχολόγων.

Rein, Herbart, Wattz, Ziller, Gaudig, Dekroly και άτέλειων σειρά σοφών παιδαγωγών συναγωνίζονται στον Ιερό και τίμιο στίβο της διαπαιδαγωγής του παιδιού με την τελειοποίηση του δημοτικού σχολείου.

Για να σχηματισθῆ μιὰ ἀπλή ἰδέα μονάχα της σημασίας πού ἀποδίνεται σήμερα ἀπό τὰ διάφορα ἔθνη στην δημοτική παιδεία ἀναφέρουμε τὰ ἐξῆς ἀπό στατιστική τοῦ 1930 τῶν σχολειῶν τῆς Βιέννης, πού θεωροῦνταν τότε πρότυπα δημοτικά σχολεία.

Ὁ σχολικός προϋπολογισμός μονάχα τῆς πόλεως τῆς Βιέννης ἀνέρχονταν σὲ 75 ἐκτομμύρια λίρες. Ἡ παιδαγωγική βιβλιοθήκη περιλάμβανε 152.000 τόμους παιδαγωγικῶν βιβλίων καὶ 500 παιδαγωγικά περιοδικά.

Για νὰ ἀναγνωρισθῆ κανεὶς δημοδιδάσκαλος δὲν ἄρκοσε μονάχα τὸ δίπλωμα τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐπρεπε νὰ φοιτήσῃ καὶ 3 χρόνια σὲ εἰδικὸ διδακτολεῖο.

Ἀλλὰ ἄς ρίξουμε καὶ μιὰ ματιὰ γύρω μας. Θὰ δοῦμε τὴ θετική ἐργασία πού συντελεῖται καὶ τὴν ξεχωριστὴ καὶ πολυμερῆ φροντίδα πού καταβάλλεται ἀπ' τὴν Κυβέρνησι τῆς Δημοκρατίας μας γιὰ τὴν τελειοποίησι καὶ τὸν πολλαπλασιασμό τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Δημοτικῶν σχολειῶν. Ἐνας πραγματικὰ ἐκπαιδευτικὸς ὄργανός, πού φανερώνει τὴ σημασία, πού ἀποδίδεται στὸ ρόλο τοῦ δημοτικοῦ σχολείου γιὰ τὴ μόρφωσι καὶ τὴν ἠθικὴ διάπλασι, καὶ ἐπομένως αὐτὴ τὴν ἐπίστασι τοῦ ἔθνους.

Καινούριο παλμό στον ὄργανό αὐτὸν ἔδωκε τελευταία καὶ πάλι ὁ Ἐθνικός Ἀρχηγός, με τὸ μνημειώδες διάγγελμά του τῆς 9 Μαΐου 1944 στὴν νεολαία.

Οἱ σοφὲς Του συμβουλές, οἱ γενναῖες ἐνθουσιασμοὶ γιὰ τὰ γράμματα παροτρύνσεις Του, ἀποτελοῦν πραγματικὴ πηγὴ ἐμνεύσεως γιὰ τοὺς νέους καὶ καθιερώνουν ἐπίσημα, γιὰ ἄλλη μιὰ φορά, πὼς τὴν πρωταρχικὴ θέσι στις φροντίδες καὶ τὴν μέριμνα τῆς Δημοκρατικῆς μας Κυβερνήσεως ἑξακολουθεῖ νὰ κρατῆ πάντα ἡ μόρφωσις καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τῶν νέων, δηλ. τὸ Σχολεῖο.

Γιὰ ὅσους παρακολουθοῦν τίς σχετικὰ προσπάθειες γιὰ τὸν προσωπολατρεπὸ τοῦ μεταπολεμικοῦ σχολείου στις νέες κοινωνικὰς καὶ ἄλλες συνθήκες, πού θὰ δημιουργηθοῦν ἀναπόφευκτα, μόλις μᾶλλον τὸ σπασθῆ τὸ θῆκη του, δὲν εἶναι ἄγνωστη ἡ σοβαρὴ καὶ θετικὴ ἐργασία πού γίνεται ἀπ' τὴν Ἀγγλικὴ καὶ Ἀμερικανικὴ κυβέρνησι στὸ κεφάλαιο αὐτό.

Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας γιὰ τὸ 1945 ἀξήθησε κατὰ 25 (+)0. Διαταγὴ δὲ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν δίνει δικαίωσιν ἀπόλυτης προτεραιότητος στὴν ἀποστράτευσι γιὰ τοὺς νέους ἐκείνους, ἀλόφοιτος γυμνασίων ἢ πανεπιστημίων, πού θὰ ἀναλάβαναν ἑστέρη ἀπὸ δύο χρόνια εἰσεὶ μόρφωσι ἀπὸ τοῦ κράτους, νὰ ἐπιδοθοῦν στὸ διδασκαλικὸ ἐπάγγελμα. Ὁ νέος πάλι ἐκπαιδευτικὸς νόμος, πού τέθηκε σὲ ἐφαρμογὴ ἀπὸ τῆς 2 Ἀπριλίου, μεταρρυθρίζει σχεδὸν ριζικὰ τὴν ἀγγλικὴ ἐκπαίδευσι.

Σύμβολο τοῦ καινούριου νόμου εἶναι, πὼς εὐτυχισμένη παιδικότητα καὶ ἀσφαλέστερη ἐπιτυχία γιὰ ἓνα καλλίτερο μέλλον.

Ὁ νόμος δίνει στὴ νέα γενεὰ τὸ δικαίωμα σὲ ἀπόλυτη ἰσότητα ἐξέλιξης.

Ἡ παιδεία εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἕως τὰ 16 χρόνια καὶ διαβαθμίζεται σὲ *νηπιαγωγεία, κατώτερα δημοτικὰ σχολεῖα καὶ σχολεῖα Μέσης παιδείας*.

Αὐτὰ πάλι χωρίζονται σὲ *Κλασικά, Ἐγκυκλοπαιδικὰ καὶ Τεχνικά*.

Ἡ ἐκπαίδευσις ὁμοῦ συναχίζεται καὶ ἕστερα ἀπὸ τὸ ἕτος. Μονάχα τὰ μαθήματα περιορίζονται σὲ μιὰ μέρα τὴν ἑβδομάδα, δηλ. 48 μέρες τὸ χρόνο.

Ὁ νόμος προβλέπει τὴ σύστασι, ἐπιτροπῆς πού θὰ ἐπιβλέπη ὄχι μονάχα τὰ παιδιά, πού καὶ μετὰ τὴν ἀποφοίτησι τους θὰ ἑξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τάσεις νὰ παρασιρατήσουν, μὰ πού θὰ ἐπιβάλλη καὶ κρινέσσι στοὺς γονιούς, πού θὰ ἀποδειχθοῦν ἀνάξιοι τοῦ προσορισμοῦ τους.

Ἐπίσης ὁ νόμος ὑποχρεώνει τίς δημοτικὰς ἀρχὰς κίθι περιφερείας νὰ δύνουν δωρεάν στὰ παιδιά τῶν δημοτικῶν σχολειῶν γάλα γιὰ πρόγευμα καὶ τὸ μεσημερινὸ φαγητό. Ἡ παιδεία εἶναι δωρεάν γιὰ ὅσους ἀμείβονται κάτω ἀπὸ 5,50 ἀγγλικὰς λίρες τὴν ἑβδομάδα.

Ὅταν ὁμοῦ δὲ αὐτὰ θεωροῦνται πὼς ἔλυσαν τελειωτικὰ τὸ πρόβλημα τῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ μορφώσεως τοῦ παιδιοῦ. Γι' αὐτὸ ἔχουν σχηματισθῆ ἐπιτροπὲς ἀπ' τοὺς πὼ μεγάλους παιδαγωγούς καὶ ἀπὸ ἐπιστήμονας, μελετητὰς τῆς παιδικῆς ψυχῆς γιὰ τὸν καταρτισμὸ καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ τελειότερου παιδευτικοῦ συστήματος. Μελετᾶται ἐπίμονα ὁ τρόπος, με τὸν ὁποῖον θὰ κατορθώσουν νὰ ἐμβαθύνουν πὼ σταθερὰ καὶ νὰ πλησιάσουν πὼ κοντὰ στὴν παιδικὴ ψυχὴ, γιὰ νὰ τὴν διαπλάσουν ὅσο μποροῦν ἀσφαλέστερα.

Ὅλοι τους ὁμοῦ πού κατακλιστήκαν με τὸ σπουδαιότατο καὶ πραγματικὰ δύσκολο αὐτὸ πρόβλημα συμφωνοῦν σ' ἓνα πρᾶγμα. Παραδέχονται πὼς στὸ μεταπολεμικὸ σχολεῖο ἡ κατευθύνουσα γραμμὴ θάνα ἡ *πανανθρώπινη* ἰδέα. Ἡ προσπάθεια δηλ. νὰ ξεριζωθῆ ἀπ' τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ κάθε μῖσος γιὰ τὸν συνάνθρωπο, ὅποιος καὶ νὰ εἶναι. Νὰ ἀγκαλιάσῃ ἡ παιδικὴ ψυχὴ με εὐκρινῆ ἀγάπη καὶ ἐνθουσιασμό κίθι τι κίθι καὶ εὐγενικό, ὅπου κα' ἂν τὸ συναντήσῃ.

Τὸ μεταπολεμικὸ δηλ. σχολεῖο, θάχη, ὅπως τοῦλάχιστον διαφαίνεται, γιὰ σύμβολό του τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου «*Οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καὶ θῆλυ, οὐκ ἐνὶ Ἑλλῆν καὶ Ἰουδαίος. Πάντες εἰς ἓσμέν.*»

Ἡ ἐξέλιξις ὁμοῦ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τὰ τελευταία χρόνια, ἀπὸ καθαρὰ ἐπιστημονικῆς καὶ παιδαγωγικῆς πλευρᾶς ξεπερνᾶ τὰ ὅρια καὶ τὸ στόχο τοῦ παρόντος.

Μονάχα, γιὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ διαφορὰ, ἡ τεράστια διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ παλιὸ καὶ στὸ καινούριο σχολεῖο εἶναι ἀρκετῆς οἱ παρακάτω λίγες γραμμές, σὰν κατακλιεῖδα τοῦ παρόντος.

Στὴν ἐξόθουρα τοῦ παλιοῦ σχολείου διάβαζε κανεὶς με μεγάλα γράμματα «*ἀρχὴ σοφίας, φόβος Κυρίου*». Καὶ ἀμέσως σκιαζόνταν με τὴν ἀνάμνησι τοῦ δασκίλου με τίς ἀγριοφωνάρες, με τὸ φοβερὸ φάλαγγα, με τὸ σύμβολό του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὴ βέργα, μακρὰ πολλές φορές πολὺ, γιὰ νὰ φθάνη ὡς τὸ τελευταῖο θρανίο.

Στὴν ἐξόθουρα τοῦ σημερινοῦ καὶ τοῦ αἰριανοῦ σχολείου θάνα χαραγμένες με χρυσὰ γράμματα οἱ λέξεις: «*Παιχνίδι, ζωὴ, χαρὰ*».

Τὸ παιδί στὴν ἀτμόσφαιρα καὶ στὸ πνεῦμα τοῦ νεώτερου σχολείου δὲν εἶναι

καταδικασμένο να βρίσκεται κάτω απ' την ακουστική, πνευματική κηδεμονία του σήτορα και ελεγκτού δασκάλου. Μα οδηγείται κατάλληλα με τις Ιδικές του δυνάμεις και με τον ανάλογο βαθμό του ψυχικού του κόσμου να νοιώση και να χαρή την κοινή Ζωή του Σχολείου.

Το νεώτερο σχολειό στηρίζει όλο του το έργο στις δημιουργικές δυνάμεις του παιδιού.

Κέντρο όλης της κινήσεώς του είναι οι πολλαπλές διακλαδώσεις της θελήσεως δηλ. ήθικη, κοινωνική, θεησκευτική, και αισθητική. Μ' αυτόν τον τρόπο το πρόβλημα της Αγωγής και της Μορφώσεως πήρε βαθύτερη κατεύθυνση απ' εκείνην που καλλιτεροῦνταν στο παλαιό σχολειό.

Κ. Γ.

''ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΥΞΟΜΕΝΟΙΣ,,

Έκει πέρι στους πρόποδας ενός λόφου ήταν χτισμένο το χωριουδάκι Μικρά μικρά κι' ανάριμ τα σπιτάκια του. Στη μέση ένας αιωνόβιος πλάτανος, ή πλατεία του χωριού με το «αριστοκρατικό του» καφενείο.

Έκει σύχναζαν οι καλοί καλοί του χωριού. Πρόκριτοι, δημογέροντες, γενικά ή κρίμα του χωριού.

Στην άκρη της πλατείας ή Έκκλησίτσα ολοκάθαρη, βαμμένη με λουλακι χρώμα, με σιδερένια κάγκελα στα παράθυρα. Το κομψό καμπαναριό της ξεχωρίζει από πολύ μακριά. Στόν δενδρόφυτο κήπο, που περιβάλλει την εκκλησία, κάθε τόσο συναντιās από μία μαρμαρένια πλάκα. Είναι ο τάφος ή κάποιου Διολότη που πέθανε εκεί, ή του παπᾶ του χωριού που θάμνητος, ή κάποιου πρόκριτου, που για το καλό πώκαμε στο χωριό αξιόθηκε την τιμή να ταφή εκεί.

Λίγο έξω απ' την πόρτα του κήπου ή μοναδική βρύση του χωριού κι' α' κούραστα τα γάργαρα κρυσταλλένια νερά της. Έκει συναντώνται οι κοπελλίς του χωριού κάθε πρωί, πῶρχονται με τις στάμνες, άλλες στόν ώμο, κι' άλλες στη ράχη με νερό. Έκει τᾶ ψιλολένε λιγάκι όσο νᾶλθη ή σειρά τους. Έκει κάποις πλέκονται και τᾶ ειδύλλια, που ἀποτελοῦν για το χωριό, μέρες θέμα, ήμιλίς κι' κουτσομπολιού.

Πέρα, μέσα στόν κήπο, σέ μία άκροῦλα το σχολειό. Μονόπατο, βαμμένο με κερμαιδί χρώμα για νᾶ ξεχωρίση.

Λημποκαλί μέσα απ' την καθαριότητα. Στη μία απ' τις τέσσερις αΐθουσες ο δάσκαλος κρατᾶ στο χέρι του ένα βιβλίο, χωρίς ξώφυλλα, μισοσχισμένο και κάτι

διαβάζει στα παιδιά. Αὐτά, μικροί περισίγτοι, ξυτόντοι με ένα πουκιμισόκι από φαντό έντόλιο ὕφασμα και με παντελόκι μακρὸ σχεδὸν ὡς τὸν ἀστράγαλο απ' τὸ ἴδιο ὕφασμα, ἄλλο χρώμα. Στὰ χέρια τους δὲν μπορεῖς νὰ ξεχωρίσης τὸ πραγματικό τους χρώμα. Είναι ή ἐποχή τῶν καρδιῶν. Τᾶ πόδια τους κατάμαυρα, απ' τὸ ἥλιόκαμμα, ὄλο τσουγγραγιές και μύλωπες. Τὸ πρόσωπό τους ξεφλουδισμένο απ' τὴν κίψα τοῦ ἡλιου.

Καθισμένοι ὀπως ὀπως ἔστα θρανία τους παρακολουθοῦν με φανερό ἰνδιαφέρον κάτι που τους διαβάζει ὁ δάσκαλός τους. Τὴ στιγμή εκείνη ξαφνικά ἀνοίγει ή πόρτα. Μπαίνει μέσα κάποιος, ντυμένος διαφορετικά με χαρτοφύλλα στο χέρι και με τὸ κλασσικό μπαστούνι. Ὁ δάσκαλος τᾶ χάνει. Είναι ὁ ἐπιθεωρητής. Κουμβώνεται ἄμσως και με μελιστάλαχτο μειδίαμα καλωσορίζει τὸν ἐπισκέπτη, δίνοντάς του δειλά δειλά τὸ χέρι. Οι μικροί κατὰ διαταγή τοῦ δασκάλου τους σηκώνονται στο πόδι για τὸ ἐπίσημο τὴς ὑποδοχῆς.

Κιτόνιν κίθονται πάλι. Θρονιάζεται και ὀλιθεωρητής στο ἰδιαίτερο κάθισμα, που τῶριαν βιατικά απ' τὸ γειτονικό σπίτι τοῦ προέδρου τὴς ἐπυροποιτικῆς και τὸ μᾶθημα συνεχίζεται. Ὁ δάσκαλος ἐξακολουθεῖ, πὸ ζωηρᾶ τώρα και με περισσότρη σιόμφη νὰ διαβάζη κάτιο, καλογραμμένο φαίνεται διήγημα απ' τὸ μισοσχισμένο βιβλίο που κρατοῦσε. Σᾶν τελείωσε, ὁ ἐπιθεωρητής ρωτᾶ τοῦ δασκάλου «τίνος είναι τὸ βιβλίο που κρατεῖτε;»

Κόκκαλο ὁ δάσκαλος. Στρέφει στην ἀρχή νὰ δῆ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως. Τὸ πρῶτο φύλλο λείπει. Κομπιάζει, ξεροκαταπίνει. Τέλος ἀναστενάζει ἀνακουφισμένος. Βγῆκε απ' τὴν ἀδέξοδο. Στην ἀρχή τοῦ βιβλίου διαβάζει με ξεχωριστᾶ γράμματα μιᾶ λέξη. Σώθηκε.

Στρέφεται στόν ἐπιθεωρητή και με ὕφος ἀνθρώπου που ἐπὶ τέλους ἤρθε ὀ,τι ζητοῦσε, ἀπαντᾶ «Τοῖς ἐντευξομένοις», κύριε Ἐπιθεωρητά.

Χαμογελά ἀνεπαίσθητα ὁ ἐπιθεωρητής και θαυμάζοντας τὴν πολυμάθεια τοῦ δασκάλου φεύγει και .... ἀκόμη φεύγει.

Κ. Γ.

Σημ. Στὸ παλαιὸ βιβλίο ὁ συγγραφέας στόν πρόλογο του ἀποκρίνονταν με τὴ λέξη «τοῖς ἐντευξομένοις» σ' ἐκείνους που θᾶ τύχαινε νὰ διαβάσουν τὸ ἔργον του. Σᾶν τᾶ λέμε «Σ' ἐκείνους που θᾶ με διαβάσουν.»

PRIMUM VIVERE.

Κάθε τι στον κόσμο έχει διό ύψαις, μιὰ πνευματική, ιδανική, εὐράνια καὶ μιὰ ὕλική, σαρκική, ἐπίγεια.

Πλάγι στον ἄνθρωπο τῆς σκέψεως, τὸν αἰσθηματικό, βρίσκεται πάντα καὶ ὁ θετικιστὴς μετὰ τὸ νοῦ στραμμένο στὰ γήινα, τὰ χαμοσυρτί.

Ὁ ἕνας πετᾶ στὸ σύννεφα, γυρεύει νὰ ἀκολουθήσῃ ἰὸν ἥλιο στὸ βραδυνοῦ του ταξίδι, ὁ ἄλλος ἀγαπᾷ τὴν γῆ, μετὰ τὴν ὕλη τῆς, καὶ τὸν συγκινεῖ.

Ποιὸς ἀπ' τοὺς δυὸ ἔχει δίκαιο ἀκόμα δὲν ἐξακριβώθηκε. Ποιὸς ποιόνα ἐλάγιασε καὶ τὸν ὠδήγησε στὸν κακὸ δρόμο θάργγῃ νὰ φανερωθῆ.

Γιατὶ οἱ δυὸ αὐτοί, Σιαμαῖοι ἀδελφοί, μετὰ γυρισμένα τὰ νῶτα, μὰ ἀχώριστοι πάντα καὶ σφιχτοδεμένοι θὰ διασκελλίζουν, τίς βουνοκορφές, καὶ ἀλυσίδα ἀποτελοῦνε τὸ δρόμο τῆς ζωῆς.

Ἡ ἐπιστήμη, ἡ παιδαγωγική, ἀπ' τὴ θεωρία θὰ καταλήξουν στὴν πράξι.

Οἱ ἐργάτες καὶ τῶν δυὸ δὲν μποροῦν ν' ἀποσπασθοῦν ἀπ' τὴν ὕλη.

Ὅπου καὶ ὅποτε παραγνωρίσθηκε ἡ ἀλήθεια αὐτή, οἱ συνέπειες ἦταν πάντα θλιβερές. Ὁ ἐπιστήμων, ὁ δάσκαλος, ὅταν ἀπ' τὴ θεωρία ἀναγκαστικὰ κατεβῇ στὴν πράξι γίνονται ἐπαγγελματίαι.

Καὶ σὰν τέτοιοι ἀποτελοῦν τὸν κόμβο πολὺπλοκου οἰκογενικοῦ καὶ κοινωνικοῦ προβλήματος.

Παντοῦ ἡ ἐξέλιξι τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖοῦ κορμινοβάησε, καθυστέρησε. Προηγῆθησαν τὰ ξεσκεπάσματα ἄλλων ἐκδηλώσεων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, τέχνη, βιομηχανία, μέσα συγκοινωνίας, ἐπιστήμη, καλλιτεχνία.

Ἡ καθυστέρησις ὅμως τῆς παιδαγωγικῆς εἶναι ὀλοφάνερη. Καλλιτεργήθηκε καὶ ἄλλὰ καὶ δὲν θάμαστε μακρὰ ἀπ' τὴν ἀλήθεια ἂν ποῦμε πὼς ὡς σήμερον ἀκόμη βρίσκεται στὰ σπάργανα (π. χ. πειραματικὴ παιδαγωγική, παιδολογία.)

Ὁ λόγος ἀλούστατος. Ποτὲς, σὲ καμιά χώρα ὁ πακτωλὸς τοῦ δημόσιου πλούτου δὲν στραίφηκε στὴν ἐκπαίδευσιν.

Τελειότατα νοσοκομεῖα, ἀριώτατα θεατρικά καὶ κινηματογραφικά μέγαρα, καλλιτεχνικώτατα καὶ ἐπιστημονώτατα κτιερένα φέδρα συναντῆς πανικῶ. Σπανιώτατα ὅμως θὰ βρῆς καὶ κτίρια σχολειῶν, καὶ νὰ ἀνταποκρίνωσθαι στὸν προορισμὸ τους.

Σὲ καμιά χώρα τὰ σημαντικώτερα δημόσια ἔργα δὲν εἶναι τὰ σχολεῖα.

Ὁ δάσκαλος παντοῦ θεωρήθηκε ἕνας ἀπ' τοὺς τελευταίους πολίτας στὴν οἰκονομική του θέσι.

Στὸ δικό μας δὲ τὸ στενὸ, στενωπὸ κοινοτικό περιβάλλον τὸ σχολεῖο καὶ δὲν ἀποτελεσε τὸ ἀντικείμενο σοβαρῆς, καὶ ὀργανωμένης φροντίδας.

Γιὰ τὸ νεκρὸ καὶ ἀψυχο συντελεστὴ τοῦ σχολικοῦ ἔργου, δηλ. γιὰ τὸ κτίριο,

συχρὰ λαμβάνεται κάποια μέριμνα. Καλλωπισμὸς ἀνάλογος μετὰ τὴν καλαισθητικὴ ἱκανότητα τοῦ ἐφόρου, βάψιμο ἐξωτερικὸ καὶ ἐσωτερικὸ, ἐπιδιόρθωσις, κάποτε ἐπιβαλλόμενη, καὶ κάποτε γιὰ διάφορους ἄλλους λόγους, δὲν εἶναι σπάνιες ἐνδείξεις ἐνδιαφέροντος.

Μὰ γι' αὐτὴ τὴν ψυχὴ τοῦ σχολεῖου, γιὰ τὸν κύριο καὶ ἥρωικό συντελεστὴ τοῦ σχολικοῦ ἔργου, γιὰ τὸ δάσκαλο τοῦ φροντιστῆ Ἰπποκλείδην.

Προκειμένου γιὰ ὁποιοδήποτε ἄλλο κοινοτικό λειτουργό, κάθε φροντίδα καταβάλλεται γιὰ νάχη τὰ προσόντα, καὶ χρειάζεται ἡ θέσις γιὰ τὴν ὁποία προορίζεται, γιὰ τὸ δάσκαλο τὸ μόνο προσόν καὶ ζητεῖται εἶναι νὰ εἶναι ... φθηνός.

Κάθε μέριμνα σχεδὸν παρελαύνουν στὶς οἰκείες στήλες τῶν ἐφημερίδων οἱ δωρεῖς: ἀνωνύμων καὶ μὴ ὁμογενῶν γιὰ τὸ ὄργανοτραφεῖο, τὰ οὐσεία, τὰ γηροκομεία μας. Διάβασε ὅμως ποτὲ κανεὶς ἢ ἔμαθε τοῦλάχιστον τὴν δωρεὰ κανενὸς γιὰ τὴν προμήθεια καμιάς συλλογῆς φυσικῶν ἢ χημικῶν ὀργάνων, ἢ φυσικῆς ἱστορίας ἢ γυμναστικῶν ὀργάνων ἢ γιὰ ὅ,τι δῆποτε ἄλλο, καὶ ἀποτελοῦν τοὺς ἀνεύμονας κάθε σχολεῖοῦ καὶ καὶ σπεροδύνται ὀλοτέλα τὰ δικά μας.

Δὲν εἶναι κα' αὐτὸ ὀλοφάνερη ἀπόδειξι: ὅτι παραγνωρίζουμε τὴ σημασία τοῦ σχολικοῦ ἔργου, ὅτι δὲν ἀγαποῦμε ὅσο καὶ ὅπως πρέπει τὸ σχολεῖο.

Ὅτι λείπει ἀπὸ μᾶς τὸ θαυματουργὸ καὶ δημιουργικὸ ἐνδιαφέρον, καὶ ἦταν ἄλλοτε κάθε κίνητρο τῆς παληῆς μας γενιᾶς, γιὰ καίνο μάλιστα γιὰ τὸ ὅποιο ἔπρεπε πρώτα καὶ κύρια νὰ ἐκδηλώνεται, γιὰ τὸ σχολεῖο.

Δὲν λείπουν βέβαια οἱ ἐκτιμητὲς τοῦ σχολικοῦ ἔργου. Μὰ κα' αὐτοὶ εἶναι ὀλίγοι χωρὶς τὴν δύναμι, ἴσως καὶ τὴν ἀρμοδιότητα, νὰ ἐξουδετερώσουν τὴν ἀντίδρασι τῶν πολλῶν.

Κι' αὐτοὶ οἱ πολλοὶ εἶναι ἐκείνοι καὶ εἴτε ἀπὸ ἔλλειψι τῶν ἀπαιτούμενων συντελεστῶν γιὰ τὴν ἐκτίμησι τῆς σημασίας τοῦ σχολεῖοῦ, εἴτε ἀπὸ κακὴ ἀντίληψι, ὀπῆσαν, πάντα οἱ κύριοι ὑπεύθυνοι τῆς σχολικῆς μας κακοδαιμονίας. Παραβᾶλλουν χίλια δυὸ ἐμπόδια, ἐφευρίσκουν εἰδῶν εἰδῶν προσφάσεις, ἀναμασσοῦν κοικίλες, δικαιολογίες γιὰ τὴν ἀρνητικὴ ἀπέναντι τοῦ σχολεῖοῦ ὑποστήριξι τους.

Ἡ κλασικὴ του; ἐποδῶς εἶναι «τὰ σχολεῖα μας δὲν κάνουν τίποτε».

Γιὰ νὰ εἰμεθα εἰλικρινεῖς, δὲν ἐθελουφλοῦμε στὴν σημερινὴ κατάστασι τῶν σχολειῶν μας, ὅτι ὑποστηρίζουμε πὼς εἶναι πρότυπα.

Μὰ τὸ καλὸ σχολεῖο, δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐσωτερικῆς ὀργανικῆς ἐξελίξεως. Αὐτὸ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀρνηθῆ.

Ἡ ὄθησις ἔρχεται ἀπ' ἔξω. Οἱ κυριώτεροι παράγοντες τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης καταστάσεως τοῦ σχολεῖοῦ βρίσκονται ἔξω ἀπ' αὐτό.

Αὐτοί, ἴσως ἀθελά τους, ἴσως ἀπὸ κακὴ ἀντίληψι τῶν πραγμάτων, ἴσως ἀπὸ ἄγνοια—πάντως ἀσυγχώρητη—γιὰ τὸν ἕνα ἢ γιὰ τὸν ἄλλο λόγο, αὐτοὶ εἶναι οἱ ρυθμιστές.

Αὐτοί, οἱ ἔξωτικοὶ παράγοντες, καὶ θεωροῦνται ἀνεύθυνοι, αὐτοὶ εἶναι οἱ ὑπεύθυνοι συντελεστὲς τῆς κακομοιρίας τῶν σχολειῶν μας.

Γιατὶ τὸ σχολεῖο θεωρήθηκε πάντα σὰν κατὰ παιδιακίσι, ὁ δάσκαλος σὰν μισομαρὸ, ἀφοῦ ἔχει νὰ κάμῃ μετὰ παιδιὰ. Ἡ ἐργασία τοῦ δασκάλου δὲν τιμῆθηκε καὶ δὲν ἐφώθη μετὰ τὸ μοναδικὸ μέσο, καὶ ἐκμιμάται καὶ ὑψώνεται—στὰ

μάτια του κόσμου κάθε εργασία, με την πλούσια ἀπολαβή και τὰ ἐπακόλουθα της.

Τί ἀπαίτησι ἢμπορεῖ νᾶχη κανείς, ἢ τί ἀπόδοσι περιμένει ἀπὸ ἀνθρώπους πού μείναι νικημένοι τῆς βίης; Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς δημιουργικῆς τους ὁρμῆς ξοδεύεται στὴν πάλη γιὰ τὶς ταπεινότερες ἀνάγκες. Δὲν εἶναι σὰν εἰρωνεία, σὰν περίπαιγμα νὰ μιλή κανεὶς γιὰ ζωὴ καὶ ἐπιστήμη, πού ξανακαινοτριώνονται, γιὰ τὴν ἐξέλιξι τῆς φιλοσοφικῆς ἢ τῆς πειραματικῆς παιδαγωγικῆς σὲ ἀνθρώπους, πού ὁ σκληρὸς ἀγῶνας γιὰ τὴ συντήρησι καὶ ἡ συνείδησι τῆς περιφρονησεως γιὰ τὸ ἔργο τους τοὺς ἀφήρσεσθε κάθε διαθέσι καὶ κάθε ἱκανότητα νὰ ἀντικρῦσουν τὰ ζήτήματα αὐτὰ μὲ ὅλον τὸ εἶναι τους. Ὁ ἐνθουσιασμὸς γεννιέται ἀπὸ τὸ ξεχείλισμα τῆς ζωῆς, μᾶς ζωῆς πού ἀγκαλιάζει τὸν κόσμον γύρω, πού δέχεται, ἀφομοιώνει, δημιουργεῖ. Γιὰ νὰ μπορῆ ὁμοῦ κανεὶς νὰ ἀφοσιωθῆ ὁλόψυχα στὸ ἔργον του, ὅταν μάλιστα αὐτὸ εἶναι ἐκδήλωσις τέτοιας πνευματικῆς ζωῆς, πρέπει νὰναὶ ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ταπεινὴ σκέψι, πού γεννᾶ ἢ ἀνάγκη καὶ παρθένοσ ἀπὸ κάθε περισπασμὸ γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τῶν ἀπαραίτητων ὕλικῶν ἀναγκῶν. Καμιά ἐκπαιδευτικὴ ὁργάνωσις, καμιά διδακτικὴ καινοτομία δὲν ἔχει σημασία, ἂν δὲν δοθοῦν στὸν δάσκαλον τὰ μέσα νὰ ζῆσι. Τότε μονάχα θάναὶ δυνατὸ νὰ ἀφοσιωθῆ ὁλόκληρος στὸ ἔργον του μὲ ἡρεμὴ ψυχικὴ διαθέσι. Τότε μονάχα θάχουμε δικαίωμα νὰ ζητήσουμε καὶ ἀπὸ τὸν δάσκαλον κατὰ παραπάνω, ἀπὸ ὅ,τι μᾶς προσφέρει σήμερα. Ἰερὸτητα ἀτοστολήσ, εὐαγγελικὴ καρτερία ὑψηλὸς ἱπροορισμὸς, δλαῖ αὐτὰ τὰ χρυσᾶ καταλότια, μὲ τὰ ὁποῖα εἰρωνευόμενοι χωρὶς ἀμφιβολία νομίζουν πὼς ξεγελοῦν τοὺς δασκάλους σὰν μικρὰ παιδιὰ, εἶναι καλὰ καὶ ἅγια.

Μὰ δὲν ἢμπορεῖ κανεὶς, ὅσο καὶ ἂν θέλει, νὰ μὴ δίνῃ σημασία καὶ στὰ γῆινα.

Ἔτσι εἶναι πλασμένος ὁ ἀνθρώπος. Ἀπὸ σῶμα καὶ ψυχὴ. Ὁ δάσκαλος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κάμη ἐξαίρεσι

«Primum vivere, ~~est~~ philosophare.»

Κ. Γ.

ΑΠΟΚΡΗΑΤΙΚΗ ΦΑΡΣΑ

Στὴν ὀγδόη τάξι τῆς Μεγάλῆς Σχολῆς ἤμασταν 32 τελειόφοιτοι. Ὅλοι μας σχεδὸν, πολὺ ἐπιμελεῖς, μελετηροὶ καὶ τακτικώτατοι στὰ μαθήματά μας. Μὰ καὶ ἀτακτοί, ὅσο παίρνει. Τόσο πού ὁ ἀείμνηστος Σχολάρχης — ἅγια νᾶναὶ ἡ ψυχὴ του! — ὁ μακαρίτης Σάρδεων Μ. Κλεόβουλος σὲ μιά του δημοσία ἔκθεσι ἀναγκάσθηκε νὰ μιλήσῃ γιὰ μᾶς: «Ἀπορῶ πὼς κατώρθωσε νὰ συνταυτισθῆ τόση ἀταξία μετὰ τόσης ἐπιμελείας.»

Καθηγητῆς μας τῶν Ἑλληνικῶν ὁ ἀλησμόνητος Παπακωνσταντίνου Ὁ γλυκὺς καὶ μελίχιος μὰ καὶ ἀκούραστος καὶ σοφὸς ὁδηγὸς μας στὰ δύσβατὰ μονοπάτια τῆς κινδαικῆς ποιήσεως.

Τὴν Παρασκευὴ τῆς τελευταίας ἀποκρηᾶς, τρελλοὶ νέοι τότε, ὅλο ζωὴ καὶ φρίγος, μείναμε σύμφωνοι νὰ παίζουμε τοῦ μακαρίτη Παπακώστα (ἔτσι χαῖδευκα τὸν ἀποκαλοῦσαμε) μιά ἀποκρηάτικη φάρσα.

Ἀγοράσαμε γιὰ μιά εἰκοσάρη ἀπὸ τὸν «Βοη Ματθεῖο» τότε τοῦ Πέρα ἀπὸ μιά χάρτινη μουσοῦνα, ἴδια καὶ ἀπαρσῆλακη ὄλοι μας. Τὴν κρέψαμε κάτω ἀπὸ τὸ θρανίο μας. Στὸ κτύπημα τοῦ κώδωνα πού θᾶρχιζε τὸ μάθημα—εἴχαμε Πίνδαρο—τὶς φορέσαμε ὄλοι μας. Ἔτσι μουτσουνομένοι σηκωθήκαμε στὸ πόδι νὰ ὑποδεχθοῦμε τὸν Παπακώστα. Πεταχτὸς πεταχτὸς ἐκεῖνος, μὲ τὸ ἰδιόρρυθμο βάδισμά του, κρατῶντας στὸ χέρι κρημασμένο τὸν κατάλογο μπαίνει μέσα στὴν αἴθουσα.

Γυρνᾶ, μᾶς βλέπει ὄλους στὴν κομικὴ μας ἐμφάνισι. Ξεχώριζαν σὲ κομικότητα δύο διάκοι πού εἴχαμε, ἕνας μὲ ἀσπρόμαυρα γένεια καὶ ἕνας μὲ λίγο γενάκι, μακαρίται τῶρα, καὶ οἱ δύο.

— Τῶρα σᾶς σιαῖζω γὼ στὸν Ἅγιο Σχολάρχη.

Καὶ σὰν τορπίλλα τρέχει στὸ διευθυντήριον. Ἔως ὅτου ὁμοῦ νὰ ξανάλθῃ συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Σχολάρχη οἱ μουσοῦνες ἔγιναν ἀφαντες.

Σοβαροὶ ἐμῆς, σὰν νὰ μὴν ἔγινε τίποτε, ὀρθιοὶ τοὺς ὑποδεχθήκαμε.

— Οὐ κακὸ χρόνο νὰ μὴν ἔχετε, ἄθλιοι καὶ ἔλεινοί. Σὲ τί μετατρέψατε τὴν παράδοσι; Ποῦ εἶναι οἱ μουσοῦνες;

— Ποιὸς μουσοῦνες, ἅγιο Σχολάρχη; Τόλμησε νὰ σιγοπῆ κάποιος ἀπὸ μᾶς

— Σοὺς, κακὸ χρόνο νὰ μὴν ἔχης. Λέγε σὺ, ξαναεῖπε ἀποτεινόμενος στὸ νεώτερο ἀπὸ τοὺς δύο διάκους συντοξιώτας μας. Λέγε τὴν ἀλήθεια «χελὴ ἱερέως οὐ ψεύδονται». Μορμάρισε ὁ κακόμοιρος ὁ Μ.··· τι νὰ κάμη. Νὰ πῆ τὴν ἀλήθεια δπως ταίριαζε στὸ ἱερὸ του σχῆμα ἢ νὰ κρατήσῃ τὸ λόγο τῆς τιμῆς του γιὰ τὴν ἀλληλεγγύη τῆς τάξεως.

Γι' αὐτὸ δὲν μίλησε. Στὴ δεύτερη ὁμοῦ καὶ ἐπιτακτικώτερη διαταγὴ τοῦ Σχολάρχου ψιθύρισε, πού μόλις ν' ἀκούεται.

— Δὲν φοροῦσαμε ἅγιο Σχολάρχη, μουσοῦνες.

Φωνὴς κατακλυσμὸς ἀπὸ βροσιές, κοσμοχαλασιά. Τὸ σχολεῖο ὄλο ἀνάστατο. Τέσσαρις παιδονόμοι μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Συνέσει — μακαρίτης καὶ αὐτὸς. σήμερα—ἀνασκουμπώθηκαν στὸ σκάλισμα. Ἐκαμαν κόσκινο τὴν παράδοσι, τὸν κῆπο τοῦ σχολεῖου, μὴ τύχη τὶς πετάξαμε ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἀλλὰ οὔτε ἴγνος μουτσούνας. Ὁ μακαρίτης ὁ Σχολάρχης ταράχθηκε.

Σιρέφεται στὸν Παπακώστα καὶ τοῦ λέγει:

— Ἐβίθε βέβαιος κ. καθηγητά, ὅτι τοὺς εἶδατε νὰ φοροῦν μουσοῦνες;

Ἀναγκάσθηκε νὰ θεωρήσῃ τὸ ζήτημα σὰν νὰ μὴν ἔγινε καὶ ἔφυγε.

Ὁ κακόμοιρος ὁ Παπακώστας κάθησε στὴν ἔδρα, ἔβαλε τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στὶς παλάμες του καὶ ρίχθηκε σὲ βαθτεῖες σκέψεις. Σὰν πέρασαν μερικὰ λεπτὰ ἀποτεινεται σὲ μένα, πού μ' ἀγαποῦσε ἐξαιρετικὰ καὶ μοῦ λέγει:

— Λέγε με, ἂν ἀγαπᾶς τὸ Θεὸ σου, φοροῦσατε μουσοῦνες, γιὰ ἔπαθα παράκροσι. Βρίσκομαι, τῆ στιγμῆ αὐτῆ στὴ θέσι τοῦ ἀρχαίου σοφοῦ «ὀλίγου δεῖ καὶ

ἑμαυτοῦ ἐπελαθόμεν». Σὰς δίνω τὸν λόγο μου πὼς δὲν θὰ σὰς καταγγείλω στὸν Σχολάρχη. Ἀλλὰ σὰς παρακαλῶ βγάλτε μου ἀπ' τὴν ἀγωνιώδη ἀμφιβολία, καὶ βρίσκομαι.

—Μάλιστα κ. καθηγητά, φορούσαμε μουτσούνες. Μὴν ταράξεσθε.

—Νᾶχης καλὸ παιδί μου. Χαλάφρωσα ἀπὸ ἓνα μεγάλο βάρος. Μὰ τότε ποῦ τις κρύφατε;

—Αὐτὸ κ. καθηγητά, εἶναι μυστικὸ τῆς τάξεως.

Ποῦ νὰ φαντασθῆ πὼς οἱ μουτσούνες βρίσκονταν ἀκριβῶς κάτω ἀπ' τὰ πόδια του. Κάτω ἀπ' τὴν στενόμακρη ἔδρα εἶχανε ἀπὸ χρόνια ξερασθεῖ με τρόπο, καὶ νὰ μὴ φαίνεται, δυὸ σανίδια. Ἐκεῖ μέσα ἀναπαύονταν μαζάρια τὰ σώματα τοῦ ἐγκλήματος. Ἀπὸ χέρι σὲ χέρι στὸ λεπτὸ βρέθηκαν στὰ χέρια τῶν δύο πρώτων. Κι' ἀπ' ἐκεῖ ἀστραχαιὰ σχεδὸν βρέθηκαν στὴν κρυψώνα τους.

Ἄοργάνωσις μιὰ φορὰ!

Κ. Γ.

“ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ Ο... ΚΥΡΙΟΣ,,

Ἡ ἐφορευτικότητα τοῦ παιδιοῦ στίς ἀταξίες δὲν ἔχει ὄρια. Βρίσκουν καὶ σκαρώνουν κάτι τεχνάσματα, καὶ ἀνθρώπινο μυαλὸ δύσκολο μπορεῖ νὰ χωρήσῃ. Ὅταν μάλιστα πρόκειται ν' ἀντιδράσουν στὸ δάσκαλο, καὶ δύνανται νὰ ἀφανακτοῦν ἐναντίον του γιὰ ὑπερβολικὴ καὶ ἀλογη αἰσιτεχόησις, τότε δὲν μπορεῖ νὰ τὰ συναγωνισθῆ κανεὶς.

Ἦμασταν στὴν ἑβδόμη τάξι τῆς σχολῆς τοῦ Μακροχωριοῦ. Ὅλοι ὅλοι δὲν ὄκτω, ζεζάνια οἱ περισσότεροι, μὰ ἀνώτερος ἀπ' ὅλους μας, ἀριστοῦχος τῆς ἀταξίας καὶ τῆς παιδιάντικης τρέλλας κάποιος συνταξιῶτης μας Β. μὲ εἰδικὸ γνῶρισμα. Τὸν συναντῶ τώρα κάποτε καὶ γελᾶμε ἀκόμη μὲ τὴν ἀνάμνησι τῶν παιδικῶν μας ἀνοησιῶν. Παρ' ὅλα τὰ χρονάκια του διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ἰδιαίτουσα, ἀφελῆ πάντα, βιομολογία του.

Δάσκαλός μας τότε ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἦταν καὶ ὁ Π. καὶ ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια ἦταν διευθυντὴς τοῦ Σχολεῖου. Τύπος παλινοῦ δασκάλου, καὶ ἅπαντο ὅλης τῆς μορφωτικῆς του δράσεως ἦταν νὰ μᾶς μάθῃ νὰ παίζουμε στὰ δάκτυλα τῆ Γραμματικῆ καὶ νὰ ξυρόμαστε ἀπ' ἐξω καὶ ἀνακατωτὰ τοὺς κανόνες τοῦ Συντακτικοῦ.

Αὐστηρὸς σὲ βαθμὸ ἀκαταλόγηστο. Τὴν ἡμέρα τῆς ἐπιστάσις του, τὸ σχολεῖο μετατρέπονταν σὲ σωστὸ νεκροταφεῖο καὶ μάλιστα τῶν νεκτερινῶν, θερινῶν

ὄρων, καὶ οὔτε τὸ θρόνισμα τῶν φύλλων, οὔτε τὰ τιτιβίσματα τῶν πουλιῶν δὲν ταράζουν τὴν νεκρικὴ σιγή.

Οὔτε στὸν κῆπο δὲ μᾶς ἄφηνε, ὅχι νὰ παίζουμε, μὰ οὔτε νὰ μιλήσουμε. Εἴμεθα ἀποχρωσμένοι, σὶν περιπατητικοὶ φιλόσοφοι, νὰ περπατοῦμε σιωπηλοὶ, σὶν κινούμενες σκιές, μὲ ἀνοικτὸ τὸ βιβλίον γιὰ νὰ διαβάζουμε.

Γι' αὐτὸ, τὸ καλοκαίρι, στὸ μεσημεριανὸ διάλειμμα, ἡ τάξις μας συμφώνησε καὶ ἐπιστρέψαμε στὸ σχολεῖο λίγα λεπτὰ πρὶν κτυπήσῃ ὁ κώδωνας τῆς εἰσόδου.

Μαζευόμασταν σὲ μιὰ ὀλοπράσινη πεδιάδα, ἐπάνω ἀπ' τὸν καινούριον σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Μακροχωριοῦ καὶ κεῖ παίζαμε.

Ἐνα μεσημέρι τοῦ Ἰουνίου, κατὰ τὴ συνήθειά μας μαζευθήκαμε στὴν ἐλαίθριον λέσχη μας.

Κατὰ σατανικὴ σύμπτωση, βρήκαμε ἐκεῖ δεμένο νὰ βόσκη ἓνα ἀχαμνόοντα. Καταστρώσαμε ἀμέσως τὸ σχέδιό μας. Σκεφθήκαμε πὼς ἦταν ἡ μέρα ἐπιστάσις τοῦ Π. Ἀπὸ καιρὸ γυρεύαμε τρόπο νὰ διαμαρτυρηθοῦμε γιὰ τὸ ἀδικο ξύλο ποῦ τρώγαμε. Ἡ περίπτωση μᾶς παρουσιάσθηκε μοναχὴ τῆς. Λίγα λεπτὰ πρὶν τὸν κώδωνα τῆς εἰσόδου ξελύνουμε τὸν κῆρ μέντιο ἀπ' τὸν κάσσο, καὶ τὸν εἶχαν δεμένο, καὶ ἐκόντας ἀκόντας τὸν σέρνουμε μαζί μας. Σὶν φθάσαμε στὴν ἐξώθυρα τοῦ κήπου τοῦ σχολεῖου, καθίζουμε ἐπάνω του, ἀνάποδα μάλιστα, τὸν Β... τοῦ δίνουμε γιὰ χαλινάκια τὴν οὐρὰ τοῦ κῆρ μέντιου, ἀνοίγουμε διάπλατα τίς δυὸ πόρτες τοῦ κήπου καί, ἐν «πομπῇ καὶ παρατάξει καὶ ἀλαλαγμοῖς» τὸν σπρώχνουμε θρηνημμεντικὰ μέσα στὸν κῆπο.

Ἀπὸ πίσω ἀκολουθοῦμε μετὰ μὲ ξεφωνητὰ καὶ μὲ ψαλμοδικίες.

Θυμᾶμαι πὼς ψέλναμε τὸ τροπάριον «ἐρχόμενος ὁ Κύριος.» Πανδαιμόνιο μέσα στὸν κῆπο. Οἱ Φλοῖ μαθηταί, καὶ ἀφορμὴ γύρευαν νὰ ξεσπάσουν, ἄρχισαν κα' αὐτοὶ τίς φωνές καὶ τὰ χειροκροτήματα. Ἡ βέργα τοῦ δασκάλου μας, οἱ ἀπειλές καὶ οἱ ἑξαλλες φωνές του, στάθηκαν ἀνίκανες νὰ περιορίσουν τὸ αὐθόρμητο ἐκείνο παιδικὸ ξεσπασμα.

Χρειάσθηκε πολλὴ ὄρα γιὰ νὰ ξαναύρη ὁ κῆπος τὴν κλασικὴν τὴν νεκρικὴν σιγή.

Μὰ καὶ μετὰ πληρώσαμε μὲ ἐβδομαδιαία ἀποβολὴ ἀπ' τὸ σχολεῖο, τὸ ἄθῳ καὶ παιδικὸ μας αὐτὸ παιχνίδι.

Κ. Γ.

“ΝΑ ΜΕΛΕΤΗΣΕΤΕ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ”

Παραθέτουμε απ' τή Νέα Έστία τών Ἀθηνών (τεύχος 263) τὸ παρακάτω χαριτωμένο ἐπεισόδιο τῆς φοιτητικῆς ζωῆς τοῦ διαλεχτοῦ θεατρικοῦ συγγραφέα καὶ κριτικοῦ Ν. Λάσκαρη, γραμμένο απ' τὸν ἴδιο.

Κ. Γ.

Πάνε χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τὴν ἐποχὴ, πὺν ἀφήκα τὰ ἐδῶλια τοῦ Πανεπιστημίου. Πόσα χρόνια ἀκριβῶς πέρασαν ἀπὸ τότε δὲν θυμοῦμαι. Καὶ ὅμως ἔχω ἰσχυρὰν ἀκόμη τὴν μνήμη, θυμοῦμαι ἄλλα πράγματα πολὺ παλαιότερα. Ἀλλὰ γι' αὐτὰ τὰ τελευταῖα δὲν μ' ἐρωτᾷ κανεὶς, γι' αὐτὸ καὶ τὰ θυμοῦμαι. Γιὰ ὅσα μ' ἐρωτοῦν φαίνεται πῶς τὰ ἔχω λησμονήσει .. ἐκ προμελέτης. Τί θές καὶ γυρεύεις νὰ λές πράγματα ἀπὸ τὰ ὅποια φαίνεται ἡ ἡλικία σου! Κάθου ἡσυχος, χριστιανέ μου! Λοιπὸν τὸ μόνο πὺν θυμοῦμαι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶναι ὅτι τὰ πράγματα τοῦ Πανεπιστημίου ἦσαν πολὺ διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι εἶναι σήμερα. Οὔτε ἐνιασίους ἐξετάσεις εἶχαμε τότε.

Οὔτε κατὰ τὰς τελευταίας ἐλάμβανον μέρος ὅλοι οἱ καθηγηταὶ ἐκάστης σχολῆς. Τοῦλάχιστον αὐτὸ ἐγίνετο εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν, τῆς ὁποίας τὰ μαθήματα ἠκολούθησα κ' ἐγώ. Οἱ καθηγηταὶ διηροῦντο τότε εἰς τμήματα καὶ οἱ ὑποψήφιοι ἐδίδον τὰς ἐξετάσεις των εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν, εἰς τρόπον ὥστε συνβέβαιεν οἱ ἐξεταζόμενοι νὰ μὴν ἐξεταζῶνται εἰς ὅλα ἐν γένει τὰ μαθήματα. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ γενικὰ τοιαῦτα, εἰς τὰ ὅποια ὄφειλον νὰ ἐξετασθῶσι πάντες ἐν γένει. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ εἰς τὴν Σχολὴν μας ἦτο καὶ τὸ μάθημα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, τὸ ὁποῖον παρέδιδε τότε ὁ γηραιὸς καθηγητὴς καὶ μακαρίτης ἤδη Ἰωάννης Α. Σούτσος. Ὁ ἀείμνηστος αὐτὸς καθηγητὴς, λόγῳ τῶν γηρατειῶν του, ἐξήμαζε τοὺς ὑποψηφίους εἰς τὸ σπῆτι του. Ἐκαστος ὑποψήφιος ὄφειλε, πρὶν παρουσιασθῆ πρὸ αὐτοῦ, νὰ ἔχη ἐν τάξει τὰς ἀποδείξεις του, ὅτι ἠκολούθησε τοκικὰ τὰς ποροδόσεις του, ἄλλως δὲν ἐγίνετο δεκτὸς εἰς ἐξετάσεις.

Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ—κ' αὐτὴν τὴν φορὰν πραγματικῶς δὲν ἐνθυμοῦμαι—διὰ ποῖον λόγον εἶχα ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὸ μάθημα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Ἐὸ ἐμελετοῦσα μὲ ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν καὶ πολὺ πρὸ τῆς ὄρας τῶν ἐξετάσεων ἡμῶν, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, «ξεφτέρει» εἰς τὸ μάθημα αὐτό. Ἡ τοιαύτη δὲ πρὸς τὸ μάθημα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐπίδοσίς μου εἶχε γίνῃ γνωστὴ μεταξὺ τῶν συφοιτητῶν μου καὶ ἰδίᾳ τῶν φίλων μου.

Ἐνα πρωί, ἀπροσδοκῆτως ὄλως καὶ ξαφνικὰ—ξαφνικὰ, ἐδέχθην εἰς τὸ σπῆτι μου τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἀγαπητοῦ μου φίλου καὶ μακαρίτου ἤδη Ἰωάννου Γ.

Πολίτου, ἀδελφοῦ τοῦ ἐπίσης μακαρίτου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ν. Πολίτου.

Ἄκουσε δὴ, μοῦ λέγει, θὰ μοῦ κίνης ἓνα ρουσφέτι ... ἓνα πολὺ μεγάλο ρουσφέτι ...

—Ἄν περὶ ἀπὸ τὸ χέρι μου, ἀπήντησα, πές πῶς εἶναι καὶ κατωμένο. Λέγε ...

—Θὰ πῆς αὐριο νὰ δώσης γιὰ μένα ἐξετάσεις εἰς τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν.

—Τί λές ἀδερφέ! Δὲν γίνονται αὐτὰ τὰ πράγματα!

—Γίνονται καὶ παραγίνονται ... Ἀρκεῖ νὰ θέλῃς ... Οὔτε σένα γνωρίζει ὁ Σούτσος, οὔτε μένα ... Θὰ παρουσιασθῆς λοιπὸν ὡς Ἰωάννης Πολίτης μὲ τὰς ἀποδείξεις μου, θὰ ἐξετασθῆς καὶ πάει λέγοντας! Αὐτὸ εἶν' ὄλο! ...

—Μὰ ...

—Τί μὰ καὶ ξερά ... Ἐκτός ἂν δὲν θέλῃς νὰ μοῦ κίνης αὐτὴ τὴ χάρι.

—Θέλω ... ἀλλά ...

—Δὲν ἔχει ἀλλὰ καὶ ξαλλά ... Ἄν εἶσαι φίλος μου, ἐδῶ θὰ φανῆς!

Νὰ μὴν τὰ πολυλογῶ, ὁ μακαρίτης ὁ φίλος μου μ' ἔπεισε καὶ τὴν ἐπομένην ἐπαρουσιαζόμεν πρὸ τοῦ Σούτσου ὡς Ἰωάννης Πολίτης.

—Καὶ ἀκολουθήσατε τοκικὰ τὰ μαθήματά μου, κύριε Πολίτη; μὲ ἠρώτησιν ὁ καθηγητὴς, ἀπὸ μὲ ἐκύταξεν ἀσκαρδαμυκτεὶ ἐπὶ τινα δευτερόλεπτα.

—Τα ... τα ... τιτικώτατα, κύριε καθηγητά, ἐφέλλισα σὰν βρεγμένη γάτα, ἂν ὁ τοτεθῆ ὅτι ψάλλουν κ' οἱ γάτες, εἴτε εἶναι βρεγμένες εἴτε ὄχι.

—Θὰ τὸ ἴδοῦμε, εἶπεν ὁ καθηγητὴς καὶ ἤρρισε νὰ μὲ ἐξετάξῃ.

Αἱ ἀπαντήσεις μου τὸν κατενθουσίασαν.

—Τί νὰ σὰς πῶ, κ. Πολίτη, μοῦ εἶπε μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐξετάσεων, εἰσθε ὁ μόνος φοιτητὴς πὺν μ' εὐχαρίστησε τόσο ...

Σὰς συγγαίρω ἐγκαρδίως καὶ σὰς εὐχομαι ὁμοίαν ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τὰ ἄλλα μαθήματα. Μεθ' ὅ ὑπέγραψε τὴν ἀπόδειξιν τῶν ἐξετάσεων μὲ τὸν βαθμὸν «Ἀριστα.»

Περὶτὸν νὰ σημειώσω πόσο μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ μακαρίτου Πολίτου διὰν ἔπραθε τὴν ἐπιτυχίαν ... τῶν ἐξετάσεών του!

Δὲν εἶχαν περάσει τρεῖς μῆνες ἀπὸ τὴν πλαστοπροσοπίαν αὐτὴν, καὶ μίαν ἄλλην πρωίαν, ἴσως νὰ ἦτο καὶ ἀπόγευμα, ἐδέχθην εἰς τὸ σπῆτι μου διὰ τοὺς ἰδίους μὲ τοὺς ἀνωτέρω λόγους τὴν ἐπίσκεψιν ἄλλου φίλου μου, τοῦ κ. Εὐαγγέλου Μίχα, ἐφέτου ἤδη, ἂν δὲν ἀπατῶμαι

—Θὰ μοῦ κίνης χάρι, μοῦ εἶπε, νὰ δώσης καὶ γιὰ μένα ἐξετάσεις εἰς τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν.

—Ἄ! ὄλο κ' ὄλο! ... Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν γίνονται δύο φορές! ...

—Ἐλα, καθμένο καὶ σύ! ... Δὲν ὑπάρχει κανένας φόβος ... Ὁ Σούτσος εἶναι γεροντάκι καὶ δὲν θυμᾶται ποῖος πάει καὶ ποῖος δὲν πάει σπῆτι του. Τέλος πάντων, μ' ἔπεισε καὶ αὐτός, καὶ τὴν ἐπομένην εἰς τὸ σπῆτι τοῦ μακαρίτου Σούτσου, ἐξελίσσετο ἡ αὐτὴ ἀκριβῶς σκηνὴ ὅπως καὶ πρὸ τριμήνου. Ὁ φεντο—Μίχας ἀπήντησεν ἐξόχως καλὰ καὶ ὤρεσε κ' αὐτὸς τὸν βαθμὸν «Ἀριστα.»

Ἦλθε τέλος καὶ ἡ σειρά μου νὰ δώσω ἐξετάσεις, διὰ τὸν ἑαυτὸν μου ἀλέ-

ον. Παρουσιάζομαι πρὸ τοῦ κυρίου καθηγητοῦ, μ' ἐρωτᾷ καὶ, τὰ μερδεύω δὲν ξεύρω πῶς, μ' ἐρωτᾷ καὶ ἄλλο, τὰ ξαναμερδεύω, θυμώνει ὁ καθηγητής, καὶ μὲ ἀπότομον παρὰ τὴν συνήθειάν του, ὕφο μου λέγει:

—Πολὺ περιφρονεῖτε τὸ μάθημά μου ὅλοι σας καὶ μοῦ ἔρχεσθε ἐδῶ πασι-
λειμμένοι ὅπως-ὅπως γιὰ νὰ περάσετε τὰς ἐξετάσεις σας . . . Εἶναι ντροπὴ σας!
Τὰ ἴδια συνέβησαν χθὲς καὶ μ' ἕναν ἄλλον συνάδελφόν σας . . . ἀμελέτητον σὺν
καὶ σᾶς . . . Θὰ σᾶς παρακαλέσω λοιπὸν νὰ πᾶτε νὰ μελετήσετε καὶ νὰ ἐπανέλ-
θετε μετὰ τρεῖς μῆνας ! . . . Πηγαίνετε, κ. Λάσκαρη, πηγαίνετε καὶ μελετήσετε
καλλίτερα ! . . . Οὕτως, ὁ κ. Λάσκαρης, ὁ ὁποῖος, ἐπῆρε δύο ἀᾶριστα» διὰ
λογαριασμὸν δύο ἄλλων, ἀπερρίφθη μετ' ἐπαίνων . . . διὰ τὸν ἑαυτὸν του ! . . .

Μετὰ τρεῖς μῆνας, ὁ ἴδιος κ. Λάσκαρης, καταληφθεὶς ἀπὸ ἕνα εἶδος ἀκα-
τανοήτου φόβου καὶ μὴ τολμῶν νὰ παρουσιασθῆ πρὸ τοῦ μακαρίτου Σούτσου,
παρακάλεσε τὸν φίλον του κ. Ξενοφ. Ι. Στελλίτην, τὸν μετέπειτα Γενικὸν Πρό-
ξενον, νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύσῃ πρὸ τοῦ κ. καθηγητοῦ, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἄλλὰ
καὶ πάλιν, μόλις κατώρθωσε, καὶ δι' ἀντιπροσώπου ἀκόμη, νὰ πάρῃ τὸν βαθμὸν
« Καλῶς, » πρὸς αἶσχος . . . . τοῦ ἐξετασθέντος!

Ν. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ΤΡΕΛΛΑ ΝΕΙΑΤΑ

Ὡς ποῦ φθάνει ἡ νεανικὴ τρέλλα! Δὲν εἶναι σᾶν χεῖμαρρος πλημμυρισμένος
ποῦ κυλᾷ τὰ νερά του ὀρμητικὰ, παρασύροντας κάθε τι ποῦ θὰ θελήσῃ νὰ στα-
θῆ ἐμπόδιο στὸ ἀσυλλόγιστο ρέμμα του:

Δὲν μοιάζει τοῦ τρελλοῦ βορηᾶ, ποῦ στὸ φύσημά του ξεριζώνει ἄπωνα τὰ
ὀλοπράσινα παιδιὰ τοῦ δάσους, καὶ σαρώνει ἀδιάκριτα ὅ,τι ἀντικρῦση στὸ μανια-
σμένο διάβα του:

Τι διαφέρει ἀπ' τὴ μανιασμένη καλοκαιρινὴ καταγίδα; Βροντῆς κα' ἀστρο-
πελάκια, ἀντάρρα καὶ χαλασμός κόσμου. Σὲ λιγάκι, γαλήνη, ἀλανεμιὰ γελαστός
οὐρανός, μαγευτικὴ λιακάδα.

Ἔτσι καὶ τὰ νειάτα. Κόρωμα μὲ μᾶς. Φωνές, ἀποφάσεις τῆς στιγμῆς, ἀ-
συλλόγιστες γιὰ τίς συνέπειές τους! Κι' ἔπειτα σᾶν σβῆση ἡ φωτιὰ τῆς πρώτης
ὀρμῆς καὶ ἡρεμῆση τὸ μυαλό . . . Πικρὸ μετάνοιωμα γιὰ ὅ,τι ἔγινε.

Αὐτὰ εἶναι τὰ νειάτα.

Στὴν τελευταία τάξι τῆς Μεγάλης Σχολῆς, τρελλοὶ νέοι τότε, τὰ εἶχαμε βέ-
λει, γιὰ τὸ τίποτα, μὲ τὸν παιδονόμο μας—μακαρίτη παιά—τὸν Ἄλέκο.

Νόμιζε ὁ εὐλόγημένος πὸς ἦταν σὲ θέσι αὐτὸς ὁ ἀστοιχείωτος καὶ ἀμόρφω-
τος νὰ . . . παιδαγωγῆσῃ ἡμᾶς. Τὸ μόνον του παιδευτικὸ καὶ μορφωτικὸ μέσο ἦ-
ταν νὰ μᾶς καταγγέλλῃ στὸν Σχολάρχη. Γιὰ τοῦ ψῶλλον τὸ πῆδημα κατ'εὐθείαν

στὸ Σχολάρχη. Μᾶς δημιουργοῦσε κάθε λίγο καὶ λιγάκι ζητήματα. Πολλὰ φο-
ρὲς τοῦ εἶχαμε συστήσει νὰ μᾶς ἀφήσῃ ἡσυχους καὶ νὰ μὴ καταγίνεται μὲ μᾶς.
Τοῦ κάκου! Αὐτὸς τὸ σκοπὸ του.

Τὸ πρᾶγμα εἶχε καταντήσῃ πειὰ πληγὴ. Ἐπρεπε νὰ λάβουμε δραστηκᾶ (!) μέ-
τρα γιὰ ν' ἀπυλαγοῦμε μᾶ γιὰ πάντα ἀπ' τὴν ἀνοησία τοῦ Ἄλέκου. Καὶ μέσα
στὴ νεανικὴ μα; ἔβαψ, καὶ ἀσκεψία πήραμε τὴν ἀπόφασί μας.

Τὴν ἐκτέλεσι ἀναθέσαμε σὲ τρεῖς συνταξιώτας μας, τοὺς πρὸ ἱκανοὺς γι'
αὐτὴ τὴ δουλειά. Αὐτοὶ ἄλλως τε ἦταν, πάντα σχεδόν, « ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία »
τῆς τάξεως μας.

Βραδυνὸ τοῦ Γενάρη, παγωμένο, θεοσκοτεινὸ σᾶν κόλασι. Ἄέρας ποῦ σὲ
τροποῦσε ὡς τὰ κόκκαλα, κα' ἕνα ψιλὸ ψιλὸ χιονόνερο σοῦ μαστίγωνε τὸ πρό-
σωπο. « Ἡ ἐκτελεστικὴ μας ἐξουσία » αὐτὴ τὴ βραδυνὰ διάλεξε γιὰ ἐφαρμογὴ
τῆς ἀποφάσεώς μας.

Κουκουλωμένοι καὶ οἱ τρεῖς καλά, μὲ τοὺς γιακᾶδες σηκωμένους περιδιαβά-
ζουν στὸν ἴσιο δρόμο τοῦ Μπαλατᾶ, ἀπὸ τὸν Ἄγι-Στράτη ἕως τὴν καμπὴ τοῦ
δρόμου γιὰ τὸ Φανάρι. Ὑπῆρχαν τότε ἐκεῖ τρεῖς καπηλειὰ στὴ σειρά, ποῦταν τα-
κτικά οἱ λέσχεις τοῦ Ἄλέκου. Γιατὶ δυὸ πράγματα ἦταν ἡ ἀδυναμία του, ρα κί
καί τσιγᾶρο.

Καὶ πραγματικὰ τὸν πετυχαίνουν νὰ βγαίνη ἀπ' ἕνα, τὸ πρὸ μικρὸ. Εἶχε
παρμένα τὰ σκονάκια του, μὰ ἀκόμα στέκονταν καλὰ στὰ πόδια του.

Τυχαῖα δῆθεν οἱ τρεῖς τους τὸν ἀνταμώνουν, τὸν χαιρετοῦν, τοῦ προτείνουν
νὰ τὸν περάσουν ἕνα ποτηράκι. Τότε εἶχε 10 παρᾶδες τὸ μικρὸ, καὶ 20 τὸ
ντουμπλέ τὸ « ἡλικιωμένο » ὅπως τῶλεγαν.

Ὁλόχαρος ὁ Ἄλέκος γιὰ τὸ μάννα τοῦ Οὐρανοῦ. μπαίνει μαζὶ μὲ τοὺς
τρεῖς στὸ μεγάλο γωνιακὸ καπηλειό, ποῦ φιόριζε τότε στὸ Μπαλατᾶ. Τὸν κερ-
νοῦν καὶ οἱ τρεῖς ἀπὸ ἕνα, ὕστερα ἀπὸ ἄλλο ἕνα. Σὲ λιγάκι ὁ Ἄλέκος ἔχασε πειὰ τὸν
ἑαυτὸν του. Ἐγινε μιὰ ἀβουλη μαῖζα, ποῦ οὔτε νὰ σταθῆ στὰ πόδια του δὲν μπο-
ροῦσε.

Τὸν πιάνουν οἱ δυὸ ἀπ' τίς μασχᾶλες καὶ τὸν βγάξουν ἔξω ἀπ' τὸ καπη-
λειό, γιὰ νὰ τὸν ὀδηγήσουν . . . σπίτι του. Ἄπὸ τὴν ἀρχίζει ἡ σατανικὴ μας ἐκ-
δίχησις.

Φωνάζουν ἕναν ὡς ἐκεῖ ἑπάνω, μὲ τὴν πύφα του.

Τοῦ δίνουν ἕνα κάρτο ἀσημένιο—περιοσῖα γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη—. Βάζουν
μέσα στὴν κοῦφα τὸν Ἄλέκο καὶ γραμμὴ . . . κατ' εὐθείαν στὸ σπίτι τοῦ Σχο-
λάρχου. Ἀκουμποῦν τὴν κοῦφα στὶς μαρμαρίνες σκάλες, κτυποῦν τὴν πόρτα, καὶ
ἀφήνουν τὸν Ἄλέκο μέσα στὴν κοῦφα μὲ τὸν βαστάζο. Κρουμμένοι πλάγι στὸν
τοιχο, παρακολουθοῦν τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀνοίγει τὴν θύρα κάποιος διάκος, συντα-
ξιώτης μας, καὶ οἰκότροφος τοῦ Σχολάρχου.

Ἀρχίζει ἡ συζήτησις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βαστάζου, ἐνῶ ὁ κακόμοιρος ὁ
Ἄλέκος, ἀναίσθητος μέσα στὴν κοῦφα, δὲν ἔχει εἶδῃσι ἀπ' ὅ,τι γίνεται εἰς βάρος
του.

Ἡ συζήτησις ἐξακολουθεῖ, ἡ πόρτα δὲν κλείνει καὶ ὁ Σχολάρχης περίεργος
βγαίνει ἀπ' τὸ δωμάτιό του νὰ μάθῃ τί συμβαίνει.

Σάν εἶδε τὸν Ἀλέκο μέσα στὴν κουφρα, ἔγινε ἔξω φρενῶν. Τὸν ἀρχίζει σὶ τὸ ξύλο καὶ στίς φωνές. Ἀλλὰ ὁ Ἀλέκος «στήλη ἄλατος...»

Ἀναγκάσθηκε νὰ τὸν πάρῃ μέσα, νὰ τὸν κοιμίσει κάπου.

Σάν ξύπνησε τὸ πρωὶ καὶ εἶδε πὼς βρίσκεται σὶ τὸ σπίτι τοῦ Σχολάρχου, πήγε νὰ τρελλαθῇ.

Μὰ κάθε πειὰ δικαιολογία ἦταν περιττή. Καὶ ἡ τρελλή, νεανική μας αὐτὴ «σοφρομιστική ποιητὴ», θάχε βαρύτερες συνέπειες, τὴν παῖσι τοῦ ταλαίπωρου Ἀλέκου. Εὐτυχῶς κατὰ παράκλησί μας μεσολάβησαν δυὸ καθηγητές μας, φίλησε χέρι ὁ Ἀλέκος καὶ συγχωρέθηκε. Ὅσο πὺν τελειοποιήσαμε ὁμοῦ δὲν τόλμησε ξανά, ὄχι νὰ μᾶς καταγγείλῃ, μὰ οὔτε νὰ περάσῃ κἄν ἔξω ἀπ' τὴν παράδοσί μας, ὅσες φορές ἄκουε θόρυβο.

Κ. Γ.

“ΒΕΒΑΙΑ ΦΤΑΙΕΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ,,

Αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος, μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ μάλιστα ὑπότιτλο «Πρῶτα Ὁσαννά! ὕστερα σταύρωσον αὐτὸν» ἐνὸς χιουμοριστικοῦ βιβλίου. Συγγραφεὺς του, ὁ διάσημος Γερμανὸς δάσκαλος Georg Münch. Εἶναι γραμμένο γιὰ πατέρες καὶ μητέρες καὶ ἐξετάζει μὲ τρόπο ἐνταλῶς ἰδιόρρυθμο, καμυκευμένο μὲ λεπτὸ εἰρωνικὸ ἄλλας ἕνα θέμα, πολυειπωμένο ἴσως, μὰ κεφαλαιώδους σημασίας γιὰ τὴν ἀγωγή καὶ τὴ μόρφωσι χαρακτήρα τοῦ παιδοῦ.

Πρόκειται γιὰ τὴ συνεργασία τοῦ σπιτιοῦ μὲ τὸ σχολεῖο.

Σὲ 80 περίπου πυκνοτυπωμένες σελίδες ὁ Münch προσπαθεῖ νὰ ἀξανατίσῃ τὸ θέμα μὲ τὸν δικὸ του τρόπο. Στίς παρακάτω γραμμὲς θὰ προσπαθήσουμε νὰ δώκουμε στοὺς ἀναγνώστας μας μὲ ἀδρές πινελιές μιὰ ἀλλῆ ἰδέα τῶν πὺν χαρακτηριστικῶν εἰκόνων τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ, γράφει, μεταγγίζομε τίς ἐπιβουλὰς τῆς εὐτυχίας μας σὶ ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια μας. Τὰ παιδιὰ μας πρέπει γιὰ νὰ εὐτυχίσουν, νὰ μποῦν σὶ τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, σὶ τὴ Χαναὰν τῶν πόθων μας, πὺν γιὰ μᾶς τοὺς ἰδίους εἶναι πὺν ἀποκλεισμένη. Ὁ πατέρας δὲν νοιώθει ἴσως καμιά ἱκανοποίησι γιὰ τὸ ἐπάγγελμά του. Γι' αὐτὸ ὁ γιὸς του πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἰδεώδες ἐπάγγελμα, πὺν ὀνειρεύεται ὁ πατέρας. Γιατὶ τάχα τὸ παιδί του νὰ βασανίζεται σάν κ' αὐτὸν καὶ νὰ μὴν κερδίῃ εὐκολὰ τὸ φρομὶ του, ὅπως ὁ δεῖνα καὶ ὁ τάδε.

Ἡ μητέρα πάλι δὲν νοιώθει ἀρκιτὰ εὐτυχισμένο τὸν ἑαυτὸ τῆς σὶ τὸ κλισιὸ τοῦ ἀνδρός τῆς. Ἡ φιληνάδα τῆς ἔκαμε πολὺ καλλίτερο γάμο. Γι' αὐτὸ ἡ μικρὴ Μαργαρίτα τῆς, πὺνναι ἀκόμη σὶ τὰ φασκί, πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ τόσα προτερήματα καὶ προσόντα πὺν, σάν μεγαλώσῃ νὰ μπορῇ νὰ κάμῃ ἐπιλογὴ ἀνέμεσα σὲ ἰδεώδεις μνηστήρες.

Ὁ καθένας τέλος εἶναι βέβαιος: ὁ δρόμος γιὰ τὴν εὐτυχία περνᾷ μέσα ἀπὸ τὸ σχολεῖο.

Ἄν κάθε μιὰ μητέρα κρομοῦσε τὴν πρώτη σχολικὴ μέρα, σὶ τὸ λαμιο τοῦ παιδιοῦ τῆς μιὰ κάρτα, πὺν νὰ γράφῃ, τί ὀνειρεύεται γιὰ τὸ παιδί τῆς, θὰ βλέπαμε ὅτι σὶ τὴν πρώτη τάξι τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖοῦ κάθονται (!) δυὸ μελλοντικοὶ μηχανικοὶ, τρεῖς νομικοὶ, τέσσερις ἔμποροι (ἀλλὰ γιὰ χονδρική πώλησι,) πέντε γιατροὶ (πάντα μὲ ἰδιωτικὸ αὐτοκίνητο,) ἴσως καὶ ἕνας τεχνίτης—πὺν θέλει νὰ κληρονομήσῃ τὴν δουλειὰ τοῦ πατέρα του—ἀκόμη κ' ἕνας μουσικὸς (ἐννοεῖται διευθυντὴς ὀρχήστρας μὲ συμβόλαιο γιὰ νὰ φιγουράρῃ σὶ τὴν Ἀμερικὴ.) Ὁρισμένος ὁμοῦ δὲν θὰ λείκουν δέκα ἀνώτεροι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι κ' εἴκοσι δασκάλοι (αὐτὸ γιὰ τὴν ἔχουν πολλές διακοπὲς.)

(Σημ. Ἄς μὴν ξεχνᾷ ὁ ἀναγνώστης ὅτι πρόκειται γιὰ γερμανοὺς δασκάλους) Κανένας ἐργάτης μέσα σ' αὐτὰ τὰ παιδιὰ, κανένας ἠθοποιός, κανένας ζωγράφος ἢ γλύπτης καὶ—θεὸς φυλάξοι!—κανένας ποιητής.

Ὅσο γιὰ τὰ κορίτσια ἀλλάζει λίγο τὸ πρᾶγμα. Καμιά μητέρα δὲν θὰ περιφρονοῦσε τὴν τύχη νὰ τὴν χαιρετοῦν ὡς μητέρα, ἀστέρια κινηματογράφου.

Τὸ βράδυ λοιπὸν τῆς πρώτης σχολικῆς μέρας ξεύρομε, πὺν μέσα σὶ τὰ 40 παιδιὰ τὰ 37 εἶναι σπάνιας ἐξυπνάδας, ἐξαιρετὰ παιδιὰ καὶ λαμπρὰ κορίτσια. Τρεῖς μόνον μητέρες, δὲν κάμουν φασαρίες γιὰ τὰ παιδιὰ τους.

Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μῆνες. Ἡ πρώτη εἰκόνα ἔχει ἀλλάξει. Χέρια καὶ τράχηλος μερικῶν παιδιοῦν ἔχουν ἕνα ἐλαφρὸ στρώμα σκουριάς. Τὸ χτένισμα τοῦ μικροῦ Πέτρου τὸ ἔχουν, φαίνεται τώρα ἀνατίσει σὶ τὴν φροντίδα ξεδοντιασμένου χτενιοῦ. Ἡ μητέρα του δὲν ἐνδιαφέρεται πειὰ καὶ τόσο πολὺ γιὰ τὸ σχολεῖο. Μάλιστα ὁ δάσκαλος, πὺν τῆς εἶχε κάμει τόσο καλὴ ἐντύπωσι, φανερώθηκε πὺν εἶναι ἀπ' τοὺς λεγόμενους... γεωμετριστὲς. Θέλει νὰ κάμῃ σὶ τὰ παιδιὰ, ὅπως τὴν ὀνόμαζε, τὴ χαρούμενη σχολικὴ ζωὴ. Ἀνοησίες! Ἄς τὰ μάθῃ λίγη τάξι.

Ἡ κυρία Μ. λέγει τὰ παρόιόντῃ τῆς σὶ τὴν κυρία Σ. «Ἐίχαμε παρακαλέσει τὸ δάσκαλο νὰ νάει λιγὰ ἀυστηρὸς σὶ τὰ παιδιὰ μας, ἀλλὰ φαίνεται πὺν ὁ Κύριος αὐτὸς δὲν ἔχει βέγγα. Ὁ Τάκης μας εἶναι πὺν ἀτακτὸς καὶ πὺν ἀνθάδης ἀπὸ πρῶτα. Καὶ ὁμοῦ θάπρεπε τὸ σχολεῖο νὰ τὸν φοβίξῃ, γιὰ νὰ νάει σὶ τὸ σπίτι ἡσυχος. Μόλις ὁμοῦ τὸν φοβερίσουμε πὺν θὰ τὸ ποῦμε τὸ δάσκαλό του, αὐτὸς γελᾷ, σάν νὰ μᾶς λέγῃ: ὁ σημερινὸς ὁ δάσκαλος δὲν εἶναι κανένας μπαμπούλας.»

Ὑστερα ἀπὸ 3 χρόνια. Ἡ εἰκόνα τῆς πρώτης σχολικῆς μέρας πῆρε τώρα χονδρότερη ἀπόμνη πινελιά. Στὸν οὐρανὸ τῶν χρυσοῦν ἐλπίδων, φαίνονται τώρα κἄν σκοτεινὰ συννεφάκια.

Ἀπ' τοὺς 37 μελλοντικοὺς σοφοὺς τὰ 37 ἐξαιρετικὰ ἐξυπνὰ παιδιὰ, μονάχα τὰ μισὰ φαίνονται νάχουν τὸ κοινὸ μυαλό. Τὰ λοιπὰ εἶναι μέτρια καὶ ἀδύνατα. Ὁ μικρὸς Φάνης, πὺν σὶ τὰ 4 χρονάκια του ἤξευρε ν' ἀπαγγέλλῃ ποίημα μὲ 7 στρόφους, ἔχει τώρα μνημονικὸ σᾶν κόσκινο. Ἡ μικρὴ Φωτεινούλα, πὺν 5 χρόνων ἔλαξε τόσο χαριτωμένα κίανο, εἶναι ἕνα νευρικὸ παιδί, πὺν δὲν μπορεῖ νὰ συγκεντρωθῇ σὶ τὸν ἑαυτὸ του. Κι' ὁ περίφημος κατεργαράκος, πὺν πρὶν πατήσῃ ἀκόμη σὶ τὸ σχολεῖο ἤξευρε κ' ὄλλας τὴν προπαίδεια, τώρα, πὺν εἶναι 8 χρόνων ἄρχισε νὰ λογαριάζῃ πάλι μὲ τὰ δάκτυλα!

Σ' αὐτὸ τὸ χρονοκοπημένο σχολεῖο τὰ παιδιὰ δὲν μαθαίνουν τίποτε! Καμιά σοβαρότητα, καμιά κειθαρχία! Πὺν τὸ παλιὸ σχολεῖο!

Ἡ ματαιοδοξία τῶν γονιῶν ἔπασσε πολὺ ἔξω τοὺς λογαριασμοὺς γιὰ τὰ παιδιὰ τους καὶ ρίχτουνε ἀδίκῃ τὰ δικά τους σφάλματα στὸ σχολεῖο.

Τὰ τρία ὅμως ἀπ' τὰ 40 παιδιὰ, ποὺ οἱ γονεῖς τους δὲν καυχῆθηκαν ποτὲ γιὰ τὰ χαρίσματά τους, γιὰ τὸ πᾶν αὐτὰ ὡς τὴν ἡμέρα, ποὺ πάτησαν στὸ σχολεῖο, διαρκῶς ἐπαιζαν, τῶρα στέκουν πολὺ ψηλά.

Ὡς τὰ ἔξ χρονία τους δὲν ἔκαμαν καμιὰ μελέτη ἢ ἐξαιρετικὴ διανοητικὴ προσπάθεια. Εἶχαν ὅμως γερὰ νεῦρα γιὰ τὸ σχολεῖο. Δὲν ἦταν θεαματικὰ πρόσωπα σὲ κύκλο Κυριῶν οὔτε διακοσμητικὰ νεύματα εἰς διάφορες γιορτές. Ἦσαν ὅμως ψυχικὰ ἤρεμα καὶ δυναμωμένα γιὰ τὴν ἐργασία, ὅπως ἓνα ἠλιόλευστο χέρο χωράφι.

Ἐπιπλέον ἀπὸ 6 χρονία. Οἱ μητέρες παιὰ ἔχουν πολὺ καιρὸ νᾶλθουν στὸ σχολεῖο καὶ μάλιστα, ἀπ' οὗτοι οἱ βαθμοὶ τῶν παιδιῶν τους δὲν εἶναι περιφθιμένοι.

Αὐτὸ ὅμως συμβαίνει γιὰ τὸ σημερινὸ σχολεῖο δὲν μαθαίνουν τὰ παιδιὰ γράμματα! «Τὸ εἶπε, καλέ, καὶ ὁ τάδε, ποὺ εἶχε δάσκαλο τὸν κ. Συντακτικόπουλο καὶ ποὺ ἔφαγε τὰ γράμματα μὲ τὸ κοντάλι.»

Τὸν δάσκαλο τῶρα τὸν ἀποφεύγουν, γιὰ τὸ αὐτὸς ματαίωσε τὴν πραγματοποίησι τῶν χρυσῶν τους ὄνείρων!

Δυστυχῶς στὴ δική μας κοινωνία τὸ οὐσώδεσταν αὐτὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, εἶναι σχεδὸν *terra incognita*.

Ὅταν πρόκειται πάλι γιὰ ἀσήμαντα πράγματα, ἐξαντιλοῦμε ὅλο τὸ ἐνδιαφέρον μας καὶ ξοδεύουμε πολὺτιμο χρόνον μας. Τὰ παιδιὰ μας ὁμοίως, ποὺ φυσικὰ δὲν ἐξαγοράζονται μ' ὅλα τὰ καλὰ τοῦ κόσμου, τί παρατᾶμε στὸ σχολεῖο, τὸ ὁποῖο συνήθως μιὰ φορὰ μονάχα τὸ χρόνο ἐπισκεπτόμαστε.

Μὲ τὴ συνείδησι ἀναπληρῶμε πὺς κάναμε τὸ καθήκον μας, περιμένουμε ὅλα ἀπ' τὸ σχολεῖο καὶ τὸν δάσκαλο. Ὅταν ὁ δάσκαλος νὰ μισοῦν νὰ κίμῃ θιγόμενα.

Γιὰ ὁποιαδήποτε, εἴτε ψυχικὴ εἴτε πνευματικὴ ἀδυναμία τῶν παιδιῶν τους φταίει ὁ δάσκαλος, ποὺ εἶναι μαλακὸς, τὸ σχολεῖο, ποὺ δὲν εἶναι σὲ καλὴ γειτονιά, τὰ θρανία ἀκόμη ποὺ εἶναι μακριὰ ἀπ' τὸν πίνακα, ὁ κακὸς συντοξισμὸς ποὺ ξεμυάλισε τὸν ἄγγελό τους, οἱ πάντες καὶ τὰ πάντα.

Μονάχα αὐτοί, οἱ γονεῖς δὲν φταῖνε, μονάχα τὸ παιδί τους, ἀκακοπεριστέρι πέφτει διαρκῶς θύμα τοῦ δαίμονα καὶ τοῦ τάδε κακοῦ δαίμονα. Ἐννοοῦμε βέβαια τὴν ἀδυναμία αὐτὴ, ποὺ προέρχεται ἀπ' τὴν ὑπερβολικὴ ἀγάπη. Πρέπει ὅμως νὰ γίνουμε ὑποστηρικτὲς καὶ παρασιτῆς τοῦ σχολεῖο ἰδίως τοῦ ἔργου του. Ὅχι ἀθελοκαταστροφεῖς καὶ κρημνιστὲς του.

Νὰ μὴν καταρρίχνουμε συνθέμελο σὲ ἐρείπια, μέσα σὲ μιὰ στιγμή, ἐκεῖνο, ποὺ μὲ τόσους κόπους, μὲ ἀφθονο ἰδρώτα καὶ μὲ αἷμα ἀκόμη κατόρθωσεν νὰ κτίσῃ ὁ δάσκαλος.

Δὲν πρέπει νὰ γεννιέται στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ ἡ πεποίθησις πὺς ὁ δάσκαλος ἀδίκῃ τὸ τιμώρησε. Γιὰ τὸ τότε, ποὺ θὰ στηρίξῃ ὁ δάσκαλος τὴν σωτηρίαν ἐλπίδαί του στὸ παιδί, διὰ τὴν λείψῃ ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη;

Σ' αὐτὰ τὰ δυὸ μονάχα στηρίζομε σήμερον ἡμῶν τὴν ἐπιτυχία. Μονάχα μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὸν σεβασμὸ θὰ μακρύνωμε νὰ ἐκφραζόμεθα τὰ ἑπιτεύγματα του καὶ νὰ τὸν γλώσομε ὅ,τι εὐγενικὸ καὶ καλὸ ὑπάρχει στὴν ψυχὴ του.

Βοηθήσατέ μας στὸ ἔργον μας!

Κ. Γ.

Εὐχαριστοῦμε δλόθερμα τοὺς φίλους συναδέλφους καὶ τοὺς ἀγαπητοὺς μας μαθητὰς καὶ μαθητριάς γιὰ τὴν ὕλική καὶ πρὸ πάντων τὴν ἠθικὴ τους συνδρομή. Χάρις σ' αὐτὴ, καλύφθηκε μέρος τῆς σημαντικῆς δαπάνης γιὰ τὴν ἔκδοσι τοῦ *Λευκώματος*.

Ἐπίσης δλόθερμα εὐχαριστοῦμε καὶ τοὺς ἀγαπητοὺς ἐκείνους συναδέλφους, ποὺ μᾶς στάθηκαν πολὺτιμοι συνεργάτες στὸν πνευματικὸ στίβο.

Ἡ πρόθυμη αὐτὴ συνεργασία, ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ, σὲ μιὰ εὐγενικὴ προσπάθεια, μᾶς δίνει μιὰ ἐλπίδα πὺς τὸ *ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΛΕΥΚΩΜΑ* θὰ συνεχίσῃ, μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, τὴν ἔκδοσί του, γιὰ νὰ γίνῃ τὸ πνευματικὸ στάδιο ὄλων μας.

Θάταν ὅμως παράλειψις ἂν δὲν ἐκφράζαμε τις εὐκρινεῖς μας εὐχαριστίες καὶ στὸν φίλον συνάδελφον καὶ τῶρα ἰδιοκτῆτην τοῦ *Τυπογραφείου „Artistik“* κ. Βασ. Φιλώτην, σὲ τίς ἐπιμελεῖς φροντίδες τοῦ ὁποῖου χρεωστῆται τὸ *Λευκῶμα* τὴν εὐπρόσωπο ἐμφάνισι του.

Καθήκιοι, 28 Ἀπριλίου 1945.

Κ. Γ.

SİSİLİ
MEKTEBİ
MÜHÜRÜ

ΤΙΜΗ ΓΡ. 125
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΥΝΟΜΗΤΑΙΣ ΓΡ. 100

ARTİSTİK Bastırıcı—Galata, Kūçuk Balıklı Han No. 3
İSTANBUL
—
1945